

SOSYAL & SOSYAL POLİTİKA & HİZMET ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL POLICY AND SOCIAL WORK STUDIES

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ S.B.F. SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ YAYINI
PUBLICATION OF KOCAELI UNIVERSITY DEPARTMENT OF SOCIAL WORK
ULUSLARARASI HAKEMLİ DERGİ ♦ YILDA İKİ KEZ YAYIMLANIR
INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL ♦ PUBLISHED TWICE A YEAR

SOSYAL & SOSYAL POLİTİKA & HİZMET ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL POLICY AND SOCIAL WORK STUDIES

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ S.B.F. SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ YAYINI

e-ISSN 2757-6663

İMTİYAZ SAHİBİ | OWNER

Kocaeli Üniversitesi S.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Adına | On Behalf of Department of Social Work
Esin KARACAN, Prof. Dr.

EDİTÖR/SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ | MANAGING EDITOR

Elvan ATAMTÜRK, Dr. Öğr. Üyesi (Kocaeli Üniversitesi)

YAYIN KURULU BAŞKANI | CHIEF EDITOR

Esin KARACAN, Prof. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)

YAYIN KURULU | EDITORIAL BOARD

Hakan ACAR, Prof. Dr. (Liverpool Hope Üniversitesi – Birleşik Krallık)
Sena Dilek AKSOY, Doç. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Hüsnünur ASLANTÜRK, Doç. Dr. (Anadolu Üniversitesi)
Elvan ATAMTÜRK, Dr. Öğr. Üyesi (Kocaeli Üniversitesi)
Mehmet Zafer DANIŞ, Prof. Dr. (Sakarya Üniversitesi)
Lambert K. ENGELBRECHT, Prof. Dr. (Stellenbosch Üniversitesi – Güney Afrika)
Esin KARACAN, Prof. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Sami KARACAN, Prof. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Golam M. MATHBOR, Prof. Dr. (Monmouth Üniversitesi – A.B.D.)
Figen PASLI, Doç. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Scott D. RYAN, Prof. Dr. (University of Texas at Arlington – A.B.D.)
Fatih ŞAHİN, Prof. Dr. (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)

TÜRKÇE DİL EDİTÖRÜ | TURKISH LANGUAGE EDITOR

Muhammet KUZUBAŞ, Doç. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRÜ | ENGLISH LANGUAGE EDITOR

Abigail ORNELLAS, Dr. (Stellenbosch Üniversitesi – Güney Afrika)

İSTATİSTİK EDİTÖRÜ | STATISTICS EDITOR

Canan BAYDEMİR, Prof. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)

YAYIN KURULU SEKRETERLERİ | SECRETARY

Cihan ASLAN, Arş. Gör. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Ayşe Şeyma TURGUT, Arş. Gör. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)

YÖNETİM | MANAGEMENT

<http://spsh.kocaeli.edu.tr> | <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spshcd> | spsh@kocaeli.edu.tr

Telefon: +90 (262) 303 47 01 Fax: +90 (262) 303 47 03

Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Umuttepe Batı Yerleşkesi 41001 İzmit – Kocaeli / TÜRKİYE

Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi (SPSHÇD) yılda iki kez yayınlanan uluslararası hakemli ve açık erişimli bir dergidir. Dergide yayınlanan makalelerin tüm sorumluluğu yazar(lar)ına aittir. 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre dergide yayınlanan yazılara kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Journal of Social Policy and Social Work Studies (JSPSWS) is an international refereed journal which is published twice a year and it is open access. The responsibility related to the scope, content, and essence of the published papers in the journal adheres to the author(s). According to the Law of Intellectual and Artistic Works (5846), the papers published in the journal cannot be cited without showing reference.

SOSYAL & SOSYAL POLİTİKA & HİZMET ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL POLICY AND SOCIAL WORK STUDIES
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ S.B.F. SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ YAYINI

e-ISSN 2757-6663

DANIŞMA-HAKEM KURULU | ADVISORY-REVIEWERS BOARD

Bilge ABUKAN, Doç. Dr. (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Hakan ACAR, Prof. Dr. (Liverpool Hope Üni. – Birleşik Krallık)
Emrah AKBAŞ, Prof. Dr. (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Sena Dilek AKSOY, Doç. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Maksut Görkem AKSU, Prof. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Hande ALBAYRAK, Doç. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Yusuf ALPER, Prof. Dr. (Uludağ Üniversitesi)
Kamil ALPTEKİN, Prof. Dr. (KTO Karatay Üniversitesi)
Taner ARTAN, Doç. Dr. (İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa)
Hüsnünur ASLANTÜRK, Doç. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
İshak AYDEMİR, Prof. Dr. (Sağlık Bilimleri Üniversitesi)
Hüseyin BATMAN, Doç. Dr. (Afyon Kocatepe Üniversitesi)
Yüksel BAYKARA ACAR, Prof. Dr. (Arden Üni. – Birleşik Krallık)
Sema BUZ, Prof. Dr. (Hacettepe Üniversitesi)
Ömer Faruk CANTEKİN, Doç. Dr. (Gazi Üniversitesi)
Gökçe CEREV, Doç. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Michael S. CRONIN, Doç. Dr. (Monmouth Üniversitesi – ABD)
Gülsüm ÇAMUR, Prof. Dr. (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Esra ÇALIK VAR, Doç. Dr. (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Ayşın ÇETİNKAYA BÜYÜKBODUR, Doç. Dr. (Muş Alparslan Ü.)
Işıl ÇOKLAR OKUTKAN, Dr. Öğr. Üyesi (Altınbaş Üniversitesi)
Mehmet Zafer DANIŞ, Prof. Dr. (Sakarya Üniversitesi)
Nurdan DUMAN, Prof. Dr. (Sağlık Bilimleri Üniversitesi)
Veli DUYAN, Prof. Dr. (Ankara Üniversitesi)
Lambert ENGELBRECHT, Prof. Dr. (Stellenbosch Üni. – G. Afrika)
Aysun ERGÜL TOPÇU, Doç. Dr. (Çankırı Karatekin Üniversitesi)
Beyza ERKOÇ, Doç. Dr. (Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi)
Maria Lúcia GARCIA, Prof. Dr. (Uni.Fed. Espírito Santo - Brezilya)
Rıza GÖKLER, Prof. Dr. (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Özden GÜNEŞ, Dr. (Bağımsız Araştırmacı)
Fahimeh HOSSEINNEZHAD HENDVARI, Dr. Öğr. Üyesi (İst. Aydın Ü.)
Tawanda HUBBARD, Doç. Dr. (Rutgers Üniversitesi – ABD)
Vassilis IOAKIMIDIS, Prof. Dr. (Essex Üniversitesi – Birleşik Krallık)
Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, Prof. Dr. (Başkent Üniversitesi)
Mücahit KAĞAN, Prof. Dr. (Erzincan Binali Yıldırım Üni.)
Esin KARACAN, Prof. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Sami KARACAN, Prof. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Ferda KARADAĞ, Doç. Dr. (Sağlık Bilimleri Üniversitesi)

Kasım KARATAŞ, Prof. Dr. (Hacettepe Üniversitesi)
Abdullah KARATAY, Prof. Dr. (Üsküdar Üniversitesi)
Ayten KAYA KILIÇ, Doç. Dr. (Akdeniz Üniversitesi)
Derya KAYMA, Doç. Dr. (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)
Aşkın KESER, Prof. Dr. (Uludağ Üniversitesi)
Esra KILIÇ CEYHAN, Doç. Dr. (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Mehmet KIRLIOĞLU, Doç. Dr. (Karabük Üniversitesi)
Sibel KÜÇÜK, Doç. Dr. (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Sayra LOTFI, Dr. Öğr. Üyesi (Medipol Üniversitesi)
Golam M. MATHBOR, Prof. Dr. (Monmouth Üniversitesi – ABD)
Abigail ORNELLAS, Dr. (Stellenbosch Üniversitesi – G. Afrika)
Remzi OTO, Prof. Dr. (Dicle Üniversitesi)
Sena ÖKSÜZ, Dr. Öğr. Üyesi (Sabahattin Zaim Üniversitesi)
Selma ÖNCEL, Prof. Dr. (Akdeniz Üniversitesi)
Bülent ÖNGÖREN, Doç. Dr. (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Cengiz ÖZBESLER, Prof. Dr. (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Özge ÖZGÜR, Doç. Dr. (Bartın Üniversitesi)
Figen PASLI, Doç. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Gonca POLAT, Doç. Dr. (Ankara Üniversitesi)
Doğa Başar SARIİPEK, Doç. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Semra SARUÇ, Doç. Dr. (Anadolu Üniversitesi)
PK SHAJAHAN, Prof. Dr. (TATA Enstitüsü – Hindistan)
Shani Sainaba SHAJAHAN, Dr. Öğr. Üy. (Apollo Tıbbi Bil.Ens.- Hind.)
Fatih ŞAHİN, Prof. Dr. (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)
Bülent ŞEN, Doç. Dr. (Avrasya Üniversitesi)
Abdülkadir ŞENKAL, Prof. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Fatih ŞİMŞEK, Dr. Öğr. Üyesi (Sakarya Üniversitesi)
Şahika Gülen ŞİŞMANLAR, Doç. Dr. (Kocaeli Üniversitesi)
Nuray TAŞTAN, Prof. Dr. (Kırıkkale Üniversitesi)
İlhan TOMANBAY, Prof. Dr. (İstinye Üniversitesi)
Gökhan TOPÇU, Doç. Dr. (Hacettepe Üniversitesi)
Tarık TUNCAY, Prof. Dr. (Hacettepe Üniversitesi)
Gülcan URHAN, Dr. Öğr. Üyesi (İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa)
Umut YANARDAĞ, Doç. Dr. (Burdur Mehmet Akif Üniversitesi)
Ronald YESUDHAS, Dr. Öğr. Ü. (Nirmala Niketan Ens. – Hindistan)
Tuncay YILMAZ, Prof. Dr. (Sakarya Üniversitesi)
Talip YİĞİT, Doç. Dr. (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)

SOSYAL & SOSYAL POLİTİKA HİZMET ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL POLICY AND SOCIAL WORK STUDIES
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ S.B.F. SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ YAYINI
e-ISSN 2757-6663

BU SAYININ HAKEMLERİ | REVIEWERS OF THIS ISSUE

Veda BİLİCAN GÖKKAYA, Prof. Dr.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Gülsüm ÇAMUR, Prof. Dr.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Mehmet Zafer DANIŞ, Prof. Dr.

Sakarya Üniversitesi

Kasım KARATAŞ, Prof. Dr.

Hacettepe Üniversitesi

Tuncay YILMAZ, Prof. Dr.

Sakarya Üniversitesi

Hüsnünur ASLANTÜRK, Doç. Dr.

Anadolu Üniversitesi

Derya KAYMA, Doç. Dr.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Ayşin ÇETİNKAYA BÜYÜKBODUR, Doç. Dr.

Muş Alparslan Üniversitesi

Özge ÖZGÜR, Doç. Dr.

Bartın Üniversitesi

Ferda KARADAĞ, Doç. Dr.

Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Merve Deniz PAK GÜRE, Doç. Dr.

Başkent Üniversitesi

Aykut Can DEMİREL, Öğr. Gör. Dr.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

TARANDIĞIMIZ DİZİNLER | INDEXED BY

YAYIM TARİHİ | PUBLICATION DATE

30 HAZİRAN | JUNE 2024

Hosted by **DergiPark** Ev Sahipliğinde
AKADEMİK

İÇİNDEKİLER | CONTENTS

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Buket GERDAN
Gülsüm ÇAMUR

KÖK AİLE İLİŞKİSİNİN BUGÜNKÜ EVLİLİK YAŞANTISINA ETKİSİ

The Effect of Root Family Relationship on Today's Marriage Life

1-18

Gülşin AY
Esin KARACAN

TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN ERGENLERİN FLÖRT ŞİDDETİNE YÖNELİK GÖRÜŞ VE DENEYİMLERİ: NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Adolescents' Views and Experiences on Dating Violence from a Gender Perspective: A Qualitative Research

19-42

Azime ARISOY
Feriha Duygu SAMAY GÜRCÜ

EVALUATION OF AWARENESS LEVELS OF FAMILY VIOLENCE IN ACCORDANCE WITH SOME VARIABLES OF ADULT INDIVIDUALS

Yetişkin Bireylerin Bazı Değişkenler Açısından Aile İçi Şiddet Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi

43-65

Ebru BİNGÖL
Figen PASLI

ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN YAZILI BASINDA YER ALIŞ ŞEKLİNİN İNCELENMESİ

An Examination of Children's Marriage News in the Printed Media

66-83

DERLEME | REVIEW

Zeynep ŞİMŞEK

TRAVMA BİLGİLİ KORUYUCU AİLE SİSTEMİ

Trauma-Informed Foster Care System

84-98

Gerdan, B. ve Çamur, G. (2024). Kök aile ilişkisinin bugünkü evlilik yaşantısına etkisi. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 5 (1), 1-18. [doi:10.61861/spshcd.1504221](https://doi.org/10.61861/spshcd.1504221)

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Başvuru: 24/06/2024
Kabul: 29/06/2024

KÖK AİLE İLİŞKİSİNİN BUGÜNKÜ EVLİLİK YAŞANTISINA ETKİSİ

The Effect of Root Family Relationship on Today's Marriage Life

Buket GERDAN¹

Gülsüm ÇAMUR²

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, [✉ buketgerdan1@gmail.com](mailto:buketgerdan1@gmail.com),
[iD 0009-0002-5569-5033](https://orcid.org/0009-0002-5569-5033)

² Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, [✉ gulsum.camur@omu.edu.tr](mailto:gulsum.camur@omu.edu.tr),
[iD 0000-0001-5116-2462](https://orcid.org/0000-0001-5116-2462)

ÖZ

Farklı kültür ve ailelerde yetişmiş farklı genetik yapıya sahip iki insanın bir araya gelmesiyle oluşan ailede her iki bireyinde kalıtsal özelliklerini taşıyan, her iki bireyden de eğitim alan, onları gözlemleyen bir çocuk yetişmektedir. Ailenin ortak öğretileriyle ve çevrenin de katkısıyla kendi ailesinin bir yansıması olan çocuk zamanla bu yansımaya kendi deneyimlerini de ekleyerek hayata karşı bakış açısı oluşturmaktadır. Yaşamını birleştirdiği kişi ile karşılıklı bu bakış açılarını geliştirmekte, kök ailelerinden aldıkları öğretileri yaşamlarına aktararak yeni bir aile oluşumu meydana getirmektedirler. Bu süreçlerde aileler zaman zaman işlevselliğini korumuş zaman zamanda bu işlevselliği koruyamamışlardır. Kök aileyi Hovestadt ve arkadaşları " Kişinin fiziksel, psikolojik ve duygusal olarak içinde yaşadığı yetiştiği aile" olarak tanımlamışlardır. Kişinin yetiştiği kök ailesinin tüm yaşamında evliliği üzerinde etkileri bulunduğunu belirten ve bu etkiyi açıklamaya çalışan kuramlar bulunmaktadır. Bununla birlikte kişilerin evlilik sürecinde yaşanan sorunların kök ailelerinde öğrendiklerinin uzantısı olduğu öne sürülmektedir. Kök ailenin evlilik üzerine etkilerinin açıklandığı kuramsal yaklaşımlarda ailede yaşanan olayların, gözlemlerin, anne baba arasındaki iletişimin ve ebeveynlerden edinilen bilgilerin kişilerin evlilikleri üzerinde etkili olabileceği görülmektedir. Yapılan çalışmalarda kişilerin evlilik süreçlerinde kullandıkları iletişim yöntemlerini kök ailelerinden edindikleri ortaya çıkmıştır. Çekirdek aileyi anlama ve sorunların çözülmesinin yolu kişilerin kök ailelerinin detaylı incelenmesi ve elde edilen bulguların müdahaleye dahil edilmesidir.

Bu çalışmada kök aile konusunda araştırmaları ve aile sistemleri teorisi ile aile danışmanlığı literatürüne katkı sağlamış Murray Bowen'in Bowen Aile Sistemleri Kuramı temel kavramları açıklanmış, amaçlar çerçevesinde hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu on iki kişiye nitel araştırma yöntemi ile uygulanmıştır. Benliğin farklılaşması, üçgen, kardeş konumu, çekirdek ailenin duygusal sistemleri, aile yansıtma süreci, duygusal kopma, toplumsal gerileme, kuşaklar arası geçiş süreçleri gibi aile sisteminin temel kavramları incelenmiştir. Kök aile ilişkisinin bugünkü evlilik yaşamına etkisinin ele alındığı araştırmamızın literatüre ve aileye müdahale süreçlerinde katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile, kök aile, aile sistemleri kuramı

ABSTRACT

The family formed by the union of two individuals with different cultural and familial backgrounds, as well as different genetic makeup, gives rise to a child who inherits genetic traits from both parents, receives education from both, and is observed by them. They create a new family by developing these mutual perspectives with the person they share their lives with and transferring the teachings they received from their root families into their lives. During these processes, families have at times maintained their functionality, while at other times, they have failed to do so. Hovestadt et al. defined the root family as “the family in which the person lives physically, psychologically and emotionally, and grows up”. There are theories that state that the family of origin a person grows up in has an impact on his/her marriage throughout his/her life and try to explain this effect. However, it is suggested that the problems people experience during their marriage are extensions of what they learned in their family of origin. In theoretical approaches where the effects of the root family on marriage are explained, it is seen that events in the family, observations, communication between parents and information obtained from parents can have an impact on people’s marriages. Studies have revealed that people acquire the communication methods they use during marriage from their family of origin. The way to understand the nuclear family and solve the problems is to examine people’s root families in detail and include the findings in the intervention.

In this study, the fundamental concepts of Murray Bowen’s Bowen Family Systems Theory, which contributed to research on the nuclear family and family counseling literature with family systems theory, were explained. A semi-structured interview form prepared in light of the literature was applied to twelve individuals using qualitative research methods. Basic concepts of the family system such as differentiation of self, triangle, sibling position, emotional systems of the nuclear family, family reflection process, emotional rupture, social regression, intergenerational transition processes were examined. In the literature review, it is thought that the research on the effects of the family of origin relationship on today’s married life will contribute to the literature and family intervention and support processes.

Keywords: Family, the root family, family systems theory

GİRİŞ

Tüm toplumlarda var olagelen evrensel bir yapı olan aile özellikleri, görünümü, işlevi ihtiyacı ve yapısı içinde bulunduğu topluma göre farklılıklar gösterse de bireyleri bir arada tutma, koruma, düzen sağlama gibi temel amaca sahip bir sosyal kurumdur. Aile ortak fiziksel ortam ve duygusal yaşamı paylaşan kişilerin birlikteliğinden çok daha derin bir anlam barındırmaktadır. Aile kavramı tarihsel süreç içerisinde dönüşüm geçirmesine karşın çocuk doğurma, büyütmeye ve sosyalleştirme gibi rolleri günümüzde de sürdürmektedir. Çocukları yaşama hazırlama, eş veya ebeveyn olmaya hazırlamakla birlikte birbirlerini dinledikleri, destekledikleri, güvendikleri terapötik bir alandır (Özabacı ve Erkan, 2023). Geçmişten günümüze toplumların değişmesi dönüşmesi ile birlikte pek çok kavram gibi aile kavramı da değişmiştir. Toplumsal olaylardan, teknolojik gelişmelerden, savaşlardan, afetlerden, ekonomik bunalımlardan etkilenen aile kurumunun tanımı da zaman içerisinde değişmiş, sorun alanı da gün geçtikçe değişmeye devam etmiştir. Değişen aile kavramı ve beraberinde getirdiği sorunlar aile danışmanlığı kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Aile danışmanlığı tek bir bireye değil aile sisteminin bütün parçalarına müdahale eden, bireylerin ve ailelerin birbirleri ile ilişkilerini inceleyen ve değerlendiren aynı zamanda ailelerin mevcut sorunlarına çözüm bulmalarına yardımcı olan bir danışmanlık hizmetidir (Yıldırım, 2020). Özellikle 2. Dünya

Savaşından sonra aile danışmanlığı kavramı hızlı bir gelişme sağlamıştır. Ailelere yönelik danışmanlık işlevleri ailedeki bireylerin, eşlerin, çocukların içinde bulunduğu yaş dönemine ve ailenin geçirdiği yaşam döngüsü krizlerine göre değişmektedir. Aile danışmanlığında kullanılan yaklaşımlar; birey merkezli, psikanalitik, bilişsel davranışçı yaklaşımlardan çözüm odaklı, yaşantısal aile terapileri, varoluşçu, yapısal aile danışmanlığı, sistemik aile danışmanlığı, öyküsel danışmanlık uygulamaları gibi geniş bir kuramsal çerçevede varlığını sürdürmektedir (Baran, 2020). Bu araştırmada aile danışmanlığında kullanılan Bowen Aile Sistemleri Yaklaşımı'nın temel bileşenlerinin sosyal hizmet bakış açısı ile aile danışmanlığı sürecindeki yeri ve önemi ele alınmaktadır.

Bowen Aile Terapisi

Bowen Aile Terapisinde ve kök ailenin evlilik üzerine etkilerinin açıklandığı kuramsal yaklaşımlarda ailede yaşanan olayların, gözlemlerin, anne baba arasındaki iletişimin ve ebeveynlerden edinilen bilgilerin kişilerin evlilikleri üzerinde etkili olabileceği görülmektedir. Yine bu yaklaşıma göre kişiler evlilik süreçlerinde kullandıkları iletişim yöntemlerini ailelerinden edinmektedir. Aileye müdahalede bu süreçlerin nasıl şekillendiği anlaşılırsa yani kök aile ilişkileri detaylı incelenirse bugünkü evlilik yaşantısına müdahale edilecek hususlar da kavranmış olacaktır. Bowen aile terapisinde amaç; kaygıyı azaltıp, bireysel ayrışma ve farklılaşmayı çoğaltmaktır. Bowen aile terapisi aile sistemini değiştirmek için ailenin kapalı iletişim örüntülerinin, keskin köşelerinin yeniden açılmasını sağlar. Bu yaklaşımda amaç bir kişinin problemlerinin çözülmesi ya da ilişkilerinin değiştirilmesi değil sistemin doğasının olduğu gibi kabul edilmesidir. Farklılaşma konusunda yoğunlaşan terapistlerin en sık kullandıkları teknikler genogram oluşturma, tekrar eve dönme, üçgeni bozma, birebir ilişki, benliğin farklılaşması, ben dili kullanımı, kişiden kişiye ilişki, danışanla konuşma, süreç soruları sorma ve üçgenin dışına atma yer alır (Bersun ve Hızlı Sayar, 2019). Bowen aile terapisinde temel odak değişimin gerçekleştiği yer bireyler ya da çiftlerdir. Tüm aile bireyleri sürece dahil edilmek zorunda değildir, bireylere yönelilir. Aile bireyleri kaç kişi olursa olsun bir kişinin değişmesinin ailenin tamamını daha iyiye yönlendireceği savunulur.

Sosyal hizmet uygulamalarında sosyal hizmet uzmanları; bireyi ve aileyi güçlendirerek, toplumun güçlü bir yapısının oluşmasını, insanların sorunlarına çözüm getirmeyi anlamayı, ihtiyaçlarını karşılamayı hedefler (Turan, 2012). Aile içi sorunların çözümünde aile danışmanlığı başvuru alan önemli bir araçtır. Sosyal hizmet uzmanları bu süreçte ailenin temel yapısını, ilişki örüntüsünü, sorunun ne olduğu ve çözümdeki güçlüklerin belirlenmesini, aile içindeki kalıplaşmış yargıları keşfetmek ve sorunların çözümü için aile bireylerinin çaba sarf etmelerini teşvik etmesi için Bowen Aile Sistemleri Yaklaşımını uygulamalarında kullanmalıdırlar. Bowen Aile Sistemleri Yaklaşımını uygulamalarında kullanan sosyal hizmet uzmanı ailenin fonksiyonlarını, ailedeki sorunları ve bu sorunların nasıl ve ne zaman ortaya çıktığını, söz konusu sorunların ortadan kaldırılması için neler yapılması gerektiğini belirler. Buradan hareketle sosyal hizmet uzmanları, aileyi kapsamlı bir şekilde değerlendiren Bowen Aile Sistemleri Yaklaşımı ile müracaatçılarına büyük katkılar sunacaktır.

Ulusal ve uluslararası literatürde kök aile ilişkisinin bugünkü evlilik yaşamına etkisi konusunda doğrudan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak son dönemlerde aile danışmanlığı ve sosyal hizmet alanında yapılan çalışmalar uygulama süreçlerine kişilerin iletişim örüntülerinde, yaşamlarının karar dönemlerinde kök aile ilişkilerinin etkili olduğu yapılan değerlendirmeyi ve müdahaleyi olumlu anlamda etkilediğini ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple kök ailenin incelendiği çalışmalar artmaya başlamıştır. Yapılan araştırmalarda kişilerin yetiştiği aile biçimlerinin evlilik tercihlerini evlenme biçimlerini etkilediğini ortaya çıkarmaktadır (Doğancı ve Tuncay, 2022). Evlilik biçimlerini etkilemekle birlikte kişilerin boşanma ile sonuçlanan evlilik deneyimlerinde de kök aile ilişkilerinin etkileşimlerinin etkisinin olduğuna dair çalışmalar da mevcuttur (Kılıçarslan ve Şahan, 2021).

Bowen aile sistemleri yaklaşımında esas amaç müracaatçılara iç görüşü kazandırmaktır. Bunun için kişilerden kök ailelerini ziyaret etmeleri, aile içindeki iletişim kalıplarını gözlemlemeleri istenir. Müracaatçı kendi aile sisteminin nasıl işlediğini sosyal hizmet uzmanıyla birlikte keşfeder. Bu süreçten sonra müracaatçıdan hem kendi kurduğu ailesi hem de kök ailesi ile etkileşimini iletişim yöntemlerini değiştirmesi beklenir (Yıldırım, 2020). Buradaki temel amaç müracaatçının ailesiyle kendisiyle yeni bir ilişki oluşturabilmesi ve böylelikle müracaatçının beklentilerini, stresini, sorunlarını ve onaylanma ihtiyacını azaltmaktır. Bu bağlamda araştırmamızın temel amacı kişilerin kök aile ilişkilerinin bugünkü evlilik yaşantısına etkisinin Bowen aile sistemleri kuramı açısından ortaya konulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Katılımcıların kök aileleriyle iletişimi/ilişkileri (anne baba arasındaki iletişim, aile ortamı) nasıldır ve bu unsur bugünkü evlilik uyumunu nasıl etkilemektedir?
- Katılımcıların kök ailede ebeveynleriyle iletişimleri/ilişkileri nasıldır ve bu unsur kendi çocukları ile iletişimlerini nasıl etkilemektedir?
- Eş seçim sürecinde kök ailenin etkisi ne olmuştur?

YÖNTEM

Araştırma, görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılarak, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulması ile ortaya çıkan nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada deneyimlerin ve olguların nasıl ve ne şekilde gerçekleştiği, insanların bu tecrübelerden nasıl etkilendiğinin derinlemesine değerlendirilebilmesi amacıyla fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Çalışma Grubu ve Verilerin Toplanması

Nitel araştırmacılar için örneklem seçiminde önemli olan nokta “incelenecek insanların seçilme biçimlerini belirleyen temsil güçlerinden çok araştırma konusuyla ilgilidir” (Neuman, 2010:320). Fenomenolojik araştırmada araştırma konusu kişisel tecrübeler olduğundan bu tecrübeleri yaşamış ve yaşamakta olan kişiler araştırmamızın çalışma grubunu (öznelerini) oluşturmaktadır. Araştırma ör-

neklemnin hacminin büyük olması ve görüşme yapılan kişi sayısının fazla olması daha fazla bilgi elde etmeyi sağlamamaktadır(Sanders, 1982). Bu nedenle araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış ve çalışma grubu 12 katılımcı ile sınırlandırılmıştır. Farklı sosyoekonomik ve demografik özellikler sergileyen bireylerin katılımına dikkat edilerek araştırmanın amaçları doğrultusunda hazırlanan yarı yapılandırılmış Görüşme Formu katılımcılara tek bir araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Verilerin güvenilirliğini sağlamak için araştırmanın verileri tek bir araştırmacı tarafından toplanmıştır. Verileri aynı araştırmacının toplaması verilerin güvenilirliği açısından önemlidir. Tekindal ve Arsu (2020)'ya göre; nitel araştırmalarda verilerin geçerlik ve güvenilirliğine yönelik kullanılan yöntemlerden; veri kaynaklarından doğrudan alıntılar yapma ve verileri ayrıntılı betimleme yöntemleri bu araştırmada kullanılmıştır. Yapılan araştırmanın yapılan diğer çalışmalarla benzer sonuçlar elde etmesi dış geçerliliğin sağlanması açısından önemlidir.

Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmış olup katılımcıların isim bilgileri yer almamış, kodlama yöntemi ile görüşmeler isimlendirilmiştir. Kök Aile İlişkisinin Bugünkü Evlilik Yaşantısına Etkisi konulu bu çalışmada görüşmeler 10.11.2023-10.12.2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmada veri toplama sürecinin önemli unsurlarından biri olan doygunluğa ulaşma unsuru göz önünde bulundurularak veriler tekrar etmeye başladığında 12. katılımcının ardından sonlandırılmıştır. Araştırmada yer alan katılımcılara ait sosyo-demografik bilgiler Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Bilgileri

	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Çalışma/Meslek	Aylık Ort. Gelir	Ekonomik Durum Değ.
K1	32	Kadın	Lisans	E./Memur	22000	Orta
K2	42	Kadın	Lisans	E./Öğretmen	28000	İyi
K3	40	Kadın	Lise	E./TemizlikG.	20000	İyi
K4	42	Kadın	Lise	E./Sekreter	23000	Orta
K5	25	Kadın	Lise	Çalışmıyor	-	İyi
K6	43	Kadın	Ortaokul	E/Temizlik G.	20000	İyi
K7	32	Erkek	Lisansüstü	E./Akademisyen	34000	Orta
K8	60	Erkek	Önlisans	E./Teknisyen	30000	Orta
K9	44	Erkek	Lise	E./Sekreter	22500	Orta
K10	54	Erkek	Lise	H./Emekli	7500	Orta
K11	45	Erkek	Ortaokul	E/Apt. Görevlisi	11000	Orta
K12	36	Erkek	Lisansüstü	Öğretmen	30000	Orta

Araştırmanın evrenini Samsun ilinde ikamet eden on iki kişi oluşturmaktadır. Katılımcılar 25-60 yaş aralığında olup yaş ortalamaları 41,25'tir. Katılımcıların sadece % 16,6'sı gelir getirici bir işte çalışmaktadır. Katılımcıların % 75'i ekonomik durumlarını orta düzey % 25'i ise iyi olarak değerlendirmişlerdir.

Tamamı evli bireylerden oluşan katılımcıların evlilik süreleri 3-38 yıl arasında değişmekte olup ortalama evlilik süresi 17,8'dir. % 83,4'ünün ilk evliliği, % 16,6'sının ikinci evliliği olup ikinci evliliği olan ka-

tılımcılarla yapılan görüşmelerde ilk evliliklerine ilişkin değerlendirmeleri alınmamıştır. Katılımcıların evlenme yaşları 15-28 arasında değişmekte olup ortalama evlilik yaşı 22,5'tir.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalar araştırılan öznelerin bakış açılarını ve anlam dünyalarını araştırılan kişinin gözünden ortaya koymayı amaçladığından görüşme tekniğinin belirleyici özelliği görüşmecilerin bakış açılarının, duygu ve düşüncelerinin ortaya çıkarılması üzerine odaklanmasıdır. Nitel araştırmalarda görüşmeler, nicel araştırmalarda olduğu gibi daha yüzeysel değil derinlemesine şekilde gerçekleştirilmektedir (Kuş, 2012). Görüşmeler araştırmaya dahil olan katılımcıların izni alınarak ses kaydına alınmıştır. Ses kayıtları bilgisayar ortamına aktarılmış Word Doküman haline getirilmiştir. Temaları bulmak amacıyla verilerin anlamındaki örüntüleri aramayı içeren verileri anlamlandırmanın merkezde yer aldığı aktif düşünsellik sürecini ifade eden tematik analiz bu çalışmada kullanılmıştır. Kategorilere ayrılarak benzer kategoriler tanımlanıp tema başlıkları oluşturulmuştur. Katılımcıların kendilerini güvende hissetmeleri ve görüşme sürecinde gerçekçi bir tutumla soruları yanıtlamaları açısından görüşme öncesi Gönüllü Katılım Formunda gizlilik ve ilgili yer alan tüm hususlar kendilerine açıklanmış ve araştırmanın verileri toplanmıştır. Katılımcıların kimlik bilgilerinin gizli tutulması için her bir katılımcı için görüşme kodu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan her bir katılımcı için 'K' harfi ile temsil edilmiş olup temalara uygun cevapları bulgular kısmında alıntılanmıştır. Verilerin analizinde MAXQDA 2024 programı kullanılmıştır. Her katılımcının doküman haline getirilen görüşme metni programa yüklenmiş ve veriler bir bütün halinde okunmuştur. Okumaların ardından anlamlı örüntüleri tanımlayan kodlar belirlenmiş, bu kodları kategorilerin altında birleştirdikten sonra benzer kategoriler tanımlanarak tema başlıkları oluşturulmuştur.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları 'Kök Aileye ve Aile İçi İlişkilere Dair Değerlendirme' ve 'Eş Seçiminde Kök Ailenin Etkisi' olarak adlandırılan iki alt tema ve alt kategorilerde gruplandırılmıştır. Her tema altında yer alan veriler içeriklerine göre gruplandırılmış katılımcıların örnek teşkil eden ifadelerinin birebir aktarılması yoluyla elde edilen bulgular açıklanmıştır.

1-Kök Aileye ve Aile İçi İlişkilere Dair Değerlendirme

-Aile Biçimleri; Katılımcılar kök aile tiplerini 'geniş aile', 'iletişimi kopuk/baskıcı aile', 'sevgi dolu aile' olarak tanımlamışlardır. Örneğin;

"Mutlu huzurlu bir ailede doğdum..." (K1, K2, K5, K6, K7, K9)

"Her istediğimizi elde edemediğimiz, ucu ucuna yaşanan bir hayattı. O şekilde de devam etti. Babamın sorumsuzlukları ve kötü alışkanlıkları vardı o da huzursuzluk yaratıyordu. Alkol bağımlıydı. Aile bireyleri buna rağmen fiziksel olarak hep biraradaydık ve bir seviyeye de geldik." (K10) iletişimlerinin kopuk olduğunu iletmıştır.

"Kalabalık bir aile. Curcuna çok kalabalık. Benim şöyle köyde doğmuşum Kavak'ın bir köyünde. Aynı evde 20 nüfus falanmış. Ev işleri mesela annem bana çok bakamamış. Tarlaya falan götürürmüş. Süt ekşirmiş ama yine de içirmiş böyle büyüttüm derdi. Babaanne dede, dedemin kardeşi 7 çocuğu, kızları, dedemin gelini biz herkes aynı evde herkese de odalar var ama. Geleneksel bir aile. 20 nüfusa bir kişi bakıyor. Dedem inşaatta çalışıyor. Bi elma alınırdı herkese birer tane dağıtırlardı..." (K4) ifadesini kullanarak geniş bir ailede dünyaya geldiğini tanımlamıştır.

-Kök ailede ve kendi kurduğu ailede ilişki yapısı

Anne ile ilişkiler:

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12) kök ailelerinde anneleri ile iletişimlerinin olumlu olduğunu belirtmiştir. Örneğin:

"Çok güzeldi. Annemiz üzerimizden elini hiç çekmedi. Her derdimizi de bilirdi. Bir sıkıntımız olduğu zaman söylemesek de o bilirdi. Genelde söylemezdik ama o mutlaka duyardı, tahmin ederdi. Annem eski topraktı. Seninle konuşmazdı ama senin problemlili olduğun kişiyi bulur onunla konuşurdu, çözerdi." (K9)

Görüşmeye katılan iki katılımcı kök ailelerinde anneleri ile olumsuz/sorunlu iletişim içinde olduklarını belirtmiştir. Bunu da şu şekilde ifade etmişlerdir:

'Ablalarım ve babam ile ilişkim güzeldi ama annem aşırı baskıcı ve otoriter olmasından kaynaklı çok yakın ilişkimiz yoktu. Ama hani annemin de annelikten anladığı beslemek doyurmak giydirmek olarak algıladığı bir annelik sistemi vardı bundan kaynaklı annemle sorunlarımız oluyordu. Şu anda da yine aynı şekilde sıkıntılı.' (K2)

'Annemle ilişkim geçmişte çok da iyi değildi, anlaşamazdık hiç. Her zaman beni sinirlendirecek bir şey bulurdu bende kendimi çok tutamazdım zor bir kadındı. Yaşantısı zordu ama bize de o zorluğu her anlamda yansıtırdı...' (K11)

Baba ile ilişkiler:

Katılımcıların büyük bir kısmı (K2, K3, K4, K5, K6, K7, K9, K10) kök ailelerinde babaları ile iletişimlerinin olumlu olduğunu belirtmiştir. Örneğin:

'Babam çok iyi bir insandı, babamıza çok saygı korkudan çok sevgiden dolayı bir saygı duyardık o da anlayışlıydı halimizden anlardı... Babamla ilişkimiz çok iyiydi sorunlarımızı çok rahat açabiliyorduk.' (K2)

'İyiydi' (K6)

Geriye kalan dört katılımcı ise (K1, K8, K11, K12) ise kök ailelerinde babaları ile iletişimlerinin olumsuz olduğunu ifade etmiştir. Örneğin:

"Çocukluk döneminde iyi değildi babamla ilişkim. Benim babamın da babası ile ilişkisi iyi değildi biraz da gelenekselci bir kafası vardı babamın. İııı şöyle diyebilirim kız çocuğu evde oturur böyle arkadaş ortamı olmaz kız çocuğu ev işlerine yardım eder bu tarz bir kafadaydı. Her şeye karışırdı giyimime. İşte her şeye karışmak isterdi bende o yüzden onunla ilişki kurmak istemezdim açıkçası. Çok da güzel bir an hatırlamıyorum babamla ilgili..." (K1)

"Babamla çocukluk yıllarımda çok bir iletişimim yoktu hocam. Çok geç saatlerde eve gelirdi, çoğu zaman yüzünü bile görmezdik biz annemle geç saatlerde kavgalarına tanık olurdum. Gençliğim ve sonrasında daha iyiydi. Babam inşaat ustasıydı bir dönem yanında çalıştım işi öğrenmek için o dönemden şimdiye daha iyiyiz ama sınırlı bi iletişimimiz var." (K11)

Şu an ki evliliğinde aile içi iletişimin yapısı:

Araştırmaya katılan bir katılımcı hariç diğer katılımcıların tamamı evlilik yoluyla kurmuş oldukları mevcut ailelerindeki aile içi iletişimi olumlu biçimde tanımlamışlardır.

Dört (K1, K2, K8 ve K12) katılımcı kök ailelerinden aldıkları davranış örüntülerini olumlu açılardan değiştirdiklerini ve ailelerinden bu anlamda farklılaştıklarını ifade etmiştir. Bowen'e göre benliğin farklılaşması, kişinin kök ailesinden kendisini düşünce ve duygu düzeylerinde ayırabilmesi, her ikisi arasında aynı zamanda denge kurabilmesidir (Bowen, 1978). Ayrılmış bireyler ailelerinden farklı düşünebilmekte duygu ve düşüncelerini ayırt edebilmekte kararlarında ailelerinden bağımsız olabilmektedirler (Yıldırım, 2020). Bowen'in psikoterapisi bireye aile içindeki iletişim şiddetlendiğinde sorunların odağı yani günah keçisi olmamayı öğretir. Stresin yoğun olduğu zamanlarda sakin kalabilme-yi başaran bireyler aynı döngüye tekrar girmezler. Kök ailelerindeki iletişim örüntülerinden ayrılan katılımcıların görüşlerinden bazı örnekler:

"Çocuğuma karşı da gösteriyorum sevgimi. Gösterdiğimi düşünüyorum." (K1)

"Gösteririm. Fiziksel olarak da sözel olarak da gösteririm. Birlikte oyun oynarız, dışarda bisiklet süreriz güzel zaman geçiririz." (K12)

Ayrılmış bireyler ailelerinden farklı düşünebilmekte duygu ve düşüncelerini ayırt edebilmekte karar alırken ailelerinden bağımsız hareket edebilmektedir. Bowen benlik ayrışmasını birliktelik ve bireysellik kavramları arasında sağlıklı bir denge kurma kişinin kendini kök ailesinden ve bağlı olduğu sosyal sistemlerdeki bireylerden bağımsızlaştırarak benlik sınırı koruyabilmesi olarak tanımlamıştır. Benlik ayrışmasını sağlayan kişiler herhangi bir olumsuz durumla veya kriz durumu ile karşılaştıklarında ailelerinde öğrendikleri iletişim kalıpları ile tepki vermek yerine yaşanan bu durum karşısında kendisinde çağrıştıran duyguları objektif değerlendirir. Benlik ayrışmasını sağlayabilmiş bireyler iletişim süreçlerinde ve yakın ilişkilerinde kendine özgü iletişim yöntemleri kullanması, kendi değerlerinin bulunması, duygu ve düşüncelerini ayırt edebilmeleri, belirsizlikle başa çıkma, ilişkilerinde karşılaştıkları problemlerde sakin kalma konusunda yetenekli olurlar (Öselemiş, 2022). Benlik ayrışmasını başarmış kişiler ilişkilerinde kendilerini rahatlıkla ifade edebilir ve kök ailesindeki pozisyonundan ayrılarak yakın ilişkideki pozisyonuna uyum sağlayabilmektedir.

"Çocuklarıma da eskiden gösteremezdim. En güzel dönemlerini bebeklik çocukluk dönemlerini ailemin yanında çocuk sevmeye utandığım için kaçırdım. Eşim hamileyken ki imaları, çocuğunu seven anne babaları kınamaları beni etkiledi. Bu yüzden bende geçmişte çocuklarıma sevgimi gösteremedim. Şuan göstermeye çalışsam da artık büyüdüler zor alışmadılar bir kere." (K11)

Yukarıdaki ifadede de görüldüğü gibi katılımcılardan birisi benlik ayrışmasını tam anlamıyla sağlayamadığı ve kök ailedeki iletişim kalıplarını kendi kurduğu ailede de devam ettirdiğini ortaya çıkarmaktadır.

Ebeveynlerinin birbirleri ile iletişimi:

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların yarısından fazlası (yedi katılımcı) kök ailelerinde anne babalarının birbirlerine karşı 'duygularını/sevgilerini büyük oranda gösterdiklerini', iki katılımcı anne ve babası arasındaki ilişkiyi 'mecburiyetten' birlikte olma ve üç katılımcı anne ve baba arasındaki ilişkiyi birbirlerine 'sevgilerini göstermedikleri' şeklinde tanımlamaktadır.

Olumlu iletişime örnek:

"Gösterirdi hala da öyleler. Birbirlerini severek evlenmişler zaten hala da aynılar. Birbirlerinin üzerine çok düşerler." (K4)

"Her daim. Hala şu gün olmuş babam anneme annem babama sevgisini gösterir. Yani babamın annem için sevgisini gösterme şekli şöyledir. Mesela annemin sevdiği bir meyveyi alması benim için aldım demesi çok büyük bir sevgi göstergesi veya annem babama benim için bu yemeği yaptım sen seversin diye yaptım demesi bence sevgi göstergesi. Eski büyüklerimizi bilirsiniz. Seni seviyorum diyemezler, böyle şeylerle sevgilerini gösterirler. Ben kendi annem babamda hep onu gördüm. Yani dediğim gibi hep bir sevgi vardı hiç seslerini yükselttiğini yani bağırış çağırışlar ben hiç hatırlamıyorum öyleydi yani." (K7)

Mecburi iletişime örnek:

"Eeee çok da göstermiyorlardı. Bence birbirlerini sevmiyorlar. Ama şu an daha farklılar yaş aldıkça birbirlerine muhtaç olduklarını anladılar bence. O bensiz yapamaz kafasındalar açıkçası. Karı koca değil de hayat arkadaşı algısı oluştu bence onlarda şuanda böyle daha arkadaş gibi takılıyorlar." (K1)

Olumsuz iletişime örnek:

"Babam emekli olmadan önce amcamın öldüğü çöküş dönemimizle emeklilik arasında birbirlerine saygı duymazlardı sevgi de göstermezlerdi. Hiç iyi değildi iletişimleri. Yaş olarak belirtirsem 30-50 yaş arası. Çünkü bu dönemde babam dışarıda çok zaman geçirir evdeki sorumluluklarını yerine getirmezdi. Emekli olduktan sonra işten ve dışardaki yaşamından kendini eve çekince biraz daha düzeldi." (K10)

Şuanki evlilik yaşamlarında eş ilişkisi:

Katılımcıların eşlerine karşı duygularını gösterme biçimleri 'davranış ile gösterenler', 'hem sözel hem davranışsal gösterenler', 'sevgisini gösteremeyenler' şeklinde temalarla ortaya konmuştur.

Katılımcıların çoğunluğu (K1, K3, K4, K5, K6, K9, K10, K11, K12) eşlerine karşı sevgilerini hem sözel hem de davranışsal olarak gösterebildiklerini belirtmişlerdir. Burada katılımcıların büyük bir kısmının ebeveynlerinin birbirlerine karşı sevgilerini gösterdiklerini ifade edenler olduğu dikkat çekmektedir. Kök ailede edinilen sevgi dilinin devam ettiği hatta kök ailede bunu öğrendiklerini söylemek müm-

kündür. Sevgilerini hem sözel hem davranış olarak gösterdiklerini belirten katılımcıların paylaşımlarından örnekler:

"Gösteririm. Beklemediği zaman bi çiçek alır götürürüm bazen hadi kalk gezmeye gidiyoruz derim. Aklımdan geçmeyecek şeyleri düşünür planlarım. Sözel olarak da söylerim. Annemle babam bizim yanımızda söylemezlerdi sevdiklerini bende çocuklarımın yanında söylemem sevgi sözcüklerini çocukların yanında da bi başkasının yanında da söylemem." (K9)

"Gösteriyorum. Sözel olarak söylüyorum, özel günleri mutlaka hatırlarım hediye alırım çiçek alırım, sevdiği şeyler yapar sevdiğimi gösteririm." (K12)

İki katılımcı (K2, K7) eşlerine karşı sevgilerini yalnızca davranışları ile gösterebildiklerini ifade etmişlerdir:

"Şöyle davranışlarımla gösteriyorum sevgi sözcüklerini çok kullanan bir insan değilim" (K2)

Katılımcılardan K8 ise; *"Ya ben gösteririm ama şuan şu var baba otoriter demiştim ya ondan bana geçen bi gen var onu bende aşamıyorum. Biraz böyle şey soğuk demeyim de otoriter durmaya çalışıyorum. Babadan geçen o gen. Ben babamın bana yaptıklarını ben yapmamaya çalışıyorum. Oğluma ve karıma yapmamaya çalışıyorum ama işte bazı şeyler yapı olarak yerleşmiş."*

ifadeleri ile kök aileden duygusal olarak farklılaşmamayı/ayrışmamayı vurgulamaktadır. Aile üyelerindeki davranış kalıpları geçmiş kuşaklardan getirildiği ve gelecek kuşaklara aktarılacağından dolayı çözüm yolu eşlerin ailelerinden getirdikleri bu davranış kalıplarını değiştirmeleridir. Evliliklerde bireylerin farklılaşma düzeyi yüksekse problem ihtimali düşük, farklılaşma düzeyi düşükse problem ihtimali yüksektir. Bowen bireyler kendilerinden önceki kuşaklardan kendilerine aktarılan, yaşamlarını olumsuz etkileyen örüntülerini inceleyip ayrışma/farklılaşma gerçekleştiremezlerse kendi kurdukları ailelerde de benzer ilişki ağlarının, olayların, sorun çözme biçimlerinin görüldüğünü savunmuştur (Bilgin, 2022). Ayrıca katılımcıların kök aile ve kendi kurdukları aile değerlendirmelerinde kendi kurdukları ailede ekonomik sorunları yoğun yaşadıkları ve bu konu hakkında sorumluluk üstlenerek çözüm aradıkları görüşündedirler.

2- Eş Seçiminde Kök Ailenin Etkisi

Araştırmaya katılan katılımcıların eş seçim kararlarında, eşleri ile benzer kültürde olmalarının, yani kök aile yapıları ile eşlerinin benzer özelliklere sahip olmasının, önemli bir unsur olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların yarısının (K2, K5, K7, K10, K11, K12) eş seçiminde eşiyile benzer kültür ve aile yapısında olmalarının evliliğe karar vermede büyük oranda etkili olduğu, kök ailelerine benzeyen aileler kurdukları saptanmıştır.

Araştırmaya katılanların eş seçiminde ve evliliğe karar vermelerinde benzer kültür, yaşantı ve düşünce yapıları etkilidir. Çalışmaya katılanların % 50'si eş seçiminde benzer kültür ve aile yapısının etkili olduğunu % 16,6'sında doğrudan ebeveynleri tarafından eşlerinin seçildiğini, katılımcıların toplam-

da % 66,6'sı kök aileleri ile benzer inanç ve değerlere sahip eş seçtikleri belirlenmiştir. İnsanlar ailelerinin mutluluğu, çocuk yetiştirme, bağlılık, benzer inanış vs. gibi konular nedeni ile kültürlerine uygun eş seçme eğilimindedirler. Pek çok toplumda ön yargılar, gelenekler, dil, din, ırk, siyasi eğilim ve ailelerinin talepleri kişilerin düşünceleriyle çelişmekte çoğu zaman aile içinde söz sahibi olamamalarının da alışkanlık haline gelmesi eş seçimindeki özgürlüklerini kısıtlamaktadır (Aktaş, 1994). Eş seçiminde benzer sosyal çevre kök aile ve benzer kültürün etkisinin olduğunu belirten katılımcıların paylaşımlarından örnekler şu şekildedir:

"Oldu. Kendi memleketlimizdi. Benzer kültürlerimiz vardı, aile yapılarımız birbirine benzer ve uygundu bu da seçimimde etkili oldu." (K10)

"Oldu. Eşimle beni kuzenim tanıştırdı. Birbirimizi tanıyamıyorduk ancak aynı memleketliydik aynı köylüydük. Kültürümüzün aile yapılarımızın aynı olması anlaşmamızı kolaylaştırdı aslında. Benzer zevklerimiz var iyi anlaşıyoruz bunların etkisi tabiki var." (K12)

İki katılımcının (K6,K8) eş seçimi kök aileleri tarafından gerçekleştirilmiş olup evlilik kararlarında kendilerine söz verilmediği saptanmıştır. Eş seçimindeki kriterler toplumdan topluma değişiklik gösterebileceği gibi eşi kimin ya da kimlerin seçeceği de değişebilmektedir. Kimi ailelerde anne baba ya da sosyal çevre çocukları için eş seçimini kendileri yapmaktadır. Eş seçimi aileleri tarafından yapılan katılımcıların paylaşımlarından kimi örnekler:

"Çevremın etkisi oldu yani. Çevrem ben evlenmek çocuk yaşta evlenmek istemiyordum ama çevremden çok baskı gördüm bu konuda. Evlen evleneceksin diye. Öyle." (K6)

"Benim istediğimi almadılar kendi istediklerini aldılar. İçimde hala yaradır, sevdiğim kızın mektuplarını hala saklarım. Ben o kızı sevdiğimi söyledim babam istemedi. Ben askerdeyken de kızı başkası ile evlendirmişler. Olmaz dediler dedim ya babaya çok fazla itirazımı olmuyordu bizim. Onların istediği kişiyle görüştük, tanıştık. Sevdiğim kızda aynı ilçedeki mahallenin birinin çocuğu şimdiki eşim de başka bi mahallenin çocuğu. O da mutaassıp bir ailenin kızıydı bu da mutaassıp bir ailenin kızı aralarında kültürel olarak fark yok." (K8)

Dört katılımcı (K1, K3, K4, K9) eş seçiminde ailelerinin, sosyal çevrelerinin ve kültürel herhangi bir etkinin olmadığını kendi istek ve düşünceleri ile sevdikleri kişiler ile evlendiklerini belirtmiştir. Eş seçiminde sosyal çevre, kök aile ve benzer kültürün etkisinin olmadığını belirten katılımcıların paylaşımlarından bazı örnekler:

"Eş seçimimde olmadı. Kendi isteğimle seçtim severek isteyerek." (K1)

"Olmadı. Çünkü ben Samsunluyum eşim Osmaniyeli biz Osmaniye'de tanıştık. Orada evlendim, farklı kültürlerdeyiz. Ailem hatta şaşırı ben evlenmek istiyorum deyince. Eşim iyidir, çok iyidir onun insanlığının etkisi oldu. Ben onun patronuydum orada, 6 ay kadar çalıştı, davranışları, hareketleri, insanlara yaklaşımı hoşuma gitti o da beni beğenmiş konuştuk anlaştık." (K9)

Değişiklik İstenen Konular:

Katılımcılar mevcut duygu ve düşünceleri ile yaşamlarında değiştirmek isteyecekleri konuları 'eş seçimi' 'iş seçimi' ve 'eğitim yaşamı' olarak üç ana ekseninde belirtmişlerdir. Katılımcıların % 33,3'ü mevcut

eğitim durumlarından memnun olmadıklarını ve yaşamlarında eğitim süreçlerini değiştirmek istediklerini 'okumak istediğini' vurgulamışlardır. Ayrıca katılımcıların % 41,7'si iş/meslek değişikliği ve % 25'i eş seçimlerini değiştirmek istediğini ifade etmiştir.

Eğitim ve iş/meslek değişimi isteyen katılımcılara dair örnek söylemler:

"Okumak için evden kaçırdım, çok pişmanım. Benim öğretmenim ilkokul öğretmenim geldi anneme çok yalvardı okusun diye annem kabul etmedi. Birde ilk evliliğimi yaptığımda anne babamdan şikâyetçi hiç olmadım. Babamı kolay affetmedim. Hayatımdaki iki pişmanlığım okumak ve o evliliğimi gerçekleştirmemek." (K3)

"Mesleğimi değiştirmek isterim. Tek söyleyebileceğim bu olur." (K7)

"İşimi değiştirmek isterdim. Üniversite sınavına tekrar hazırlanmamak için puanımın tuttuğu bir yeri yazdım aslında eczacılık okumak istiyordum ailem bir sene daha hazırlan dedi. Ama ben istemedim bu konuda pişmanım. Hatta hayatımdaki tek pişmanlığım diyebilirim." (K12)

Eş seçimi hakkında değişim isteyen katılımcıların paylaşımından örnekler:

"Annemle babamın hayatta olmasını değiştirdim geçmişe dönseydim ve 15 yaşında evlenmeyi tercih etmezdim. Çocukluğumda değiştirmek istediğim bir şey olmadı da ne biliyim bi ilk şey vardır. İlk sevgili ilkokulda ilk aşk bi onu değiştirdim yani eşimle onun arasında bi şeylik yapardım diyorum. Yani eş seçimimi değiştirdim, ilk aşkımla evlenmek isterdim." (K6)

"Çok şeyi değiştirmek isterdim. Takdiri ilahi ama evliliğimi kesinlikle sevdiğim kızla yapardım. Kesinlikle onunla yapardım." (K8)

Katılımcıların geçmişe dair değişim istedikleri konular ve eş seçimlerine yönelik değerlendirmelerinin evlilik tercihlerini eşlerini tanımadan gerçekleştirdiklerini, birbirlerini zaman içerisinde tanıdıklarını belirtmişlerdir. Eş seçiminde değişiklik isteyen katılımcıların erken yaşta görücü usulü ile veya çevrelerindeki insanların önerisi ile evlendikleri, evlilik tercihlerini bilinçli gerçekleştirmediklerini vurgulamışlardır.

TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre kök ailede anne babanın birbirleri ile iletişimi ile kişilerin bugünkü evliliklerinde eşleri ile iletişimleri büyük oranda benzerdir. Ayrıca katılımcıların kök ailelerinde edindikleri olumlu iletişim becerileri bugünkü evlilik ve aile yaşamlarına da yansıtılmaktadır. Benzer şekilde Tiryağı Gökso (2023)'nün Türkiye'nin yedi bölgesinden 479 kadın 140 erkek olmak üzere 619 evli birey ile gerçekleştirdiği çalışmasında, evli bireylerin kök aile ilişkileri ile çift uyumları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu, kök aile ile ilgili deneyimlerin, bireylerin yetişkinlikte kurdukları yakın ilişkinin niteliğini ve evliliklerindeki uyumunu etkilediğini ifade etmektedir (Tiryağı Gökso, 2023).

Kök ailedeki deneyimler ve bakım veren ebeveyn ile ilişkiler yetişkinlikte kurulan ilişkilerin ve yaşamın temelini oluşturmaktadır. İnsanın değişen ve gelişen bir varlık olması benliğinin farklılaşabilmesi, edindiği deneyimler ve içinde bulunduğu koşullar aynı zamanda geçmişi yönetme ve seçimlerini

yeniden tanımlama değiştirme fırsatlarını da ortaya çıkarmaktadır (Falcke, Wagner ve Mosmann, 2008). Ayrıca sağlıksız üçgenler, farklılaşmanın az olması, mutsuz ailelerde yetişmiş olma, ailelerden edinilen sağlıksız iletişim örüntüleri nedeniyle uygun olmayan eş seçme eğiliminde olma, mutsuz olacakları evlilikler kurmaya eğilim ve bu evlilikleri sonlandırmaya yanaşmama gibi durumlara neden olmaktadır. Yani sağlıksız süreçler birbirini çoğu kez takip etmektedirler. Bowen Aile Terapisi-ne göre çiftlerin kök aileleriyle olan iletişim ve ilişkileri, gelecekte kendi kurdukları ailelerindeki çift uyumunun önemli bir yordayıcısı olarak görülmektedir (Bowen, 1978; Harvey ve Bray, 1991; Karney ve Bradbury, 1995) Bu bağlamda Bowen, 1978; Harvey ve Bray, 1991; Karney ve Bradbury, 1995'in çalışmalarının sonucunda elde edilen veriler ile bu araştırmanın sonucu birbirini desteklemektedir. Görüşme yapılan mutsuz ailelerde yetişen katılımcıların evlilikleri ile ilgili değerlendirmelerinin olumsuz olduğu ancak mevcut evliliklerini sürdürmeye devam ettikleri ve evliliklerini sonlandırma girişimlerinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Mutlu ailelerde yetişen katılımcılar ise kendilerine uygun olan eş seçiminde bulunmuş ve işlevsel aileler kurmuşlardır. Ghoroghi vd. (2012)'nin evli 220 kişi ile gerçekleştirdiği çalışmasında katılımcıların kök aile deneyimlerinin kendi kurdukları aile deneyimleri ile uyumu ile pozitif yönde ve anlamlı bir ilişi olduğunu ortaya koymuşlardır (Ghoroghi vd., 2012). Hurst vd. (1996)'nin ise birden fazla sorunu bulunan 17 aile ile gerçekleştirdiği araştırmasında bu aileleri Bowen perspektifinden incelemiş, genogramlar hazırlanmış ayrıca ebeveynlere Bowen(1978) tarafından aile içindeki farklılaşma bir diğer anlatımla aile içindeki duygusal ayrılığın derecesinin yönlerini yansıtan anketler uygulanmıştır. Çalışma Bowen teorisi ile tutarlı olarak, kök ailedeki sorunların sıklıkla devam ettiğini ortaya çıkarmıştır (Hurst vd., 1996). Kök ailedeki sağlıksız üçgenlerin farkına varıp kök aileden ayrışmamış bireylerin sorunlarının devam ettiği, farklılaşmayı sağlamış köken ailesinden ayrışma gerçekleştirebilmiş bireylerin köken ailelerindeki benzer sorunları evliliklerinde yaşamadıkları bu bağlamda Haws ve Mallinckrodt (1998) ve Ghoroghi vd. (2012)'nin çalışmalarının sonucunda elde edilen veriler ile araştırmamızın sonuçları benzerdir. Kök ailelerinden ayrışmış katılımcılar kök ailelerindeki iletişim sorunlarını bugünkü evlilik ve aile yaşamlarında devam ettirmemekte, sağlıklı ilişkiler kurmakta ve aile yaşamına ilişkin sorunlarını tüm aile bireyleri birlikte zerek kök ailede öğrendikleri sorun zme mekanizmalarını değiştirmektedir.

Araştırmaya katılan kişiler eş seçimine benzer kültür, sosyal evre ve kök ailenin etkisi ile karar vermiştir. Solmaz (2020) İstanbul ilinde evli çiftlerin kişilik inançlarına göre eş seçimi evlilik uyumları ve psikopatolojileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla 100 evli çift ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında eş seçiminde göz önünde bulunduran ltlerde katılımcıların % 75'i benzer kültürel yapıda olmasının, % 20 aynı siyasi görüş ve % 82 dini inanın eş seçiminde etkili olduğunu diğer değişkenlerin de farklı oranlarda etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmada eş seçim kriterlerinde benzer kültürel yapının katılımcıların büyük bir kısmı tarafından önemli görüldüğü ve kişilerin doğumdan itibaren temel bakım veren ebeveynleriyle kurdukları ilişi ve ilişkinin dinamiğinin kişinin eş seçiminde etkili olduğu vurgulanmıştır (Solmaz, 2020). Bu bağlamda kültürün ve kök ailenin eş seçiminde etkili olduğu kuşakların kök aileleri ile benzer aile kurma eğiliminde oldukları ve kişilerin eş seçimi konusunda elde edilen veriler araştırmamızın sonuçlarını

desteklemektedir. Karşı cins ile yakınlık kurma aşamasına gelmiş bireyler eş seçiminde nelere dikkat edeceği, evlenme yaşı, ortak dil din ırk kültür gibi değerler önemli olmakla birlikte evliliğin anlamı ve biçimi insanlar ve toplumlar arasında değişiklik göstermektedir. Yaşamın büyük bir bölümünü kapsaması nedeniyle önemli, karmaşık ve zor bir karardır. Kişi bu kararıyla yaşamına kiminle devam edeceğine, kiminle ortak bir çocuk dünyaya getirip büyüteceğine de karar vermektedir. Kişinin evlilik tercihi kendisini ne kadar tanıdığı, evliliğe yönelik beklentileri ile yakından ilişkilidir. Erikson'un psiko sosyal gelişim teorisine göre kişinin kendisini çok yönlü tanıması kendisi için bir kariyer hedefinin olması, kişisel yaşam tarzının oluşması ve gelişmesi için ergenlik dönemi (12-17 yaş) oldukça önemlidir (Duman, 2018). Çalışmamızda katılımcıların evlilik süreçlerine ilişkin alınan bilgilerde de katılımcıların büyük bir kısmının kimlik dönemlerini farkındalık oluşturmuş bir biçimde geçemedikleri yeterince hazır olmadan evlilik kararı verdikleri ya da çevreleri tarafından evlilik kararı vermeye zorlandıkları görülmektedir. Bu sebeple evlilik öncesi bilinçlenme ve yeterli olgunluğa erişme, kök aileden ayrışma evlilik sürecini ve evliliğin niteliğini etkilemektedir. Katılımcılar yaşamlarında eş seçimi, iş/meslek ve eğitim konularında değişiklik yapmak istemektedir. Değişim istenen bu konular doğrudan kişinin yaşam doyumu ve mutluluk düzeyini etkileyen köklü kararlar olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda kök ailesinde ebeveynleri tarafından sevgi gösterilen iletişimleri olumlu olan katılımcıların, benzer şekilde çocuklarına sevgilerini gösterdikleri ve iletişimlerinin olumlu olduğunu ifade ettiği görülmüştür. Katılımcıların çoğu her iki ebeveyn yani tam aile ortamında büyümüştür. Kök ailesi ile iletişimi kopuk olan ve sevgi görmeyen katılımcılar çocukları ile iletişimlerinin mesafeli olduğunu ve çocuklarına duygularını yansıtmakta zorlandıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların çoğunda kök ailelerinde bir sorun olduğunda büyük oranda bu sorunları babaları tarafından çözümlenmekte ve çoğu zaman evde sorun çıkarmak onlar açısından bir lüks olarak algılanmakta, var olan sorunlar da görmezden gelinmektedir. Kök ailesinde sorunlarını konuşarak yani sağlıklı iletişim yolları ile ele alan aileler bugünkü evlilik yaşantılarında da sorunlarını eşleriyle konuşarak ve fikir birliği oluşturarak çözmektedirler. Katılımcılar kendi kurdukları ailede ekonomik sorunların büyük oranda etkili olduğunu bu konuda da çeşitli çözüm yolu aradıklarını, sorun yaşanan konularda sorumluluğu üzerlerine aldıkları görüşündedirler.

Araştırmaya katılanların eşleri ile benzer kültür ve aile yapısında olmalarının eş seçiminde önemli etkisi vardır. Bu benzerlik ortak düşünce, inanış, yaşam tarzının benzerliği evlilik uyumunu artırmakta ve eşlerin birbirleri ile iletişimlerini olumlu anlamda etkilemektedir.

Katılımcılar geçmişe dönük değiştirmek istedikleri unsurları evlilik, eğitim ve iş tercihi olarak belirtmiştir. Bir grup katılımcı eğitimlerinin eksik kaldığını düşünmekte ve farklı bir işte çalışmak istemektedir. Eğitimin yarıda bırakılmasının temel nedeninin ekonomik ve ailenin içinde bulunduğu sosyo kültürel yapının etkisi ile olduğu bu sebeple katılımcıların meslek seçimlerinde zorunlulukların etkisinin bulunduğu, bilinçli yapılan tercihlerin olmadığı anlaşılmıştır. Geçmişte evlilik ile ilgili tercihlerinde de-

ğişiklik gerçekleştirmeyi isteyen katılımcıların tamamının evliliklerinin kendi tercihleri doğrultusunda gerçekleşmediği aile kararı ile evlendikleri görülmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler doğrultusunda katılımcıların evliliklerinde eşleri ile çeşitli sorunlar yaşadıkları bu sorunların temelinde evlilik öncesi deneyimlerin, sosyo-kültürel unsurların ve kök aileden alınan sağlıksız örüntülerin temel unsur olduğu görülmektedir. Bu sorunların her ne kadar farkına varılsa da değişim için adım atılmadığı sorunun kanıksandığı ve yaşamın bir parçası olduğu aile yaşamının “normali” olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili ebeveynlere yönelik farkındalık çalışmalarının yapılması, aile ve çocuklara yönelik psikososyal destek hizmetlerinin, aile içinde yaşanan sosyal sorunların yapıcı ve sağlıklı şekilde değerlendirilmesinde aile danışmanlığının önemi de ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çalışmanın sonuçlarına dayanarak evlilik öncesi gençlerin iletişim becerilerinin artırılması, evlilik ve aile yaşamına dair farkındalık, kök aile işlevleri, evliliğe hazır olma, kök aileden farklılaşma konularında bilgi edinmelerinin öz farkındalığı artıracak ve işlevsel evlilikler kurulmasında önemli olacağı düşünülmektedir. Birey ve aile ile temas halinde bulunan ve dezavantajlı konumda olan ailelerle çalışan sosyal hizmet uzmanları aile içi ilişkilerdeki karmaşıklığı tanımlamada, ailenin güçlü yönlerine tutunarak günden güne farklı biçimlerde ortaya çıkan aile yapılarını anlamada ve anlamlandırmada ailenin desteklenmesine yönelik uygulamalarda Bowen Aile Sistemleri Yaklaşımı ile mesleki çalışma süreçlerine önemli katkılar sunacaklardır.

Bu çalışma örnekleme ve yöntemi bakımından birtakım sınırlılıklara sahiptir. Araştırma her ne kadar 25-60 yaş arasındaki katılımcılarla gerçekleştirilse de katılımcıların sayıca çoğunluğu 30-50 yaşları arasındadır. İleri yetişkinlik dönemindeki kişilerin kök aile ilişkilerinin evlilik yaşamına yansımalarının etkisinin gerek yetiştirilme tarzı gerekse modernleşmenin etkisinin az olması sebebiyle farklı sonuçlar ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra katılımcıların eşleri de çalışmaya dahil edilerek araştırmanın çıktıları karşılıklı bakış açıları ile değerlendirilebilir. Bu araştırma Samsun ilinde yaşayan bir grup evli bireyle gerçekleştirilmiştir. Daha geniş bir evren ve örneklem grubu ile benzer çalışmalar yapılabilir, farklı kültürler araştırmaya dahil edilerek karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

Hem bireyin hem de evlilik yaşamının tüm evresinde kök aile ilişkisinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Evlilik yaşamında çiftlerin bu ilişkiyi fark etmeleri ve sağlıklı biçimde bunu yönetmeleri işlevsel evlilikler kurmaları ve sürdürmeleri, sağlıklı bireyler yetiştirmeleri açısından önemlidir. Sosyal hizmet uzmanlarının aile içi sorunların belirlenmesi, sağlıklı evliliklerin kurulması ve sürdürülmesi hususunda sosyal hizmet odaklı aile danışmanlığı modellerinin, program hizmet ve sosyal politikaların oluşturulmasında önemli işlevleri vardır.

Sosyal hizmet mesleğinin bireyi ve aileyi güçlendirmesinde, sorunların farkına varılmasında ve çözümde önemli ve etkili rolleri bulunmaktadır. Bu araştırma kök aile ilişkisinin evlilik ve yaşam üzerindeki pek çok mekanizmaya etkilerini anlamak, anlamlandırmak ve konuya ilişkin farkındalık kazandırmak amacıyla gerçekleştirilmiş olup bu konuları ele alan başka araştırmaların yapılmasında da yarar olduğu düşünülmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırmanın saha sürecine başlamadan önce Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan çalışmanın yapılabilmesi için gerekli etik izni almak üzere başvuruda bulunulmuştur. Başvuru 27.10.2023 tarihli 2023-864 karar sayılı etik kurul izni alınmıştır. Ulaşılabilecek katılımcılara araştırma hakkında detaylı bilgi verilmiş, gizlilik anlatan etik kurul, gönüllü olduklarına dair beyanları alınmış talep edenlerle görüşme formu görüşme öncesinde paylaşılmıştır. Böylelikle katılımcıların araştırma hakkında düşünme fırsatı olmuştur.

ARAŞTIRMACININ KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamışlardır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, A. (1994). Kırsal kesimdeki dönüşüm sürecinde alevi aile yapısında meydana gelen değişimler, Cilt:2, Sosyoloji Derneği Yayınları, Ankara.
- Baran, G. (2020). Aile Yaşam Dinamiği. Ankara: Pelikan Yayınevi.
- Berksun, O.E. ve Hızlı Sayar, G. (2019). Aile ve eş terapileri. Detay Yayıncılık: Ankara.
- Bilgin, E. (2022). Evli bireylerde kök aile ilişkileri (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bowen, M. (1978). Family therapy in clinical practice. New York: Jason Aronson.
- Doğancı, H. K., & Tuncay, T. (2022). Kaçarak evlenen kadınların yaşam deneyimlerinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(55), 339-376.
- Duman, N. (2018). Boşanmanın psiko-sosyal sebepleri üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 246-255.
- Falcke, D., Wagner, A. & Mosmann C.P. (2008). The relationship between family of origin marital adjustment for couples in Brazil. *Journal of Family Psychotherapy*, 19 (2), 170-186.
- Ghoroghi, S., Hassan, SA ve Baba, M. (2012). Putra Malezya Üniversitesi'ndeki evli İranlı öğrenciler arasında menşe aile deneyimlerinin ve evlilik uyumunun işlevi. *Uluslararası Psikolojik Araştırmalar Dergisi*, 4 (3), 94.
- Harvey, D. M., & Bray, J. H. (1991). Evaluation of an intergenerational theory of personal development: Family process determinants of psychological and health distress. *Journal of Family Psychology*, 4 (3), 298-325.
- Haws, W. A. ve Mallinckrodt, B. (1998). Separation-individuation from family of origin and marital adjustment of recently married couples. *American Journal of family therapy*, 26 (4), 293-306.
- Hovestadt, A. J., Anderson, W. R., Piercy, F. P., Cochran, S. W., & Fine, M. (1985). A family-of-origin scale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 11(3), 287-297.
- Kılıçaslan, S. ve Şahan, B. (2019). Divorce in Turkish Society: Personal and Family of Origin Characteristics. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 50 (2), 1003-1032.
- Kuş, E. (2012). Nicel-nitel araştırma teknikleri: Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri: Nicel mi nitel mi?. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Neuman, W. L. (2010). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar(7. bs). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Öselemiş, F.E. (2022). Kök aile işlevselliği, benlik ayrımlaşması ve ilişki doyumu: nişanlı ve evli bireylerde bir aracılık modeli (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Özabacı, N. ve Erkan, Z. (2023). Aile danışmanlığı: Kuram ve uygulamalara genel bir bakış. Ankara: Pegem Akademi
- Sanders, P. (1982). Phenomenology: A new way of viewing organizational research. *Academy of Management Review*, 7(3), 353-360.

- Solmaz, N. (2020). Evli çiftlerin kişilik inançlarına göre eş seçimi, evlilik uyumu ve psikopatolojileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Gelişim Üniversitesi Klinik Psikoloji Bilim Dalı, İstanbul.
- Tekindal, M., & Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172.
- Timmer, E., Westerhof, G. J., Dittmann-Kohli, F. (2005). "When looking back on my past life I regret...". *Retrospektive regret in the second half of life. Death Studies*, 29(7), 625-644.
- Tiryaki Göksu, Y. (2023). Evli bireylerde kök aile ilişkileri ve çift uyumu arasındaki ilişki: Benliğin ayırılması ve nesne ilişkilerinin aracı rolü (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Turan, N. (2012). Birey ve aileler ile sosyal hizmet. Ankara: Öz Baran Ofset Matbaacılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (12. bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, B. (2020). Sosyal Hizmet Uygulamasında Bowen'ın Aile Sistemleri Yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20 (47), 287-312.

Ay, G. ve Karacan, E. (2024). Toplumsal cinsiyet perspektifinden ergenlerin flört şiddetine yönelik görüş ve deneyimleri: Nitel bir araştırma. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 5 (1), 19-42. doi:10.61861/spshcd.1486216

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Başvuru: 18/05/2024

Kabul: 30/06/2024

TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDEN ERGENLERİN FLÖRT ŞİDDETİNE YÖNELİK GÖRÜŞ VE DENEYİMLERİ: NİTEL BİR ARAŞTIRMA¹

Adolescents' Views and Experiences on Dating Violence from a Gender Perspective:
A Qualitative Research

Gülşin AY¹

Esin KARACAN²

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ✉gulsinay.21@gmail.com, 0009-0000-1252-9858

² Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ✉ekaracan@kocaeli.edu.tr, 0000-0002-0613-2050

ÖZ

Flört şiddeti kişilerarası şiddet türlerinden biri olup birçok toplumda yaygın olarak görülen toplumsal bir sorundur. İlk flört deneyiminin yaşandığı bir dönem olan ergenlik döneminde yaşanan flört şiddetinin nedenlerini, risk faktörlerini ve etkilerini anlamak önemlidir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ergen flört şiddeti mağdurlarının flört şiddetine yönelik görüş ve deneyimleri incelenmek istenmiştir. Mart 2024-Nisan 2024 tarihleri arasında yaşları 15-18 arasında değişen 12 flört şiddeti mağduruyla yaklaşık 40 dk süren yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bulgulara bakıldığında; kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla toplumsal cinsiyet rollerine yönelik daha eşitlikçi bir bakış açısına sahip oldukları görülmüştür. Ergenler en sık olarak psikolojik flört şiddetini tanımlamalarına rağmen ilişkilerinde psikolojik flört şiddetiyle karşılaştıklarında şiddeti fark edemedikleri görülmüştür. Cinsiyete yönelik toplumsal beklentilerin ergen flört şiddeti mağdurlarının destek arama sürecini zorlaştırdığı ortaya konmuştur. Toplumsal cinsiyet rollerini benimsemenin flört şiddetine maruz kalma ve flört şiddeti uygulama açısından risk faktörü olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet rolleri, flört şiddeti, ergen flört şiddeti mağdurları

¹ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

ABSTRACT

Dating violence is a type of interpersonal violence and a widespread social issue in many societies. Understanding the causes, risk factors, and effects of dating violence experienced during adolescence, a period when individuals have their first dating experiences, is crucial. In this study, a phenomenological design, one of the qualitative research designs, was used. Within the scope of the research, the views and experiences of adolescent victims of dating violence regarding dating violence were examined in the context of gender roles. Semi-structured interviews lasting approximately 40 minutes were conducted with 12 dating violence victims aged between 15-18 years old between March 2024 and April 2024. The data obtained were analyzed using content analysis method. The findings revealed that female participants had a more egalitarian perspective on gender roles compared to male participants. Although adolescents most frequently defined psychological dating violence, it was found that they could not recognize the violence when they encountered psychological dating violence in their relationships. It was revealed that societal expectations regarding gender made it difficult for adolescent dating violence victims to seek support. Adopting traditional gender roles was identified as a risk factor for both experiencing and perpetrating dating violence.

Keywords: Gender roles, dating violence, adolescent dating violence victims

GİRİŞ

Şiddet günümüzde önemli bir toplumsal sorun ve hak ihlali olarak kabul edilmektedir. Şiddet olgusu birçok toplumda farklı tanımlanabilmekte ya da şiddet içeren davranışlar toplumlara göre farklılık gösterebilmektedir. Ancak yapılan tanımlar şiddete maruz kalmanın bireylerin fiziksel, psikolojik, sosyal ve daha birçok yönden zarar görmesine neden olabileceği konusunda birbiriyle benzerdir. Flört şiddeti yakın partner ya da eski partner tarafından diğer partnere yöneltilen fiziksel, psikolojik ve cinsel yönden zarar verebilecek şiddet içeren davranışların tamamı olarak tanımlanabilir.

Genellikle kadınların şiddete maruz kaldığı, erkeklerin şiddet faili olduğu yönünde yaygın bir görüş bulunsa da romantik ilişki içerisinde yaşanan şiddet, iki yönlü olup şiddet failinin aynı zamanda şiddet mağduru olduğu görülebilir (Özdere, Kürtül, 2018:133; Çakır Koçak, Öztürk Can, 2019: 45; Foshee vd., 1998: 45). Flört şiddeti homoseksüel ya da heteroseksüel ilişkisi olan her türlü yaş, cinsiyet, etnik köken, sosyal ve ekonomik düzeyde görülebilmektedir (Koenig vd., 2006: 133; Okenwa, 2011: 9). Ancak bazı gruplar üzerinde (kadınlar, çocuklar/gençler) daha ciddi olumsuz sonuçlarının olduğu görülmektedir (Sugarman, Hotaling, 1989:10).

Flört şiddeti fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik, sosyal, dijital ve ısrarlı takip gibi şekillerde ortaya çıkabilir. Fiziksel flört şiddeti romantik ilişki içerisindeki partnerlerden birinin diğerine istediğini yaptırmak, kabul ettirmek, kontrol etmek, sindirmek gibi amaçlarla fiziksel güç kullanması şeklinde tanımlanabilir. Cinsel flört şiddeti, bir partnerin diğeri üzerinde tahakküm kurmak ve kontrol sağlamak amacıyla uyguladığı her türlü cinsellik içeren davranışı kapsamaktadır. Bir araştırmaya göre Türkiye’de eşi ya da yakın partneri tarafından fiziksel ya da cinsel şiddet gören kadınların %49’unun bu durumu kimseyle paylaşmamaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2009: 86). Psikolojik flört şiddeti, bir partnerin diğeri partnerin ruh sağlığına zarar vermeye yönelik uyguladığı davranışların tamamı olarak tanımlanabilir. Psikolojik şiddet görünürlüğü en az olan ve örtük yapısı itibariyle

farkına varılması en zor şiddet türlerinden biridir (Joppa, 2020:332). Bununla birlikte en yaygın görülen şiddet türüdür (Uğur, Kaya Kılıç, 2021: 299; Bilican Gökkaya, Öztürk, 2021: 231). Ekonomik flört şiddeti, bir partnerin diğerini denetlemek veya kontrol altında tutmak amacıyla ekonomik kaynakları baskı ve tehdit aracı olarak kullanması olarak tanımlanabilir. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2014) tarafından hazırlanan rapora göre Türkiye'deki kadınların %30'unun yaşamının bir döneminde eşi ya da birlikte olduğu kişi tarafından en az bir kere ekonomik şiddete maruz kaldığı görülmüştür. Çalışmaya engel olma ya da bir işten ayrılmaya neden olma en sık karşılaşılan ekonomik şiddet biçimidir. Dijital flört şiddeti, dijital iletişim araçlarının baskı, kontrol ve denetim unsuru olarak kullanılması şeklinde tanımlanabilir. Bir araştırmaya göre kadınlar ve erkekler dijital flört şiddetini kanıksamaktadır (Kaplan, 2020: 536). Kadın katılımcılarla gerçekleştirilen bir başka araştırmaya göre kadınlar yalnızca yakın partnerleri tarafından değil partnerlerinin arkadaşı ya da akrabası olan erkekler tarafından da dijital şiddete maruz kalmaktadır (Yıldız, Özarslan, 2022: 95). Sosyal flört şiddeti, bir partnerin diğerini içinde bulunduğu sosyal çevreden uzaklaştırmaya, soyutlamaya yönelik gerçekleştirdiği davranışların tamamı şeklinde tanımlanabilir. Sosyal flört şiddetine maruz kalan bireyler sosyal destek mekanizmalarının yardımını alamadığı için yalnızlaşabilirler (Kaplan, 2020: 534). Israrlı Takip, kişinin tehlike altında hissetmesine, güvenliğinden endişe duymasına neden olan, tekrar eden ve istenmeyen bir ilgi şeklidir. Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması kapsamında Türkiye genelinde ısrarlı takiple ilgili ilk defa veri toplanmıştır. Bu verilere göre yaklaşık her 10 kadından 3'ü hayatı boyunca bir kez bu şiddet biçimine maruz kalmıştır. En sık görülen ısrarlı takip davranışı ise %19 ile telefonla aramaktır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2014: 34).

Flört şiddetine yönelik başlıca risk faktörlerine bakıldığında; ruh sağlığı sorunları (depresyon, anksiyete vb.), alkol ve madde kullanımı, riskli cinsel davranışlar, sağlıksız ilişki ve akran şiddeti, çocukluk çağında istismara maruz kalmak ya da şiddete tanık olmak, demografik bilgiler (cinsiyet, yaş, ırk vb.), toplumsal cinsiyet rollerini benimseme nedeniyle şiddeti meşrulaştırmak ya da şiddeti kabullenmek şeklinde sıralanabilir (Vagi vd., 2013: 4; Aslan vd., 2008: 10; Terzioğlu, Yıldırım, 2018: 285; Güleç vd., 2012: 129; Taquette, Monteiro, 2019: 144; Dutton, 1995:596; Joppa, 2020:334).

Yapılan araştırmalar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin flört şiddetinin temelinde yer alan risk faktörlerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır (Taquette, Monteiro, 2019; Aslan vd., 2008; Bell ve Naugle, 2008). Toplumsal cinsiyet kavramı doğuştan edinilen özelliklerin ötesinde bireylere cinsiyetleri nedeniyle toplum tarafından yüklenen rol ve sorumluklar olarak tanımlanabilir. Toplumsal cinsiyet rolleri öncelikle aile, sonrasında ise bütün toplumsal kurumlar tarafından birbirini destekleyici biçimde var olup sürekli yeniden üretilmektedir (Şahin, Birincioğlu, 2020: 195). Toplum tarafından tanımlanan toplumsal cinsiyet rolleri kadının mağduriyetine, eşitsiz bir muameleye maruz kalmasına ve erkeğin şiddet içeren davranışlarda bulunmasına neden olmaktadır (Bell ve Naugle, 2008: 1097).

Erkeği kadından üstün gören, kadını ve erkeği dışlayıcı bir şekilde birbirinden ayırıtıran toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle kısıtlamak, baskı yapmak, denetlemek, kıskançlık, aşırı sahiplenmek, şiddet

içeren davranışlarda bulunmak normalleşmektedir. Erkeğin eş, flört, abi, baba gibi rollerle partnerini, kardeşini, kızını kontrol altında tutmak, disipline etmek amacıyla şiddet uygulaması toplum tarafından kabul edilebilir olarak görülebilmektedir (Şahin, Birincioğlu, 2020: 194; Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2017: 7). Bu durum şiddetin toplum tarafından meşrulaştırılmasına ve şiddete karşı toplumsal bir duyarsızlaşmaya neden olabilmektedir.

Casey ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada toplumsal cinsiyet ideolojisini ve geleneksel erkeklik normlarını benimseyen erkeklerin, bu normları benimsemeyen erkeklere kıyasla kadın partnerlerine yönelik fiziksel şiddet uygulama ve cinsel saldırıda bulunma sıklıklarının iki kat daha fazla olduğu görülmüştür (Casey vd., 2016: 13). Birçok araştırmacı toplumsal cinsiyet rollerini benimseyen bireylerin flört şiddetine yönelik kabullenici bir tutum sergileme ve flört şiddeti faili olma oranlarının daha yüksek olduğunu, toplumsal cinsiyet rollerini benimsemenin flört şiddeti mağduru veya faili olma riskini arttırdığını belirtmiştir (Aslan vd., 2008: 10; Terzioğlu, Yıldırım, 2018: 285; Taquette, Monteiro, 2019: 143; Malhi vd., 2020: 9; Fidan, Yeşil, 2018:22).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, erkeklerin özellikle romantik ilişkilerde partneri üzerinde baskı kurmasına, otoritesini kabul ettirmesine ve bunları hak olarak görmesine yol açmaktadır. Kadının davranışlarını korku uyandırarak kontrol altında tutmanın amaçlandığı erkek egemen toplum yapısında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ortaya çıkmaktadır.

Kadını birçok alanda sınırlandıran toplumsal cinsiyet rolleri erkeklere “güçlü, lider, mantıklı, duygusal olmayan” gibi sıfatlar yüklemesi nedeniyle şiddete maruz kalan bir erkeğin bunu kendine ve topluma itiraf etmesine engel olmaktadır. Bununla beraber erkekler yaşadıkları mağduriyete yönelik herhangi bir bildirimde bulunmayı ya da destek almayı “zayıflık” olarak algılayabilmektedir. Ataerkil toplum ve toplumsal cinsiyet rolleri, iki yönlü olarak kadının da erkeğin de dezavantajlı konuma düşmesine neden olmaktadır (Akdeniz Adıyaman, 2023: 409).

Toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkil düzenin derinlerinde yer alan norm ve değerler kadını da erkeği de etkilemektedir. Taquette ve Monteiro (2019) tarafından 35 makale incelenerek gerçekleştirilen çalışmada hem kadınların hem de erkeklerin %50'nin üzerinde flört şiddeti mağduru olduğu ancak flört şiddetinin kadınlar için daha ciddi sonuçlarının olduğu görülmüştür.

Flört şiddeti kişilerarası şiddet türlerinden biri olup ciddi bir toplumsal sorundur. Birçok toplumda yaygın olarak görülen ve karmaşık bir olgu olan flört şiddeti çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilmektedir. Ancak flört şiddetinin önemli nedenlerinden biri toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan cinsiyetler arası hiyerarşik düzendir (Akdeniz Adıyaman, 2023: 409; Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2017: 53).

Belirtilen durumlar toplumsal bir sorun olan ergenler arasında yaşanan flört şiddetine yönelik koruyucu ve önleyici müdahalelerin gerçekleştirilmesi amacıyla öncelikle konuya ilişkin farkındalık sağlamanın, flört şiddetini nedenleri ve risk faktörleriyle anlamanın ve flört şiddeti olgusunu toplumsal

cinsiyet rolleri bağlamında incelemenin önemini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bireylerin hem ilk flört deneyimini (Yörük Tepe, 2021; Çoban vd., 2020; Alptekin, 2019) yaşadığı dönem olması hem de ilk flört şiddeti mağduriyetini (Burcky, 1988; Bonomi, 2013; Kadı vd., 2019; Smith vd., 2017) yaşadığı dönemi kapsamaması nedeniyle 15-18 yaş aralığındaki ergenler araştırmaya dahil edilmiştir. Yapılan literatür taramasında Türkiye’de flört şiddetiyle ilgili yapılan çalışmalarda belirtilen örneklem grubunun görüş ve deneyimlerine yönelik araştırmaya rastlanmamış, bu anlamda bilgi eksikliğinin olduğu gözlemlenmiştir. Sayılan gerekçelerden ötürü toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ergenlerin flört şiddetine yönelik görüş ve deneyimlerine yer veren nitel bir çalışmaya rastlanmamış olması araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Bu araştırma kapsamında toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ergen flört şiddeti mağdurlarının flört şiddetine yönelik görüş ve deneyimleri incelenmek istenmiştir. Bununla birlikte ergenler arasında yaşanan flört şiddetini anlamak, önlemeye yönelik yapılacak çalışmalara katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

2. AMAÇ

Bu araştırmanın amacı toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ergen flört şiddeti mağdurlarının flört şiddetine yönelik görüş ve deneyimlerinin incelenmesidir. Bununla birlikte ergenlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açılarını fark etmek, ergenler arasında yaşanan flört şiddetini anlamak, önleyici nitelikteki çalışmalara katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

Bu amaçla araştırmanın alt amaçları:

1. Ergen flört şiddeti mağdurlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin düşünceleri nasıldır?
2. Ergen flört şiddeti mağdurlarının flört şiddetine ilişkin deneyimleri nelerdir?
3. Ergen flört şiddeti mağdurlarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin düşüncelerinin flört şiddeti mağduriyetlerine etkisi nasıldır?
4. Toplumsal cinsiyet beklentilerinin ergen flört şiddeti mağdurlarının destek arama sürecine etkisi nasıldır?

3. YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiş olup nitel araştırma tekniklerinden biri olan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar katılımcıların bir durum ya da olaya yönelik bakış açılarını, deneyimlerini ve yorumlarını ortaya koyma olanağı sağlar (Creswell, 2013: 46). Yapılan araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgubilim) deseni kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırma bireylerin bir olgu ya da durumla ilgili deneyimlerinin ortak özelliklerinin tanımlanması ve

hakkında detaylı bilgiye sahip olunmak istenen konuların anlamlandırılmasına odaklanır (Creswell, 2013:77; Yıldırım, Şimşek, 2021: 66).

3.1. Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde toplanan verilerin kalitesinin ve bilgi zenginliğinin dikkate alınması gerektiği yönünde yaygın bir görüş bulunmaktadır (Sandelowski, 1995:183). Bu doğrultuda araştırmacının örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış olup görüşmeler veri doyumuna ulaşana kadar devam etmiştir. Bu kapsamda bireylerin hem ilk flört deneyimini (Yörük Tepe, 2021; Çoban vd., 2020; Alptekin, 2019) yaşadığı dönem olması hem de ilk flört şiddeti mağduriyetini (Burcky, 1988; Bonomi, 2013; Kadı vd., 2019; Smith vd., 2017) yaşadığı dönemi kapsaması nedeniyle araştırmacının örneklemini, 15-18 yaş aralığında bulunan, geçmişte flört ilişkisi yaşayan veya mevcut bir flört ilişkisi bulunan, bu ilişkilerinde şiddete maruz kalmış, kendini kadın veya erkek olarak tanımlayan 12 kişi oluşturmaktadır.

Katılımcılar Bolu ilinde ikamet etmektedir. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılmıştır. Kartopu veya zincirleme örnekleme yönteminde araştırmayla ilgili gerekli bilgi birikimine sahip bireylerden biri ya da birkaçı aracılığıyla diğer kişilere ulaşılarak (Böke, 2014: 129), bir bireyden diğer bireye, diğer bireyden de olaylara ulaşılarak bilgilerin zenginleştirilmesi sağlanmış olur (Creswell, 2013: 158). Görüşme yapılan ilk katılımcıya araştırma sürecine tanık olan, flört şiddeti mağduru olan ergen bir yakınının bulunduğunu ifade eden bir yetişkin aracılığıyla ulaşılmış olup gönüllük esası dikkate alınarak araştırmaya dahil edilmiştir. Sonraki katılımcıya ilk katılımcı, daha sonraki katılımcılara önceki katılımcıların yönlendirmesi ile ulaşılmıştır. Elde edilen veriler şifreli bir klasörde saklanmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel araştırma veri toplama tekniklerinden biri olan görüşme yöntemi kullanılarak veriler elde edilmiştir. Görüşme tekniğinde sözcüklerle ifade edilenlerin yüzeysel anlamlarının ötesinde derinlerde yer alan anlamların da gözlemlenebilmesi, gerçek dışı ifadelerin farkına varılabilmesi ve belirsizlik içeren cevapların görüşme sırasında netleştirilmesi mümkündür (Karasar, 2022: 211). Araştırma soruları literatür taraması sonucunda hazırlanmıştır. Görüşme türleri arasında yer alan yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacının konuyu netleştirmek ve derinlemesine inceleyebilmek amacıyla önceden hazırladığı formda yer alan sorulara ek olarak başka sorular yöneltme imkânı bulunmaktadır (Yıldırım, Şimşek, 2021: 130).

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yönelik 11 sorudan oluşmaktadır

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan soru formu, katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ve flört şiddetine ilişkin görüş ve deneyimlerine yönelik detaylı bilgi toplamak amacıyla oluşturulmuştur.

Araştırma doğrultusunda Mart 2024- Nisan 2024 tarihleri arasında her biri 40 dk süren 12 görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden önce katılımcıların ailelerine araştırmaya ilişkin bilgi verilmiş ve ailelerin sözlü ve yazılı onamı alınmıştır. Daha sonra katılımcılara araştırmanın amacı, gizlilik ve gönüllülük esası, veri kaybı yaşanmaması amacıyla görüşmenin kayıt altına alınacağı gibi konular hakkında detaylıca bilgi verilmiş, katılımcıların sözlü ve yazılı onamı alınmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Nitel veri analizinde araştırmacı elde ettiği verilerden anlam üretmek, sınıflandırma ve yorumlamalarda elde edilen verileri sadeleştirip bu verilerin neyi temsil ettiğini keşfetmek ve tanımlamak amaçlanmaktadır (Çelik vd., 2020: 380). Bu araştırmada nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma gönüllü olarak katılım sağlayan 12 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Gizlilik esası dikkate alınarak kadın katılımcılar K1, K2, K1.....K6; erkek katılımcılar E1, E2, E3.....E6 şeklinde kodlanarak numaralandırılmıştır. Görüşmeler sırasında ses kaydı alınarak elde edilen veriler Microsoft Office Word programıyla yazıya aktarılmıştır. Yazıya aktarım sonucunda 72 sayfalık görüşme dökümü ortaya çıkmıştır. Elde edilen dökümler birkaç defa okunmuş, benzerliklerine ve ortak kavramlara göre kodlamalar yapılmıştır. Veri analizi sırasında MAXQDA 2024 nitel veri analizi programı kullanılarak kodlar, temalar ve alt temalara ayrılmıştır.

4. BULGULAR

Yapılan içerik analizi sonucunda 3 tema elde edilmiştir. Bu temalar; (1)“Ergen Flört Şiddeti Mağdurlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Düşünceleri”, (2)“Ergen Flört Şiddeti Mağdurlarının Flört Şiddetine İlişkin Deneyimleri” (3) “Ergenlerin Flört Şiddeti Mağduriyetine İlişkin Destek Arama Sürecine Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Etkisi” şeklindedir.

Tablo 1: Sosyodemografik Özellikler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	İlişki Durumu	Aile Türü	Anne Eğitim Durumu	Baba Eğitim Durumu	Ailenin Aylık Geliri	Anne-Baba Birliktelik Durumu	Kardeş Sayısı (Kendi Dahil)
E1	Erkek	17	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi var	Çekirdek aile	Okur Yazar	Üniversite	17.000 ve altı	Evli	8
E2	Erkek	16	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi yok	Geniş aile	Ortaokul	Ortaokul	17.001-27.000 arası	Evli (Evlat edinilmiş çocuk)	2
K1	Kız	15	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi yok	Çekirdek aile	Lise	Üniversite	47.001 ve üstü	Evli	3

K2	Kız	15	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi yok	Çekirdek aile	Okur-yazar değil	Ortaokul	37.001-47.000 arası	Evli	6
K3	Kız	16	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi yok	Çekirdek aile	Lise	Üniversite	17.001-27.000 arası	Evli	3
K4	Kız	17	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi yok	Çekirdek aile	İlkokul	Okur-yazar değil	27.001-37.000 arası	Evli	4
K5	Kız	15	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi yok	Çekirdek aile	Ortaokul	Ortaokul	47.001 ve üstü	Evli	4
K6	Kız	15	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi yok	Çekirdek aile	Ortaokul	Lise	17.001-27.000 arası	Evli (Üvey Baba)	3
E3	Erkek	18	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi yok	Tek ebeveynli aile	Bilinmiyor	Ortaokul	17.001-27.000 Arası	Boşanmış	1
E4	Erkek	17	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi var	Çekirdek aile	Yüksek Lisans	Yüksek Lisans	47.001 ve üstü	Evli	2
E5	Erkek	18	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi var	Çekirdek aile	Lise	Üniversite	47.001 ve üstü	Evli	4
E6	Erkek	17	Lise (Devam ediyor)	İlişkisi var	Çekirdek aile	İlkokul	İlkokul	17.001-27.000 Arası	Evli	2

Araştırmada yer alan katılımcıların altısı erkek altısı kadın olup tamamı lise düzeyinde öğrenim görmeye devam etmektedir. Katılımcılardan dördünün mevcut bir ilişkisi varken sekizinin ilişkisi yoktur. Katılımcıların yaşları 15-18 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 16,3'tür. Katılımcılardan biri geniş aile, biri tek ebeveynli aile, on kişi ise çekirdek aile yapısına sahiptir. Bununla birlikte katılımcıların biri (E2) evlat edinildiğini, biri (K6) üvey baba ile büyümüş olup biyolojik babasıyla hiçbir iletişiminin bulunmadığını, biri (E3) de çocukluk döneminde “annesinin kendisini bırakıp gittiğini” belirtmiştir.

4.1. Tema 1: Ergen Flört Şiddeti Mağdurlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Düşünceleri

“Ergen Flört Şiddeti Mağdurlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Düşünceleri” teması incelendiğinde “Cinsiyet Rollerine İlgili Stereotipler” ve “Ev İçi Görev ve Sorumluluklar”, “Cinsiyet Rollerine ve Toplumsal Beklentiler” olmak üzere 3 alt tema ortaya çıkmıştır.

4.1.1. Alt Tema 1: Cinsiyet Rollerine İlgili Stereotipler

Erkek katılımcılar genel olarak erkeğin “evi geçindirmek, para kazanmak, güçlü olmak ve korumak”, kadının “eşine ve ailesine psikolojik destek sağlamak, anne olmak, çocuğa bakmak” gibi görevleri

olduğunu ifade etmiştir. Erkek katılımcıların geleneksel cinsiyet rollerini benimsediği ve içselleştirdiği görülmüştür.

“En başta iyi bir eş, ilerleyen dönemlerde de iyi bir anne olması lazım kadının... Kadın anlayışlı olmalı, yeri geldiğinde alttan alması gerekiyor. Sonuçta kavga çıktığında biri alttan almazsa olay büyür (E6).”

“Kadın erkeğe destek olmalı, erkek işten eve gelince onunla dertleşecek, anne olacak, psikolojik olarak sürekli destek olmalı eşine (E5).”

“Kadının genellikle aileye zihinsel olarak daha fazla yardım etmesi gerekir. Erkek işten gelir, kafası dağınık olur, erkeğe psikolojik olarak yardım etmesi gerekir. Kendini daha hızlı toparlaması gerekir (E4).”

“Kadının erkeği psikolojik olarak rahatlatması, mutlu etmesi gerekiyor...Kadının sorunlara karşı sürekli kendini siper etmesi gerekiyor. Erkeğin evin gelirine yardımcı olması gerekiyor. Bu kesinlikle erkeğin sorumluluğu. Çünkü bir ailenin temel taşı oluşturur erkek... Kadının evde bir düzen kurması gerekiyor, yani gelecek planını hazırlayabilir (E1).”

Bazı katılımcıların kadının “narin ve kibar” olması gerektiğini, erkeğin ise kadına “sahip çıkması, koruması” gerektiği yönündeki ifadeler şu şekildedir:

“Erkek güçlü olmak zorunda, kadın ise narin ve kibar olmak zorunda. Güçten kastım geçindirme ve aileyi koruma. Kimse “Ne yapıyorsun lan koç” diyen bir kadınla sevgili olmak istemez... Kadınlar biraz daha rahatına düşkün... Kadının karnını doyuramıyorsan hiç evlenme... Erkek kadına bakmak zorunda (E2).”

“Erkek güç bakımından kadından biraz daha üstün olduğu için kadınlar bazı durumlarda kendini koruyamıyor, o güveni vermesi gerekiyor. Dışarda bazen sapık insanlar yüzünden taciz, tecavüz olayları gerçekleşebiliyor. Yani onu koruyacak bir birey olmalı erkek. Kadına sahip çıkmalı...(K2).”

“Hem koruması olsun, geliri gideri olsun bunları erkek yapmak zorunda. Bu onun kendi sorumluluğu. Kadının erkeğin sıkıştığı yerde ona bir el, bir destek olması, ona bir mutluluk vermesi gerekiyor (E1).”

4.1.2. Alt Tema 2: Ev İçi Görev ve Sorumluluklar

Kadın katılımcıların tamamı “ev işlerinin kadının sorumluluğu olduğuna dair bir algının” bulunduğunu belirtmiş olup ev içi görev ve sorumlulukların “dönüşümlü, dengeleyerek” yapılması ya da “yetenek ve becerilere göre” paylaşılması gerektiğini vurgulamıştır. Kadın katılımcıların ataerkil düzenin benimsendiği toplumsal yapıdan kaynaklanan cinsiyetlere yönelik ev içi görev ve sorumluluklarının farkında olduğu ve toplumsal cinsiyete yönelik eşitlikçi bir bakış açısına sahip olduğu görülmüştür.

“Her iki tarafında birbirine yardım etmesi gerekir. Ev işlerini birbirleriyle dönüşümlü olarak yapabilirler. Mesela biri yemek yapar biri temizlik yapar (K6).”

“Bence hem kadının hem de erkeğin çalışması lazım. Kadın çalışıyor diyelim, erkek evin işlerini görmeli. Erkek çalışıyorsa kadın ev işlerini görmeli, dengelemeleri lazım. Kadın bulaşıkları daha iyi yıkayabiliyorsa kadın onu yapsın, erkek daha güzel yemek yapıyorsa erkek yemeği yapmalı. Kim neyi daha iyi yapabiliyorsa o işi yapması lazım... Yeteneklere göre (K1).”

“Erkeğin market alışverişi, fatura ödeme gibi kadınların da daha çok ev içinde iş, çocuklara bakmak gibi, yemek yapmak gibi sorumlulukları oluyor. Yani olan bu. Ama bence sorumluluklar, görevler eşit şekilde dağıtılmalı ve aynı şeyleri aynı kişi sürekli yapmamalı. Değiştirerek yapmalılar (K3).”

“Kadın evde oturur, ev işiyle ilgilenir, çocuk bakar. Erkek çalışır, eve ekmek getirir gibi bir algı var. Ama ben öyle olduğunu düşünmüyorum. Bence iki tarafta her şeye elini atmalı, kadın da çalışmalı erkek de... (K4).”

Erkek katılımcıların çoğu ev içerisinde erkeğin öncelikli görevinin “para kazanmak ve maddi işler”, kadının öncelikli görevinin “annelik ve çocuk bakımı” olması gerektiğini aktarmıştır. Erkeğin çalışma hayatında, kadının ise öncelikli olarak ev içerisinde betimlenmesinin kadının çalışma hayatına katılımının önünde engel oluşturabilecek bir bakış açısı olduğu düşünülmektedir.

“Maddi olarak yapılması gereken şeyleri erkek yapmalı, ev işlerini de ortak yapmalılar ama büyük çoğunluğu da kadın yapmalı. Erkek para işlerini yapmalı, faturalar gibi. Çünkü erkekler daha çok çalışır (E5).”

“Erkeğin belli zaten, erkek işe gider, para kazanır, evi geçindirir. Erkek eve bakacak, çocukları varsa işten gelince çocuklarıyla oynayacak. Kadın gerçekten anne diyebileceğimiz insanlar olacak, annesi benim gibi olan insanlarda bu geçerli değil. Gerçekten anne gibi derken çocuğunun büyümesinde destek olabilecek... Kadın çocuğuna destek olmalı (E3).”

“Ev içerisinde eşimden çocuğa bakmasını beklerim. Tek sorumluluğu çocuğa bakması. Benim görevimin de evin güvenliği olması gerekiyor (E1).”

“Mecburen erkek evi geçindirmek ve korumak zorunda, sonuçta senin namusun. Kadın ise çocuklara bakmak ve evin düzeni...Market alışverişinde de kadın listeyi çıkarır, erkek alır gelir. Kadın çalışıyorsa bile erkek yapar (E2).”

Erkek katılımcıların erkeğin ekonomik sorumlulukları ve koruyucu rolünü üstlenmesi, kadının ise ev içerisinde sorumluluk alması ve çocuk bakımını üstlenmesi gerektiğine yönelik görüşlerinin geleneksel cinsiyet rollerinin devam ettirilmesine ve cinsiyet eşitsizliğinin pekiştirilmesine neden olduğu düşünülmektedir.

4.1.3. Alt Tema 1: Cinsiyet Roller ve Toplumsal Beklentiler

Katılımcılar genel olarak erkeğin “çalışması gerektiği”, kadının “ev işleri yapması gerektiği” yönünde toplumsal bir baskının olduğunu ifade etmiştir. Bazı katılımcılar ailelerin erkekten “gelecekte aileye bakması” yönünde beklentilerin olduğunu ifade etmiştir. Bu durum erkek çocuktan ekonomik güvenliği ve maddi destek sağlaması yönündeki toplumsal beklentileri ortaya koymaktadır.

“Evde bir iş yapılacak mesela, tamirat olur, tadilat olur, sen erkeksin bunu yapmalısın, daha güçlüsün deniyor hemen. Kızlar için de çamaşır toplanacaksa ev işi yapılacaksa bu görev senindir deniyor kızlara. Evlenen erkekten ailesine bakması bekleniyor, hep bu söylenerek baskı yapılmamalı, kadınlar da çalışabilir (E4).”

“Ailem, dedemler tarafından beklenen onlar yaşlanınca onlara bakmam, küçükken biz sana baktık, büyüdüğünde sen bize bakmalısın gibi bir beklenti var. Erkekten bekleniyor bunlar, iş sahibi olacaksın, bizi geçindireceksin, ev alacaksın, araba alacaksın, yuva kuracaksın... (E3).”

“Erkeklerden “Sen erkeksin çalışman lazım.” şeklinde beklenti var. Erkeğin çalışmak gibi bir sorumluluğu var, genelde öyle oluyor. Kadının da eve bakması gibi şeyler bekleniyor. Ama bence kadın ve erkek eşit şekilde çalışmalı, eve bakmalı (K3).”

“Mesela sen kızsın, baban sana iş bul diye zorlamaz, evlenmesen bile bakar sana. Ama erkek olsan öyle değil işte. Erkek olarak nasıl olursan ol yine işi bulman gerekiyor, evlenmen gerekiyor ve o eve para getirmek zorundasın. Ondan sonra mesela erkeklerin güçlü olması beklenir. Ağlamaması beklenir çünkü ağlayan erkeği güçsüz olarak sayar toplum. Bence bunu kırmak gerekiyor. Sonuçta onlar da insan (E2).”

Bazı katılımcılar erkeklerden “korumaya yönelik beklentiler”, “para kazanmaya yönelik beklentiler”, kadınlardan “okul başarısı”, “ev içi işlere yönelik beklentiler” olduğunu düşündüklerini ifade etmiştir. Erkek katılımcılardan birinin erkeklerden beklendiğini ifade ettiği korumaya yönelik beklentileri ve para kazanmaya yönelik beklentileri içselleştirdiği ve hak verdiği görülmüştür.

“Sınıf öğretmenimiz erkekleri ve kızları kıyaslayıp kızların daha çok çalışması gerektiğini söylüyor. Ailemizde de kızların daha fazla iş yapıp okula gitmekle beraber iş yapmaları gerekiyor. Ev işi olsun, babaya yardım olsun, abiye yardım olsun bu tür şeyler kızlarda (K2).”

“Erkekten beklenen para kazanacaksın, çok duygusal olmayacaksın. Güçlü ve korumacı olmak zorunda erkekler. Mesela sevgilin var, otobüste biri taciz ediyor, ben o adamı döverim orada, korumacılık budur. Giyinmesine karışmam istediği gibi giyinsin ama biri ellerse de öldürürüm, yani döverim. Beklenen de bu bence. Ki olması gereken de bu (E2).”

4.4. Tema 4: Ergen Flört Şiddeti Mağdurlarının Flört Şiddetine İlişkin Deneyimleri

“Ergen Flört Şiddeti Mağdurlarının Flört Şiddetine İlişkin Deneyimleri” teması incelendiğinde “Flört Şiddeti Süreci” “Flört Şiddetinin Etkileri” ve “Flört Şiddetine Rağmen Devam Etmek” olmak üzere 3 alt tema ortaya çıkmıştır.

4.4.1. Alt Tema 1: Flört Şiddeti Süreci

Erkek katılımcılardan ikisi ilişkilerde erkeklerden cinsel anlamda bir beklenti olduğunu, beklentinin karşılanmaması halinde erkeklerin cinsel baskıya ve şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir.

“İlk ilişkimde. Hoşlandığım kişi sürekli bedenimde bir yerlere dokunuyordu. Kendimi ona âşık olduğuma ikna etmeye çalışıyordum ama o tam tersine bir daha şey yönünden, hani cinsellik anlamında ilerleme kat ediyordu... Bedensel anlamda her şekilde dokunmaya çalışmışlığı var yani... İlk başlarda güzel bir şekilde yaklaşmıştı ama sonlara yakın cinsel olarak yaklaşmaya çalıştı. Bir müddetten sonra ben rahatsız olduğumu söyledim. O da “Eğer bunu yapamayacaksak neden ilişki yaşıyoruz?” dedi (E1).”

“Benden cinsel birliktelik beklentisi vardı. Akşam aramalarda cinsel içerikli konuşuyordu. Boş boş konuşma kapat diyordum, yüzüne kapatıyordum... Rahatsız oluyordum. Temasta falan da bulunmaya çalışıyordu. İlkte anlamadım. Belki kızın temas bağımlılığı falan vardır diye düşündüm. Alt bedenime dokunup duruyordu (E2).”

Kadın katılımcılar maruz kaldıkları cinsel şiddetin “cinsel birliktelik için zorlamak, cinsel temasa zorlamak, cinsel içerikli konuşmalarda bulunmak, kendi çıplak fotoğraflarını atmak ve partnerinden çıplak fotoğraflar istemek,” gibi şekillerde ortaya çıktığını ifade etmiştir.

“Diğer ilişkimde çocuk Adana’ya taşınmıştı. Sonra bana “Nude atar mısın, sende bende ayrı şehirlerdeyiz, kimse yok, kimse görmeyecek” deyip duruyordu (K2).”

“Cinsel anlamda baskı yaşadım, istemediğim şeylere zorladı beni...Bu cinsel anlamda zorlamaların içinde zorla fotoğraf istemek de var, cinsel ilişkiye zorlamak da var. Ben bunların hiçbirini kabul etmedim. Bana çıplak fotoğraf at, benimle şimdi şöyle şeyler yap gibi şeyler söylüyordu. Bedenime dokunmaya çalışıyordu. Bir kere doğum gününde buluşmuş-tuk, otururken bir anda benim eşofmanımın düğümünü açmaya kalktı. Ben ittirdim onu. İlişkimizin sonlarına doğru bunları yaşamaya başladım. Benden çıplak fotoğraflar istiyordu, kendi çıplak fotoğrafını bana atmıştı, o bana attığı için sanki benim de ona atmam gerekiyormuş gibi davranıyordu. Bunu çok sık yaşıyorduk, ben çocuğa normal konular açmaya çalışıyordum sürekli, o da konuyu cinselliğe çekiyordu her seferinde. Rahatsız olduğumu söylememe rağmen devam ediyordu (K6).”

Erkek katılımcıların “erkeğin para kazanması, aileyi geçindirmesi gerektiği” konusundaki toplumsal cinsiyet rollerini benimsemesinin romantik ilişkide ekonomik şiddete maruz kalma riskini arttırabil-mekte ya da risk faktörü olarak ortaya çıkabilmektedir.

“...Sürekli bir şeyler istiyordu. Yeni hediyeler, yeni şeyler. Hani ona daha çok yanına yak-laşmam için maddi olarak istemde bulunurdu. Mesela “Bilgisayarımın klavyesi bozuldu bana yeni bir klavye alır mısın? Ne kadar diyordum, atıyorum 700 lira. Bunu yapmadı-ğında kendinden mahrum ediyordu (E1).”

“Bir şey alacağı zaman hep ben giderdim. Mesela sigara içiyordu, hep beni almaya gön-derirdi. Hesapları hep ben öderdim. Zaten ben de izin vermem ödemesine (E2).”

“Kız arkadaşım beni yanına çağırırken kıyafetimi kendi seçiyordu, istemediği bir şey giyin-ce “Böyle gelersen yanıma gelme, seninle oturmam.” diyordu. Giyinişimi kendine beğen-diremiyordu herhalde. Cebimdeki parayı soruyordu, cebimde az para olduğunda yanıma gelme diyordu, arabanın ya da motorun bende olup olmadığını soruyordu ve ona göre yanına çağırıyordu. Gidiyordum yanına kendine bir şeyler ısmarlatıyordu ya da gezdirti-yordu kendini...İlişkimizin başlarında böyle değildi, ortalarına doğru iyice açık etti kendini. Her dışarı çıktığımızda bunları yaşıyorduk (E4).”

Kadın katılımcılar psikolojik şiddete maruz kalma şekillerini; giyim tarzına, arkadaş çevresine ve git-tiği yerlere müdahale etme, hakaret etme; dijital şiddete maruz kalma şekillerini ise sosyal medya hesaplarının şifresini isteme, paylaşılan fotoğraflara karışma, iletişim kurulan arkadaşlara karışma, hoşlanmadığı insanları takipten çıkarma olarak ortaya çıktığını vurgulanmıştır. Bununla birlikte kadın katılımcılar tarafından ifade edilenler doğrultusunda zaman zaman maruz kaldıkları psikolojik şidde-tin fiziksel şiddete dönüştüğü, bu şekilde partnerlerinin kendi isteklerini gerçekleştirmeye çalıştığı görülmüştür.

“Sosyal medya hesabım ondaydı, sürekli karıştırıyordu, arkadaşlarımı çıkarıyordu. Fotoğ-raflarıma karışıyordu. Siliyordu arkadaşlarımı haberim olmadan. Arkadaşlarımın paylaştığı benim olduğum fotoğraflara “Bu ne? açık çıkmışsın burada” deyip arkadaşlarımdan fotoğrafı silmelerini istiyordu. Hatta birkaç sefer kavga çıkarttı. Kıyafetlerime, giyinişime, hareketlerime (yüksek sesle konuşmam, yüksek sesle gülmem), nereye gittiğime karışı-yordu (K3).”

“İlk olarak sevgili olduktan iki-üç hafta sonra ortaya çıkmıştı. Önce hesabımın şifresini vermiştim. Yakın bir arkadaşımın mesajını görmüştü. Aynı okulda olduğumuz için not iste-

mişti benden. Mesajda “gülüm” demişti. Gülümü de arkadaşım herkese kullanır. Bundan dolayı çocuğu takipten çıkarmıştı. Sonra tartıştık. Tamam dedim, bu seferlik haklı. Ama ondan sonra bunlar devam etti. Çok fazla kıskanıyordu. Arkadaşlarımla buluşmamı istemiyordu...Sosyal medyaya fotoğraf atmamı istemiyordu (K1).”

“Benimle sevgiliyken başka kızlarla fazla samimiyet kurması benim hoşuma gitmiyordu ve bunu kısıtlamam ona karşı bir şiddete dönüşüyordu. O da benim yakın erkek arkadaşlarımla görüşmeme karışıyordu. Kız-erkek karışık çıkmama karışıyordu. Dışarı çıkmama karışıyordu. Tartışırken kendini tutamayıp hakaretler ediyordu. “Aptalsın, kafanda kuruyorsun, bir şey bilmiyorsun.” gibi şeyler söylerdi. Bir keresinde ilişkimiz hakkında konuşmamamı istemediği için elimi çimdiklemişti (K2).”

Erkek katılımcılardan bazıları yaşadığı psikolojik şiddeti “eve dönüş saatine müdahale etmek, arkadaş çevresine yönelik kısıtlamalarda bulunmak, sürekli iletişim kurmaya çalışmak, küfretmek, hesap sormak” gibi şekillerde ortaya çıktığını ifade etmiştir. Yaşanan dijital şiddet ise “arkadaşları takipten çıkarmak, mesajları kontrol etmek, telefon karıştırmak” olarak aktarılmıştır. Bir erkek katılımcının, partnerinin “kıskançlık” gerekçesiyle kendisine yönelttiği fiziksel şiddeti (tokat atmak, çimdiklemek), haklı bulduğu, normalleştirdiği görülmüştür.

“Çok fazla baskıya maruz kaldım. Arkadaşlarımla yanına gidemiyordum...Okey atmaya gidiyoruz erkek arkadaşlarımla, istemiyor. Sırf kafede kızlar var diye. ...En geç yedi buçuk sekizde evdesin diyor. Birazdan yazayım mı sana dediğimde hayır diyordu, sürekli olarak mesaj atıyordu, her dk konuşalım istiyordu. Babamın yanındayım mesela, çalışıyorum babamla birlikte çalışıyorum diyorum. Arıyor durmadan, en son babam şu telefonunu kapat yoksa kıracağım diyor yani (E5)”

“Hoşlanmadığı bir kız arkadaşım vardı, bana mesaj atmıştı. Sevgilim de telefonumu karıştırırken bunu gördü, bana tokat attı. Haklı ama, ben olsam benim de hoşuma gitmezdi. Ben alttan almaya çalıştım. Öfkelenildiği zamanlarda çimdiklerdi beni, uyarma gibi, küfredirdi. Kısıtlama, hesap sorma sürekli oluyordu zaten. “Arkadaşlarıyla birlikteyken bana fotoğraf atacaksın, aradığımda açacaksın, kimler olacak yanınızda, ya yanınıza bir kız gelirse ne yapacaksınız?” gibi şeyler söylüyordu sürekli...kıskançlığındandır diye düşünüyorum. Kız meselelerine takıntılıydı, kız konusu olunca öfkesini kontrol edemiyordu. Dışarı çıktığımda en geç altı, o saatte döneceksin diyordu. Sosyal medya hesaplarımızın şifresi birbirimizde vardı, o istemişti. Benim kız arkadaşlarımdan gelen mesajlara görüldü atıyordu, onlarla aramı bozuyordu. Hesabımdan bayağı arkadaşımı çıkarmıştı. İlişkimizin ikinci ayında falan başladı bu davranışlar, her iki buluşmada bir yaşıyorduk bunları, sürekli telefonumu karışıyordu artık (E6).”

Katılımcıların genellikle ilişkilerinin başlarında herhangi bir baskıya ve şiddete maruz kalmadıkları, ilişkiye başladıktan bir süre sonra partnerleri tarafından denetleyici ve kontrol edici davranışlara maruz kaldıkları yönündeki ifadeleri şu şekildedir:

“İlk başlarda farklıydı, sonrasında ortaya çıktı. Benimle ilgili bir şey olduğunu düşünmüyorum. Karşımdaki kişinin kendi duygularını ve karakterini sonradan gösterdiğini düşünüyorum. İlk başlarda küçük şeylerle başladı, sosyal medyada açık fotoğraflar paylaşmama, açık giyinmeme gibi. Sosyal medya hesabımın şifresini istiyordu. Samimi olduğum erkek arkadaşlarımla vardı. Onlarla görüşmememi, araya mesafe koymamı istemişti (K4).”

“İlk zamanlar bir problem yoktu ama sonradan sorunlar başladı. Arkadaş ortamında otururken ben ona mesaj atıyordum, mesaj attığıma dair mimik yapıyordum ama o kesinlikle telefona bakmıyordu. Çünkü mesaj atanın ben olduğumu biliyordu. Çok aşağılanmış hissediyordum...Plan yapıyorduk mesela, önce tamam diyordu. Gitmemize 1-2 saat kala bana modumda değilim, başka zaman gideriz diyordu ya da hiçbir şekilde telefonlarıma ve mesajlarıma cevap vermiyordu. Aslında bu bir çeşit toksik ilişki oluyor. Zaman geçirmek için ben çabalıyordum hep. Başlarda böyle değildi...(K5)”

Bir erkek ve bir kadın katılımcı romantik ilişkinin devam etmesi için partnerleri tarafından “kendine zarar vermekle tehdit edildiklerini” ifade etmiştir. Bu davranışa maruz kalan erkek katılımcı “kendine zarar vermemesi için” partnerini tehdit ettiğini dile getirmiştir.

“Kız arkadaşım bana epey bağlandı ve bir süre sonra benden ayrılırsan kendimi asarım, işte jiletle kollarımı keserim, jiletle boğazımı keserim gibi şeyler söylemeye başladı. Ama harbiden de söylediğini yaptı. Jiletle kollarını kesmiş...Koluna ilk jilet attıktan sonra bir iki defa daha denedi yapmayı. Sonra bende tehdit ettim onu. Ailenin T.C. kimlik numarasını her yere dağıtıyorum, kendine jilet vurduğunu herkese söylerim falan dedim. Kendine jilet vurmasın diye sadece tehdit ettim, yapacağımdan değil yani (E3).”

“Bana “Sen olmazsan ölürüm, biterim.” gibi cümleler kuruyordu. Bence bu hastalık, hasta olduğunu düşünüyordum (K3).”

Erkek katılımcılardan biri daha önce bir kız arkadaşının intihar ettiğini, bu nedenle terk edilmeye yönelik korkularının olduğunu, konuya ilişkin psikiyatrik destek aldığını ve psikiyatrik ilaç kullandığını, daha sonraki ilişkisinde “terk edilmekle tehdit edildiğini” ifade etmiştir.

“İlk ilişkim 5 sene ilerledi. Ortaokulun başından dokuzuncu sınıfın birinci dönemine kadar. Ondan sonra kız intihar etti ailevi sorunlardan dolayı. Benim de psikolojimi bozdu bu, terk edilmekten korkuyordum hep. Ondan sonraki ilişkilere yansdı. Bırakırım diye gözümü korkutmaya çalışıyordu sonraki kız arkadaşım. Bu yaşadığım durumu anlatmıştım, baktım hala bırakmakla tehdit ediyor, ben bıraktım. Daha ilişkimizin yarısında ayrılıyorum, bırakırım demeye başladı... istediği şeyleri yaptırmak için (E2).”

4.4.2. Alt Tema 2: Flört Şiddetinin Etkileri

Katılımcıların tamamı flört şiddetine maruz kaldıktan sonra sosyal hayata katılımında güçlük çektiklerini, arkadaşlarından uzaklaştıklarını ya da kimseyle iletişim kurmak istemediklerini ifade etmiştir. Bununla birlikte bazı katılımcılar akademik başarılarında düşüş olduğunu, aileleriyle “bile” zaman geçiremediklerini, odaklanma güçlüğü, iştahsızlık, yeme ve uyku düzeninde bozulmalar yaşadığını aktarmıştır.

“Beni kötü etkiledi. Derslerimden koptum, notlarım düştü. Normalde o zamana kadar derslerim gayet iyiydi, gayet başarılıydım. Sürekli okul birincisi falan oluyordum ama o dönemden sonra derslerim düştü ve kendimi toparlamam uzun zaman aldı. Arkadaşımdan uzaklaştım, sürekli yalnız kalmak istiyordum. Kimseyle konuşmak istemiyordum, sadece hayatımdaki kişiyle konuşmak istiyordum sevdiğim için (K4).”

“Sosyal ilişkilerimi çok kötü etkiledi. Hiç kimseyle konuşmak istemiyordum. Ne okula gitmek istiyordum ne başka bir şey yapmak istiyordum, yemek yiyemiyordum. Kimsenin

suratına bakmadan sınıfta sadece duvara odaklanmış bir şekilde oturup duruyordum. Sosyal hayatımı çok etkiledi, ailemle bile konuşmuyordum (K6)."

"Şimdi ben voleybola gidiyordum, sürekli şort giymeme karışıyordu. Bende bir süre sonra sıkıldım bundan. Çünkü benim hep yaptığım bir işti. O gelip karışıyordu ve bundan bunap yapmamasını istiyordum. Onun yüzünden gitmek istemiyordum, eskisi gibi hevesim yoktu. Sürekli kıyaslandığım için onunla da buluşmak istemiyordum (K2)."

"Düzenli olarak spor yapıyordum, spor yapmamı engelliyordu. Finansal işlerle, borsa ile ilgileniyordum, onları yapamamaya başladım modum düştüğü için. Eve gidip direkt yatıyordum. Zihinsel ve bedensel yorgunluğumdan dolayı arkadaşlarımla zaman geçiremeye başlamıştım (E4)."

"Ben kulüp antrenmanlarıma giderdim, futbol kulübü. Bir süre sonra gitmek istememeye başladım. Sürekli laf yapmaya başladı. Antrenmanlarıma gitme hevesim kalmamıştı. Arkadaşlarımla görüşmemeye başlamıştım. Normalde ben öyle çok telefona bakan biri değilim, en fazla 2-3 saat bakardım, telefona bakma sürem günde 10 saate çıktı (E5)."

"İştahsızlık, kırgınlık, sürekli uyuma isteği, sürekli insanlardan uzaklaşma isteği, yalnızlık. Kimseyle konuşamıyordum, kimseyle konuşmak istemiyordum (K1)."

"Ben o dönemde bu kız kendine bir şey yapmasın, kendine zarar vermesin diye düşünüp duruyordum. İş yerindeyken işe odaklanamıyordum. Bunun için ustalarımla kavga etmişliğim var. Normal yaptığım bir işi, aklım onda kaldığı için yanlış yapıyordum ya da iş esnasında sürekli arayıp durduğu için ustalarım kızılıyordu (E3)."

"Moral bozukluğum oluyordu, özellikle derslerde düşme, odaklanamama oluyordu. Sabah uyanıyordum, kendimi kötü hissediyordum. Arkadaşlarımla zaman geçirmekte zorlanıyordum, dışarı çıktığımızda da onlar eğleniyordu, ben yaşadığımız olayları, kötü duyguları düşünüp duruyordum (E6)."

Aktarılan deneyimler flört şiddeti mağduriyetinin bireyleri akademik, sosyal, zihinsel, psikolojik, fiziksel vb. alanlarda olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar arasında flört şiddeti mağduriyetinin en sık rastlanan olumsuz etkisinin sosyal izolasyon olduğu görülmektedir.

4.4.3. Alt Tema 3: Flört Şiddetine Rağmen Devam Etmek

Katılımcılar en çok "ilişki sürecinde şiddete maruz kaldıklarını fark etmedikleri" için ilişkiyi devam ettirdiklerini, ilişkilerini bitirdikten sonra yaşadıklarının şiddet olduğunu fark ettiklerini ifade etmiştir.

"İlişki içerisindeyken fark etmedim ki, fark etseydim... ilişkiden sonra fark ettim. Arkadaşım sağ olsun, bu kız böyle şeyler yapmış sana dedi. Tamam dedim, haklısın. Bir düşündüm akşam. Harbiden de öyle (E2)."

"Kötü hissettim, hatta yalnızlaştığımı hissettim ama şiddet olduğunu ilişkiyken anlamıyor insan. Bunların hata olduğunu ilişkim bittikten sonra anladım. 3 ay daha devam ettirdim. Bana karşı davranışlarını yanlış buluyordum (K3)."

"Ben ilişkiden çıktıktan sonra fark ettim. Bayağı yıpratmış beni. Devam etmek isterdim ama o zamanlar isterdim. Şu an istemem (K1)."

"3 hafta daha devam ettirdim ve sonra ayrıldık. O süre içerisinde beni zorlamaya devam ediyordu ama bir yandan da soğuk davranıyordu bana. Sanırım ona istediğini vermedi-

ğim için. Ben yaşadıklarımı şiddet olarak algılamadım içindeyken, bittikten sonra fark ettim. Gün içinde aklıma gelmiyordu ama geceleri aklıma geliyordu, uyuyamıyordum. Korku duygusunu hissediyordum sürekli, sürekli ağlamak istiyordum (K6)."

"İlişki içerisindeyken şiddete maruz kaldığımı düşünmemiştim. Her ilişkide olan şeyler diye düşünmüştüm. Ama düşününce kısıtlamalar mesela pek de her ilişkide olan şeyler değil çünkü birey özgürdür ve bu tür şeylere maruz kalmamalı (K2)."

Bireyler şiddete maruz kaldıkları bir ilişkiyi şiddeti tolere ederek ya da görmezden gelerek devam ettirebilmektedir. Görüşmenin gerçekleştirildiği bazı katılımcılar sevgi, kaybetme korkusu, "düzeler" düşüncesi nedeniyle ilişkiyi devam ettirdiğini aktarmıştır.

"Birkaç ay daha devam etti ama sonrasında ben tepki gösterince zaten tartışmalar başladı. İlk başlarda benim böyle bir insan olduğumu bilmesine rağmen benimle konuşuyordu, sonrasında neden beni değiştirmeye çalıştı? Çünkü erkek arkadaşlarım olduğumu biliyordu, açık giyindiğimi biliyordu, sosyal medyada böyle fotoğraflar paylaştığımı biliyordu. Karşımdaki kişi beni salak yerine koymuş gibi hissettim. Ona karşı bir şeyler hissettiğimi biliyordu. Bunu bildiği için istediği her şeyi yapacağını düşünüyordu. Bende ilk başlarda sevdiğim için alttan alınca bu şeyler devam etti (K4)."

"6 ay daha devam ettirdim. Sürekli bir düzeler umuduyla devam ettim, belki bana güvenir, güvenirse böyle olmaz diye. Kendimi böyle motive etmeye çalışıyordum (E5)."

"Devam ettik 5 ay kadar. Sevdiğim için katlanmaya çalışıyordum, sevgimi hissettirmeye çalışıyordum hala, kaybetme korkum vardı (E6)."

"Devam ettik bir süre daha. Aslında onu kaybetmek istemiyordum ama böyle hissetmek de çok can yakıcıydı. Onunla bu konuları konuştum belki düzeler diye düşünüyordum. Konuşmaya çalışıyordum ama hiçbir zaman benimle empati kurmadı. Bu daha kötüydü aslında. Beni anladığını söylüyordu ama hiçbir şey yapmıyordu (K5)."

Erkek katılımcılardan biri partnerinin istemediği bir şey yaptığında partneri tarafından "kendine fiziksel olarak zarar vermekle" tehdit edildiğini, kendine zarar vermesinden endişelendiği için ilişkiyi devam ettirdiğini şu şekilde aktarmıştır:

"Bir iki ay daha devam ettik. Devam ettirdiğim süre içinde içimde sürekli bir korku hissediyordum...Sinirlendiği zaman kendine jilet vuran biri olduğunu bilmiyordum. Daha kötü şeyler yaşanır diye korktum. Kendine daha kötü şeyler yapacağını bildiğim için devam ettirdim, mecbur kaldım aslında (E3)."

Erkek katılımcılardan biri ilişkisinin olduğu kişiye "muhtaç" hissettiğini, bu nedenle ilişkiyi bir süre daha devam ettirdiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Devam ettirdim biraz daha, 5 ay kadar. Arkadaşlarımla konuştuktan sonra ayrılmayı teklif ettim kendisine, kabul etti. Devam ettirmek bir yerden sonra psikolojik olarak beni çok yormuştu. Çünkü sadece onun robotu gibiydim. Onun istediğini yapıyor istemediğini yapmıyordum. O beni yönetiyor gibiydi. Artık sadece onun kölesi gibiydim, kendi başıma hiçbir şey yapamıyordum. 5 yaşındaki çocuk gibi olmuştum, ona muhtaç gibiydim. Onun istediklerini yapmazsam hayatın sonu olacak gibiydi (E4)."

4.5. Tema 5: Ergenlerin Flört Şiddeti Mağduriyetine İlişkin Destek Arama Sürecine Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Etkisi

“Ergenlerin Flört Şiddeti Mağduriyetine İlişkin Destek Arama Sürecine Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Etkisi” teması incelendiğinde “erkeklik normları” ve “kadınlık normları” olmak üzere 2 alt tema ortaya çıkmıştır.

4.5.1. Alt Tema 1: Erkeklik Normları

Erkek katılımcılar flört şiddeti mağduriyetine ilişkin destek arama sürecini en çok “erkek olmanın üzülmemek ve ağlamamakla özdeşleşmesi” durumunun zorlaştırdığına yönelik ifadeleri şöyledir:

“Sadece üzülmememi beklediler, psikolojim bozuldu. Ben orada üzüleceğim, ağlayacak kapasiteye gelmişim adam gelmiş “Erkek adam üzülür mü?” diyor. Arkadaşlarım “Erkek adam ağlar mı?” ya da argo sözler ve küfürlü cümlelerle karşılık veriyordu (E2).”

“Bunu paylaşmam çok zor oldu, paylaşamadım, içime attım bir süre. Erkek bu, bunları atlatır diye düşünüyor çoğu kişi. Benim ailem de ilk başta böyle düşünüyordu, sen erkeksin bunları atlatırsın, hiç konuşmamıza bile gerek yok demişlerdi ama benim kendi çöküşümü gördüklerinde gelip benimle konuştular. Psikolojik yardım almamı önerdiler (E4).”

“Küçüklükten gelen “Sen erkeksin ağlayamazsın.” gibi bir şey var. Bu yüzden kız arkadaşlarımla dertleşemedim (E5).”

“Ailemde kadın tarafına söyleyemiyordum. Kadınların genetik mi diyeyim ne diyeyim bir dedikodu şeyi olur ya. Bundan çok korkardım. Beni yadırgayacaklarını ve bunun başkalarına da yayılmasından, akrabalara kadar gitmesinden korkuyordum (E1).”

Bu ifadeler toplumun erkekten duygusal olarak güçlü ve dayanıklı olmasını beklediği yönündeki toplumsal beklentiyi vurgulamaktadır. Bu beklentinin erkeklerin duygularını bastırması ya da ifade edememesine neden olabileceği görülmüştür. Bununla birlikte erkeğin duygularını bastırma ve güçlü görünme yönünde şartlanmasının destek arama sürecini olumsuz etkilediği düşünülmektedir.

4.5.2. Alt Tema 2: Kadınlık Normları

Kadın katılımcılar erkek katılımcılara kıyasla daha çok aileyle özellikle de anneye paylaşma ihtiyacından bahsetmiştir. Paylaşamama gerekçelerini daha çok “Sen kızsın adın çıkar, bu yaşta ne sevgilisi diye düşünürler” cümleleriyle açıklanmıştır. Bu durum kadın katılımcıların cinsiyete dayalı toplumsal baskılar nedeniyle flört şiddeti deneyimlerini paylaşmakta zorlandıklarını ortaya koymaktadır.

“Aileme anlatmak isterdim, beni anlasınlar isterdim. Erkek olsaydım bunu rahatlıkla anlatabilirdim, sonuçta sevgilimin olması hoş karşılanabilirdi ama kız olduğunda sen kızsın adın çıkar, neden sevgilin var tarzında konuşmaların olacağını düşündüm. Çevremden de böyle dönüşler olurdu, akrabalarım yadırgardı (K4).”

“Ailemle paylaşamadım. Sırf kız olduğum için. Sen kızsın, bu yaşta ne sevgilisi diye düşünecekleri için onlarla paylaşamadım. Ama en çok onlarla paylaşmak isterdim. Büyük bir tepki verirlerdi (K5).”

Kadın katılımcılardan biri ilk yaşadığında ailesiyle paylaşmaktan korktuğunu ancak annesinin yaşadıklarını öğrendikten sonra kendisine öğüt verdiğini ve psikiyatrik destek almaya yönlendirdiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Kendi isteğim doğrultusunda yaşamadıklarımın dolayısıyla kendimi hiçbir zaman suçlamadım. Yalnızca annem sert bir insan olduğu için ilk başta paylaşmaktan korktum, hani bir şey söyler diye. Annem mesajları gördükten sonra utanmadım... Annem benim adıma o kadar üzüldü ki... Gözümün önünde ağladı. Mesajları ve beni nasıl zorladığını gördü. Anneme hiçbir şey söyleyemedim, zaten annem de ne kadar çok koktuğumu gördü. İkimiz de ağladık sadece. Annem “Tanımadığın insanlara güvenmemelisin. Ya fotoğraf atsaydın ya senden istediklerini yapsaydın, ne olacaktı o zaman” dedi... psikiyatrye randevu aldı benim için (K6).”

5. TARTIŞMA

Araştırmaya katılan kadınların cinsiyet rollerine ilişkin beklentileri ve toplumsal algıyı dile getirip sosyal hayata katılım ve ev içi görev ve sorumluluklara ilişkin cinsiyet eşitliğini savunan bir bakış açısına sahip oldukları görülmektedir. Yapılan görüşmeler doğrultusunda erkek katılımcıların ise genel olarak toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin farkında olduğu ancak bu rolleri benimsedikleri ve içselleştirdikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Literatür taraması sonucunda Esen, Öztürk ve Siyez (2018: 161); Tunç (2013: 140); Ulloa ve arkadaşları (2004: 284) tarafından ergenlerle yapılan araştırmalarda kızların daha eşitlikçi, erkeklerin ise daha geleneksel görüşlere sahip olduğu sonucu ile örtüşmektedir.

Erkek katılımcıların erkeğin “para kazanması, evi geçindirmesine” ilişkin toplumsal bir algı olduğunu kabul edip bu algıyı destekledikleri görülmektedir. Bu algıyı kabul etmenin erkeklerin flört ilişkisinde ekonomik şiddete maruz kalma riskini arttırabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte erkekler arasında kadının öncelikli görevinin “annelik ve çocuk bakımı” olduğu düşüncesi çoğunluktadır.

Ev içi görev ve sorumluluklar aktarılırken öncelikli olarak kadının ev içerisinde, erkeğinse çalışma hayatında tasvir edildiği görülmektedir. Bu algı kadının çalışma hayatına katılımında engel oluşturmaktadır. Bununla birlikte çalışan kadının iş bitiminde öncelikli görevi olarak görülen ev içi görev ve sorumluluklarla yakından ilgilenmek zorunda kalmasına neden olabilmektedir. Belirtilen algıların kadınlar için flört ilişkisi içerisinde ve aile yaşamında hem psikolojik hem de ekonomik şiddete maruz kalma açısından risk faktörü olabileceği düşünülmektedir.

Katılımcılar arasında en sık görülen şiddet türü psikolojik şiddettir ve ikinci sırada dijital şiddet yer almaktadır. Katılımcıların tamamı şiddet türlerini ifade ederken öncelikli olarak psikolojik ve dijital şiddete ilişkin tanımlamalarda bulunmuştur. Bu şiddet türlerini ifade etmelerine rağmen çoğu katılımcının ilişki sırasında şiddet içeren davranışları fark edemediği, farkına varsa bile ilişkiyi sonlandırmak için yeterli bulmadığı ve ilişkiyi devam ettirdiği görülmüştür.

Toplumsal cinsiyet stereotipleri flört şiddetinin ortaya çıkması ile bağlantılıdır (Ulloa vd., 2004:284) Hem kadın hem de erkek katılımcıların “erkeğin kadını koruması gerektiği” yönünde yaygın görüşlere

sahip olması, “kıskançlık” nedeniyle ortaya çıkan kısıtlayıcı davranışlara “hak verme” eğilimleri ve bazı erkek katılımcıların “kadının erkeğin namusu olduğu” şeklindeki geleneksel düşünceleri hem flört şiddeti faillğine hem de flört şiddeti mağduriyetine neden olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte bu ifadelerin şiddeti normalleştirdiği düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında bir araştırmada katılımcıların bazı şiddet içeren davranışları (çimdikleme, kıskanmak, alay etmek gibi) flört şiddeti olarak algılamadıkları ortaya konmuştur (Aslan vd., 2008: 44). Süneci ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan araştırmada kadın katılımcıların %59,6’sının, erkek katılımcıların ise %70,4’ünün kıskançlığı bir şiddet olarak değerlendirmedikleri görülmüştür. Bir başka araştırmada partnerlerin farklı beklentilerinin olması ve “sahiplenme” anlayışının yaygın olarak görülmesi flört şiddetinin nedenleri arasında olduğu ortaya konmuştur (Fidan, Yeşil, 2018:22). Literatürde yer alan bu bulguların çalışmamızla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Katılımcılar maruz kaldıkları cinsel şiddeti “cinsel birliktelik için zorlamak, cinsel temasa zorlamak, cinsel içerikli konuşmalarda bulunmak, kendi çıplak fotoğraflarını atmak ve partnerinden çıplak fotoğraflar istemek” olarak ifade etmiştir. Erkek katılımcılar maruz kaldıkları cinsel şiddeti toplumun erkeğe yüklediği cinsel beklentiyle ilişkilendirmektedir.

Bireysel düzeydeki tutumlar, inançlar ve davranışlar; örneğin, bir kişinin partnere yönelik şiddet türlerinden birinin haklı bir gerekçesinin olduğuna inanıp inanmadığı veya bir erkeğin erkeksi norm ve rolleri ne ölçüde desteklediği veya bunlara ne ölçüde bağlı olduğu, partnerine şiddet uygulayıp uygulamaması durumunu etkiler (McCarthy vd., 2018: 2). Araştırmada yer alan katılımcıların çoğu flört şiddetine rağmen ilişkilerini devam ettirdikleri, flört ilişkileri sırasında yaşadıklarını şiddet olarak değerlendirmediklerini ifade etmiştir. Araştırma bulguları kapsamında flört ilişkisini devam ettirmenin nedenleri özetlenecek olursa; şiddet içeren davranışları şiddet olarak algılamama, sevgi, kaybetme korkusu, partnerin kendine zarar vermekle tehdit etmesi, partneri “düzeltme ya da değiştirme” çabası, şiddeti meşrulaştırma şeklinde sıralanabilir. Kaplan (2020: 536) tarafından yapılan çalışmada, şiddetin olduğu flört ilişkisini devam ettirmenin nedenleri bağlılık, korku, sevgi, emek, partnerin değişeceği düşüncesi olarak sıralanmıştır. Bir başka araştırmanın bulgularında ise alışkanlık, bağlılık, yalnızlık kaygısı, kaybetme korkusu, sevgi/sevilme ihtiyacı, şiddeti normalleştirme, partnerin tehditleri gibi nedenlerle şiddet yaşanan flört ilişkisinin devam ettiği ortaya konmuştur (Zontul, 2022: 66). Bu bulguların çalışmamızla örtüştüğü görülmektedir.

Ergenlerin flört şiddeti mağduriyetine ilişkin destek arama sürecinde toplumsal cinsiyet algısının etkisi teması incelendiğinde, erkek katılımcılar daha çok “erkek adam üzülmez, erkekler ağlamaz” şeklindeki toplumsal beklentiler nedeniyle yardım arama süreçlerinin zorlaştığını ifade etmiştir. Kadın katılımcılar ise “sen kızsın adın çıkar, bu yaşta ne sevgilisi” şeklindeki tepkilerden korktukları için destek arama süreçlerinin zorlaştığını vurgulamıştır. Katılımcıların tamamı yaşadıkları şiddet mağduriyetini ilk olarak yakın arkadaşlarıyla paylaştıklarını ifade etmiştir. Erkek katılımcılar genel olarak aileleriyle paylaşmaya yönelik bir ifade kullanmazken kadın katılımcılar aileyle paylaşma, aileden destek alma

ihtiyacını daha sık dile getirdikleri ancak cinsiyetlerinden ötürü aile içerisinde yargılanabilecekleri korkusuyla paylaşamadıkları görülmüştür.

Toplumsal cinsiyet rollerine bakış açısının hem flört şiddeti uygulama ya da flört şiddetine maruz kalma hem de destek arama sürecinde etkin rol aldığı görülmüştür. Yapılan araştırmalara göre toplumsal cinsiyet rollerini benimsemek flört şiddeti mağduru ve faili olma riskini arttırmaktadır (Saeed Ali vd., 2017; Terzioğlu, Yıldırım, 2018: 285; Güleç vd., 2012: 129; Taquette, Monteiro, 2019: 144). Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalığın önemini ortaya koymaktadır. Literatüre bakıldığında toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki bilincin okul öncesi dönemden başlanarak oluşturulması, bu kapsamda ailelerin duyarlılığının artırılması ve tüm eğitim kademelerinde konuya ilişkin eğitim ve müfredatların yer almasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Koş, Karacan, 2023: 226; Esen vd., 2018: 146, Esen, 2013: 283)

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ergen flört şiddeti mağdurlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular doğrultusunda kadın katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik daha eşitlikçi bir yaklaşıma sahip olduğu, erkek katılımcıların ise çoğunlukla geleneksel bakış açısının bulunduğu görülmüştür. Ancak buna rağmen kadın katılımcıların yaşadıkları flört ilişkisinde toplumsal cinsiyet beklentilerinden kaynaklanabilen baskıyı ve kısıtlamayı ilişki sırasında bir şiddet biçimi olarak fark edemedikleri, sevgi, emek, kıskançlığa “hak verme”, şiddeti normalleştirme gibi nedenlerle şiddeti tolere edebildikleri ortaya konmuştur.

Maruz kaldığı flört şiddeti sonrasında ergenlerden ikisinin psikiyatrik birinin psikolojik olmak üzere toplam üç kişinin profesyonel destek aldığı görülmüştür. Şiddet mağdurlarından biri yaşadığı şiddetin olumsuz etkilerini ailesine farklı bir gerekçe ile açıkladığını, yine de ailesinin kendisini destek almaya yönlendirdiğini, diğer ikisi ise yaşanan flört şiddetini aileyle doğrudan paylaştıktan sonra destek almaya yönlendirildiklerini ifade etmiştir. Yaşanan şiddeti aileyle paylaşabilmenin ve aileden destek almanın, bunun sonucunda aile tarafından uygun yönlendirmelerde bulunulmasının ergenlerin şiddetin etkileriyle baş edebilmesi açısından önemli olduğu gözlenmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hem kadın katılımcıların hem de erkek katılımcıların flört şiddeti mağduriyeti sonrasında destek arama süreci üzerinde olumsuz etkisinin olduğu görülmüştür. Erkek katılımcılar erkeğin ağlamaması, üzülmemesi gerektiğine yönelik toplumsal yargılar nedeniyle yaşadıklarını paylaşmakta güçlük çekmektedir. Kadın katılımcılar ise bir flört ilişkisi içerisinde olmalarının yadırganabileceği düşüncesiyle mağduriyetlerini aileleriyle paylaşmamaktadır.

Araştırmada toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik geleneksel bakış açısının, ilişki içerisinde partneri kısıtlamaya, toplumsal beklentilerin etkisiyle baskı kurmaya, şiddeti haklı görececek gerekçeler üretip normalleştirmeye, destek alma sürecinin uzamasına ve zorlaşmasına neden olabileceği ortaya konmuştur. Bu kapsamda ergenlerin okul ders müfredatı içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik

içeriklerin yer alması önerilmektedir. Ergenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bilinçlendirilmesiyle birlikte en çok zaman geçirdikleri yer olan okullardaki öğretmenlerin ve diğer personellerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik hizmet içi eğitimlerle bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu sayede ergenler okulda öğrendikleri toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ders müfredatını uygulamada görüp içselleştirme olanağı bulacaktır. Benzer şekilde ailelerin de toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalık kazanması, ev içerisinde cinsiyetçi tutumlarda bulunulmamasına ilişkin sürdürülebilir projeler ve eğitimler düzenlenmesi önerilmektedir.

Yapılan görüşmelerden hareketle ergenlerin şiddet uyguladıklarının ya da şiddete maruz kaldıklarının bilincinde olmadıkları bir flört ilişkisi içerisinde şiddet döngüsünde sıkışıp kalabildikleri görülmektedir. Kişinin hem kendisiyle hem de çevreyle çatışmalar yaşayabildiği bir geçiş dönemi olan ergenlik döneminde, bireylere çatışma çözme becerilerinin kazandırılması, sağlıklı ilişki, şiddet içeren davranışlar, şiddet türleri gibi konularda eğitim ve seminerlerle farkındalığın artırılması önerilmektedir. Bu süreçte ailelerin de çatışmalar yaşayan, flört şiddeti mağduru olan bir ergene nasıl yaklaşılması gerektiği, ebeveyn-çocuk iletişimi, nasıl destek sağlayabilecekleri, nereye ve ne şekilde sağlıklı bir yönlendirme yapabilecekleriyle ilgili bilinçlendirilmesi önerilmektedir. Son olarak, flört şiddetine yönelik koruyucu ve önleyici proje, politika ve ulusal hukuki düzenlemelerin geliştirilmesi ve uluslararası düzenlemelerin dikkate alınması önerilmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma verileri toplanmaya başlamadan önce 15.03.2024 tarihli 566616 karar numarası ile Kocaeli Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır. Katılımcılar gönüllük esasıyla araştırmaya dahil edilmiş olup hem ailelerin hem de katılımcıların bilgilendirilmiş onamı alınmıştır. Görüşmeler yazıya aktarılırken gizliliği sağlamak amacıyla kodlamalar yapılmıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Yazarlar arasında herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2009). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. Ankara.
- Akcan, G. (2020). Flört Şiddeti: Psikopatolojik Bir Değerlendirme. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 72-87.
- Akdeniz Adıyaman, B. (2023). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Kabul Düzeylerinin Flört Şiddeti Algı ve Deneyimlerine Etkisi. *İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2): 406-421.
- Akdeniz, B. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddeti Algıları ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Kabul Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aslan, D., Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Erdost, T., Temel, F. (2008). Ankara’da İki Hemşirelik Yüksekokulu’nun Birinci ve Dördüncü Sınıflarında Okuyan Öğrencilerinin Flört Şiddetine Maruz Kalma, Flört İlişkilerinde Şiddet Uygulama Durumlarının ve Bu Konudaki Görüşlerinin Saptanması Araştırması. Teknik Rapor, Ankara.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 368- 388.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 213-274.
- Bell, K, Naugle, A. E. (2008). Intimate Partner Violence Theoretical Considerations: Moving Towards a Contextual Framework. *Clinical Psychology Review*, 28(7): 1096-1107.
- Bilican Gökkaya, V., Öztürk, M. (2021). “Çocukluktaki Aile İçi Şiddet Öyküsü ile Flört Şiddeti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (4): 219-240.
- Böke, K. (2014). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Casey, E. A., Masters, N. T., Beadnell, B., Wells, E. S., Morrison, D. M., Hoppe, M. J. (2016). A Latent Class Analysis of Heterosexual Young Men’s Masculinities. *Archives of Sexual Behavior*, 45(5): 1039-1050.
- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği. (2017). Gençler Arası İlişkilerde Flört Şiddeti. Erişim: <https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2017/07/flort-brosur-internet.pdf/> 12. 03. 2024.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. (Çev. M. Bütün, S. B. Demir). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Çakır Koçak, Y., Öztürk Can, H. (2019). “Flört Şiddeti: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi”: F. ÖZBAŞARAN (Ed.). Toplumsal Cinsiyet ve Kadın. Ankara: Türkiye Klinikleri, 43-53
- Çelik, H., Başer Baykal, N., Kılıç Memur, H. N. (2020). Nitel Veri Analizi ve Temel İlkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8 (1): 379- 406.
- Dutton, D. G. (1995). Male Abusiveness in Intimate Relationships. *Clinical Psychology Review*, 15(6): 567-581.

- Erdoğan, S., Nahcivan, N., Esin, M. N. (2014). Hemşirelikte Araştırma: Süreç, Uygulama ve Kritik. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
- Esen, E., Öztürk, B. Ve Siyez, D. M. (2018). Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Ergen Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Nesne*, 6(12): 144-173.
- Esen, Y. (2013). Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Toplumsal Cinsiyet Duyarlılığını Geliştirme Amaçlı Bir Çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 280-295.
- Fidan, F., Yeşil, Y. (2018). Nedenleri ve Sonuçları İtibariyle Flört Şiddeti, Balkan ve Yakın Doğu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1): 16-24.
- Foshee, V. A., Bauman, K. E., Greene, W. F., Koch, G. G., Linder, G. F., Macdougall, J. E. (2000). The Safe Dates Program: 1-Year Follow-Up Results. *American Journal of Public Health*, 90(10): 1619-1622.
- Foshee, V. A., Bauman, K. E., Arriaga, X. B., Helms, R. W., Koch, G. G., Linder, G. F. (1998). An Evaluation of Safe Dates: An Adolescent Dating Violence Prevention Program. *American Journal of Public Health*, 88(1): 45-50.
- Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D., Altıntaş, M. (2012). Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1): 112-137.
- Joppa, M. C. (2020). Dating Violence in Adolescence: Implications for Girls' Sexual Health. *J Pediatr Adolesc Gyneco*, 33, 322- 338.
- Kaplan, B. (2020). Şiddetin Toplumsal Taşıyıcısı Olarak Flört Şiddeti: Ankara Örneği. *Kent Akademisi*, 13(3), 526-538.
- Karasar, N. (2022). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayınları.
- Koenig, M. A., Stephenson, R., Ahmed, S., Jejeebhoy, S. J., Campbell, J. (2006). Individual and Contextual Determinants of Domestic Violence in North India, *American Journal of Public Health*, 96(1): 132– 138.
- Koş, N., Karacan, E. (2023). Kadın Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine İlişkin Düşünceleri. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 4(2): 212-230.
- Malhi, N. K., Oliffe, J. L., Bungay, V., Kelly, M. T. (2020). Male Perpetration of Adolescent Dating Violence: A Scoping Review. *American Journal of Men's Health*, 14(5): 1-15.
- McCarthy, K. J, Mehta, R., Haberland, N. A. (2018). Gender, Power, And Violence: A Systematic Review of Measures And Their Association with Male Perpetration of IPV. *PLoS One*. 29;13(11):1-27.
- Munoz-Rivas M. J., Grana J. L., O'leary K. D., Gonzalez, M. P. (2007). Aggression in Adolescent Dating Relationships: Prevalence, Justification, and Health Consequences. *Journal of Adolescent Health*, 40: 298 –304.
- Okenwa, L. (2011). Intimate Partner Violence Among Women of Reproductive Age – Magnitude Nature and Consequences for Reproductive Health. PhD Thesis, Stockholm, Sweden: Karolinska Institutet, Department of Public Health Sciences Division of Social Medicine.
- Özdere, M., Kürtül, N. (2018). Flört Şiddeti Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine İlişkin Tutumlarına Etkisi. *Social Science Development Journal*, 3(9): 123-136.

- Sandelowski, M. (1995). Sample Size in Qualitative Research. *Research in Nursing & Health*, 18(2), 179-183.
- Saeed Ali, T., Karmaliani, R., Mcfarlane, J., Khuwaja, HMA., Somani, Y., Chirwa, E. D., Jewkes, R. (2017). Attitude Towards Gender Roles and Violence Against Women and Girls (VAWG): Baseline Findings from an RCT of 1752 Youths in Pakistan. *Glob Health Action*;10(1):1342454.
- Schwartz, C., Waddell, C., Barican, J., Gray-Grant, D., Gatto. S., Nightingale, L. (2013). Promoting Healthy Dating Relationships. *Children's Mental Health Research Quarterly*, 7(1): 1–16.
- Smith, S. G., Chen, J., Basile, K. C., Gilbert, L. K., Merrick, M. T., Patel, N., Walling, M., Jain, A. (2017). The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010-2012 State Report. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
- Sugarman, D. B., Hotaling, G. T. (1989). Dating Violence: Prevalence, Context, and Risk Markers. In M. A. Pirog-Good & J. E. Stets (Eds.), *Violence in Dating Relationships: Emerging Social Issues* (pp. 3-32). New York, NY, England: Praeger Publishers.
- Şahin, Z. B., Birincioğlu, Y. D. (2019). Toplumsal Cinsiyet ve Medya: Şule Çet'in Şüpheli Ölümü Üzerine Haberlerin Eleştirel Söylem Analizi, *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(1): 189-216.
- Taquette, S. R., Monteiro, D. L. M. (2019). Causes And Consequences of Adolescent Dating Violence: a Systematic Review. *J Inj Violence Res.*, 11(2): 137-147.
- Tunç, H. (2013). Toplumsal Değişim Sürecinde Din ve Toplumsal Cinsiyet – Lise Gençliği Üzerinde Sosyolojik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Uğur, S. B., Kaya Kılıç, A. (2021). “Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Maruz Kalma Durumları, Yaklaşımları ve Sosyal Destek Kaynakları”. *Mediterranean Journal of Humanities*, XI: 293-304.
- Ulloa, E. C, Jaycox, L. H, Marshall, G. N, Collins, R. L. (2004). Acculturation, Gender Stereotypes, and Attitudes About Dating Violence Among Latino Youth. *Violence Vict.* Jun;19(3):273-87.
- Vagi, K. J., Rothman, E., Latzman, N. E., Tharp, A. T., Hall, D. M., Breiding, M. J. (2013). Beyond Correlates: A Review of Risk and Protective Factors for Adolescent Dating Violence Perpetration. *J Youth Adolesc*, 42(4): 633–649.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, F. ve Özarslan, Z. (2022). “Kadınların Deneyimlerinden Dijital Flört Şiddetine Bakmak”. *Etkileşim*, 9: 72-101.
- Zontul, D. (2022). Bireylerin Flört Şiddetine İlişkin Deneyimlerinin Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz ile İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gedik Üniversitesi, İstanbul.

Arısoy, A. and Samay Gürcü, F. D. (2024). Evaluation of awareness levels of family violence in accordance with some variables of adult individuals. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 5 (1), 43-65. [doi](https://doi.org/10.61861/spshcd.1502485) 10.61861/spshcd.1502485

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Başvuru: 18/06/2024

Kabul: 30/06/2024

EVALUATION OF AWARENESS LEVELS OF FAMILY VIOLENCE IN ACCORDANCE WITH SOME VARIABLES OF ADULT INDIVIDUALS

Yetişkin Bireylerin Bazı Değişkenler Açısından Aile İçi Şiddet Farkındalık Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Azime ARISOY¹

Feriha Duygu SAMAY GÜRCÜ²

¹ Assoc. Prof., Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Çavdır Vocational School, azimearisoy@hotmail.com
[ORCID](https://orcid.org/0000-0002-7136-558X) 0000-0002-7136-558X

² Asst. Prof., Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Çavdır Vocational School, duygusamav@gmail.com,
[ORCID](https://orcid.org/0000-0002-9298-9674) 0000-0002-9298-9674

ABSTRACT

In this study, the comparison of domestic violence awareness based on various socio-demographic variables intended. For this purpose, a questionnaire was applied to 753 people, 508 women (67.5%) and 245 men (32.5%), aged 18 and over, living in Turkey. The "Domestic Violence Awareness Scale" (AİŞFÖ), the reliability and validity of which was studied by Özyürek and Kurnaz (2019), was used in the questionnaire form. In addition, the socio-demographic information of the participants was included. The research is based on examining domestic violence awareness based on demographic variables. In this context, quantitative approach and cross-sectional design were preferred while conducting the research. The model of the research was designed in the scanning model. The data obtained because of the research were analyzed in the SPSS-25 statistical program. In the analysis of the data, Shapiro-Wilk and Kolmogorov-Smirnov test, frequency and percentage values, t test and anova tests were applied. As a result of the analyzes made; It was determined that the awareness of domestic violence showed a significant difference according to the gender and working status of the participant group.

Keywords: Domestic violence, social problem, violence awareness

ÖZ

Bu araştırmada, aile içi şiddet farkındalığının çeşitli sosyo-demografik değişkenlere (yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, çocuk sayısı, aile yapısı, gelir düzeyi, çalışma durumu, yaşanılan yer, yaşanılan bölge, daha önce şiddete maruz kalma durumu) dayalı kıyaslanması amaçlanmıştır. Bu amaçtan hareketle Türkiye’de yaşamakta

olan 18 ve üstü yaşta olan, 508 kadın (%67,5),245 erkek (%32,5) olmak üzere 753 kişiye anket uygulanmıştır. Anket formunda Özyürek ve Kurnaz (2019) tarafından güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılan “Aile İçi Şiddet Farkındalığı Ölçeği” (AİŞFÖ) kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların sosyo-demografik bilgilerine yer verilmiştir. Araştırma, aile içi şiddet farkındalığını demografik değişkenlere dayalı olarak incelemeyi temel alan bir çalışmadır. Bu kapsamda, araştırma yürütülürken nicel yaklaşım ve kesitsel desen tercih edilmiştir. Araştırmanın modeli ise tarama modelinde kurgulanmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen veriler SPSS-25 istatistik programında analiz edilmiştir. Verielerin analizinde; Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnov testi, frekans ve yüzde değerleri, t testi ve anova testleri uygulanmıştır. Yapılan analizlerin sonucunda; Aile içi şiddet farkındalığının katılımcı grubunun cinsiyetine ve çalışma durumuna göre anlamlı fark göstermekte olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile içi şiddet, sosyal sorun, şiddet farkındalığı

INTRODUCTION

In Turkey and throughout the world, domestic violence, including interpersonal violence, is one of the most prevalent forms of violence, affecting people of all ages and in all social classes (Uyaroğlu, Lok & Lok, 2021). Domestic violence is a learned behavior that is applied by the strong in the family to the weak, and is a clinical issue; typically, domestic violence refers to behavior inflicted on each other by spouses or other family members, particularly toward women, children, or the elderly (Harcar, Çakır, Sürgevil & Budak, 2008:54; Moore, Frohwirth & Miller, 2010). It results from the motive of one of the family members to dominate or harm another member of the family (Kurtuldu, 2018; Weaalen et al., 2000). WHO estimates that approximately one in three women (30%) worldwide have been subjected to physical and/or sexual violence by a partner or non-spousal sexual violence (WHO, 2021). Research on Domestic Violence Against Women (2014) indicates that 38 percent of all ever-married women in Turkey have experienced some form of physical and/or sexual violence at some point in their lives. As a public health issue, domestic violence has been recognized as a criminal offense in recent years, as well as an important human right issue that needs to be addressed (Kurtuldu, 2018; Weaalen et al., 2000). Low education level, low socio-economic level, unemployment, the presence of psychiatric illness in one spouse, having a large family structure, living in rural areas for a long period of time, traditional beliefs that normalize domestic violence, early marriage with unwanted individuals, alcohol-drug-gambling addiction, and control requests can be considered important risk factors for domestic violence. A significant aspect of the problem of violence is its transmission from generation to generation (Han Almış, Koyuncu Kütük, Gümüştas & Çelik, 2018; Kaufman & Zigler, 1987; Kurtuldu, 2018; Uyaroğlu, Lok & Lok, 2021).

The first step in combating domestic violence is for individuals to be able to define violence and know which behaviors constitute violence. There is an important obstacle to seeking support from mechanisms for combating violence because victims of violence accept the behaviors that are defined as violence and consider them natural parts of their lives. In other words, victims of violence may not even be aware that they have been victimized due to their lack of awareness of violent behavior. In some cases, victims of violence are forced to normalize and accept violence because,

despite being aware of the violence they have experienced, they are financially dependent on the perpetrator, as a result of cultural considerations, and as a result of social pressure. Another reason for the normalization and acceptance of violence may be the lack of information about where and how to obtain support in the event of violence.

In order to prevent domestic violence, which is a major issue in society, welfare states develop and implement social policies. To achieve this, it is necessary to determine the risk groups first, to give priority to groups with a high-risk level, and to develop supportive services for these groups. In this context, scientific research on domestic violence is considered important in guiding social policy actors.

In this study, the purpose was to compare domestic violence awareness on the basis of various socio-demographic variables (age, gender, education level, marital status, number of children, family structure, income level, employment status, place of residence, region of residence, previous exposure to violence). In the literature:

In the study conducted by Altıntop and Adana (2019) with 144 participants who applied to the civil registry office in 2016 for marriage procedures, it was found that attitudes towards domestic violence were more positive in those whose place of residence was a village than in those whose place of residence was a town / town or big city, and as the participants' age increased, they also tended to normalize and generalize domestic violence. In the study, it was noted that negative attitudes towards domestic violence in marriage increased as the education level of participants decreased.

In a study conducted by Uyaroğlu et al. (2021) with 100 volunteer participants over the age of 18 who attended a sports center, it was determined that males, singles, primary school graduates, rural residents, those with extended family structures, and those with medium and low perceived income levels were less aware of domestic violence. The study found that females, those with higher levels of education, married individuals, individuals with nuclear families, individuals living in urban areas, and individuals with high income perceptions were more likely to be aware of domestic violence than those with lower levels of education. According to the study, it was the normalization of violence by individuals that led to the repetition of violence among family members.

During the study conducted by Güzel and Camadan (2021), university students were found to have a higher level of awareness of domestic violence among male participants. According to the study, the level of awareness of domestic violence among the participants living in rural areas (towns/villages) was significantly higher than that among participants living in urban areas (districts, provinces, and metropolitan areas), participants residing in the Southeastern Anatolia Region were more aware of domestic violence than participants residing in the Marmara Region, and participants with lower family income levels were more aware of domestic violence than participants with higher family incomes.

A review of the literature on domestic violence was conducted for this study, and data obtained from 753 participants, 18 and older, 508 females (67.5%) and 245 males (32.5%) living in Turkey, were analyzed. In light of the study objectives, the following hypotheses were tested during the study process:

- **H1:** Awareness of domestic violence reveals a significant difference according to the gender of the participant group.
- **H2:** Awareness of domestic violence reveals a significant difference according to the age group of the participant group.
- **H3:** Awareness of domestic violence reveals a significant difference according to the marital status of the participant group.
- **H4:** Awareness of domestic violence reveals a significant difference according to the education level of the participant group.
- **H5:** Awareness of domestic violence reveals a significant difference according to the number of children of the participant group.
- **H6:** Awareness of domestic violence reveals a significant difference according to the family structure of the participant group.
- **H7:** Awareness of domestic violence reveals a significant difference according to the income level of the participant group.
- **H8:** Awareness of domestic violence reveals a significant difference according to the employment status of the participant group.
- **H9:** The awareness of domestic violence reveals a significant difference according to the place of residence of the participant group.
- **H10:** The awareness of domestic violence reveals a significant difference according to the region of residence of the participant group lives.
- **H11:** Awareness of domestic violence reveals a significant difference according to the violence exposure of the participant group.

METHOD

Type of the Study

Based on demographic variables, this study investigated the level of awareness of domestic violence. The study was conducted using a quantitative approach and cross-sectional design in this context. The study design was based on a survey model.

Ethical Principles of the Study

In order to begin the study, permission was obtained from the Non-Interventional Clinical Research Ethics Committee (date 01.03.2023, meeting number 2023/03, decision number GO 2023/127).

Participants reached online were made aware of the purpose of data collection, the use of the scale was permitted, permission was obtained from the ethics committee, and the participants were expected to respond to the survey questions without any influence on them. As part of the principle of confidentiality, the data would be maintained and used only for scientific research purposes. There was a clear statement at the beginning of the questionnaire form that it was completely voluntary to participate in the online survey.

Sample and Population

The study population consisted of individuals aged 18 and over living in Turkey. As reported by TUIK (Türkiye İstatistik Kurumu) the population of Turkey is 85 million 279 thousand 553 (TUIK, 2023). According to the data of the Supreme Electoral Council (Yüksek Seçim Kurulu, YSK) The total number of people aged 18 and over in the population is 60 million 904 thousand 499 (YSK, 2023). Following the approval of the ethics committee for the study, a questionnaire form was prepared using "Google Forms". Then, the link to the survey form was delivered to the volunteer participants through the social network. On 01.03.2023, data collection began, and after 1.5 months, 805 participants across all regions of Turkey participated online. In the analysis, however, 52 data belonging to participants under the age of 18 were excluded, which disrupted the normal distribution of the data. The data obtained from 753 participants, including 508 female participants (67.5%) and 245 male participants (32.5%), were analyzed (95% confidence interval and 3.57% error).

Domestic Violence Awareness Scale

The "Domestic Violence Awareness Scale" (DVAS), the reliability and validity study conducted by Özyürek and Kurnaz (2019), was employed in the study. There was a total of 20 items and four sub-dimensions in the DVAS. These sub-dimensions included Defining Domestic Violence with 5 items (items 1-5), Consequences of Domestic Violence with 5 items (items 6-10), Acceptance of Domestic Violence with 5 items (items 11-15) and Normalization of Domestic Violence with 5 items (items 16-20). In the scale used, a 3-point rating was used as 1) agree, 2) partially agree and 3) disagree. The items 11-20 of the scale were scored in reverse order (Özyürek & Kurnaz, 2019). There were three scores for each item, with one being the lowest and three being the highest. Based on the data obtained, the participants were able to define violence correctly by obtaining high scores on items 1-5 (Defining Domestic Violence sub-dimension). Participants who scored highly on items 6-10 (Consequences of Domestic Violence sub-dimension) demonstrated understanding of the consequences of domestic violence. The participants did not accept situations associated with domestic

violence based on their high scores from items 11-15 (Acceptance of Domestic Violence sub-dimension), and the participants did not normalize domestic violence based on their high scores from items 16-20. A high score from all items on the scale could be considered a sign of participants' high level of awareness of domestic violence, and their attitudes and behaviors were compatible with the attitudes and behaviors expected in legal and scientific fields in interpreting domestic violence.

Data Analysis

The data in this study were analyzed using the SPSS-25 statistical software. In order to conduct the relevant analyses, it was necessary to verify the distribution of the study data. Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk tests were used to determine the normality of the data (Büyüköztürk, 2010). In the social sciences, however, normality is usually checked using skewness and kurtosis values (Yalçıntaş, 2019). The skewness and kurtosis values have been calculated based on different references in order to meet the assumption of a normal distribution. The skewness and kurtosis values between -1 and +1 were considered normal by Büyüköztürk (2010), -2 and +2 by George and Mallery (2010), and between -1 and +1.5 by Tabachnick and Fidell (2013).

Table 1. Skewness and Kurtosis Values of Domestic Violence Awareness

Dimensions	Skewness	Kurtosis
Total	-.32	1.82
Defining of Domestic Violence	-1.46	.77
Consequences of Domestic Violence	-1.83	1.74
Acceptance of Domestic Violence	1.15	.62
Normalization of Domestic Violence	1.06	1.04

As shown in Table 1, skewness and kurtosis values were determined between -2 and +2 for participants' awareness of domestic violence and the study data were accepted to be normally distributed. The analysis of normally distributed data was conducted using parametric methods (Kul, 2014). The study was therefore conducted using parametric tests such as the independent group ANOVA analysis and the t-test.

Findings

The frequency and percentage values of the demographic data collected during the study were calculated and presented in this section. ANOVA analysis was utilized in this section to compare awareness of domestic violence based on variables with more than two groups, and independent samples t-test was utilized to compare awareness of domestic violence based on variables with two groups. The results obtained were presented here.

Table 2. Frequency and Percentages Related to Demographic Information of Participants

Variable	Group	<i>f</i>	%
Gender	Female	508	67.5
	Male	245	32.5
Age Group	18-20 years old	173	23.0
	21-30 years old	228	30.3
	31-40 years old	106	14.1
	41-50 years old	170	22.6
	51-65 years old	76	10.1
Marital Status	Married	340	45.2
	Single	413	54.8
Educational Level	Elementary	31	4.1
	Secondary	51	6.8
	High School	308	40.9
	Associate Degree	138	18.3
	Undergraduate Degree	176	23.4
	Graduate Degree	49	6.5
Number of Children	No Children	398	52.9
	One Child	151	20.1
	Two Children	138	18.3
	Three or More Children	66	8.8
Family Structure	Nuclear Family	673	89.4
	Extended Family	80	10.6
Level of Income	Low	108	14.3
	Moderate	611	81.1
	High	34	4.5
Employment Status	Yes	381	50.6
	No	372	49.4
Place of Residence	Village	80	10.6
	District	284	37.7
	Province	389	51.7
Region of Residence	Mediterranean Region	222	29.5
	Aegean Region	172	22.8
	Marmara Region	98	13.0
	Black Sea Region	94	12.5
	Central Anatolia Region	99	13.1
	Eastern Anatolia Region	32	4.2
	Southeastern Anatolia Region	36	4.8
Violence Exposure	Yes	170	22.6
	No	583	77.4
Total		753	100.0

According to Table 2, the participants of the study were generally female (67.5%), in the 21-30 age group (30.3%), single (54.8%), high school graduates (40.9%), without children (52.9%), with a nuclear family structure (89.4%), with a moderate income (81.1%), actively employed (50.6%), living in the province (51.7%), living in the Mediterranean Region (29.5%) and not having been exposed to violence before (77.4%).

Table 3. Independent Groups T-test for Comparison of Domestic Violence Awareness by Gender

Dimension	Gender	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Total	Female	508	40.16	4.40	751	-4.04	.000
	Male	245	41.65	5.36			
Defining Domestic Violence	Female	508	13.15	3.20	751	3.61	.000
	Male	245	12.24	3.28			
Consequences of Domestic Violence	Female	508	14.14	2.14	751	1.73	.08
	Male	245	13.84	2.34			
Acceptance of Domestic Violence	Female	508	6.78	2.28	751	-8.64	.000
	Male	245	8.45	2.87			
Normalization of Domestic Violence	Female	508	6.09	2.05	751	-5.85	.000
	Male	245	7.11	2.59			

According to Table 3, when the domestic violence awareness of the participant group was compared according to gender, the total score, and the score of males in the dimensions of acceptance of domestic violence and normalization of domestic violence were significantly higher than the score of females, and the score of females in the dimension of defining domestic violence was significantly higher than the score of males ($p < .05$). However, no significant difference was found in the consequences of domestic violence dimension according to gender ($p > .05$).

Table 4. ANOVA Analysis on the Comparison of Domestic Violence Awareness According to Age Group

Variable	Age Group	n	\bar{X}	ss	F	p	Difference
Total	18-20 years old	173	39.83	4.55	2.00	.09	
	21-30 years old	228	41.14	5.37			
	31-40 years old	106	40.92	4.52			
	41-50 years old	170	40.72	4.28			
	51-65 years old	76	40.49	4.67			
Defining Domestic Violence	18-20 years old	173	12.16	3.59	2.84	.02	4>1
	21-30 years old	228	12.93	3.29			
	31-40 years old	106	13.16	3.07			
	41-50 years old	170	13.21	2.98			
	51-65 years old	76	13.00	3.00			

Consequences of Domestic Violence	18-20 years old	173	13.84	2.39	.78	.54	
	21-30 years old	228	14.12	2.27			
	31-40 years old	106	14.11	2.05			
	41-50 years old	170	14.19	1.93			
	51-65 years old	76	13.87	2.43			
Acceptance of Domestic Violence	18-20 years old	173	7.17	2.51	.76	.56	
	21-30 years old	228	7.49	2.73			
	31-40 years old	106	7.32	2.60			
	41-50 years old	170	7.15	2.53			
	51-65 years old	76	7.58	2.64			
Normalization of Domestic Violence	18-20 years old	173	6.66	2.44	1.95	.10	
	21-30 years old	228	6.59	2.39			
	31-40 years old	106	6.33	1.99			
	41-50 years old	170	6.16	2.16			
	51-65 years old	76	6.04	2.24			

According to Table 4, when the domestic violence awareness of the participant group was compared in terms of the age group, no significant difference was found in the total score and the dimensions of the consequences of domestic violence, acceptance of domestic violence and normalization of domestic violence ($p > .05$). However, in the dimension of defining domestic violence, the score of the participants in the 41-50 age group was significantly higher than the score of the participants in the 18-30 age group ($p < .05$).

Table 5. Independent Groups T-Test for Comparison of Awareness of Domestic Violence According to Marital Status

Dimension	Marital Status	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Total	Married	340	40.86	4.48	751	1.11	.27
	Single	413	40.47	5.01			
Defining Domestic Violence	Married	340	13.12	3.03	751	2.05	.04
	Single	413	12.64	3.42			
Consequences of Domestic Violence	Married	340	14.06	2.19	751	.22	.83
	Single	413	14.03	2.23			
Acceptance of Domestic Violence	Married	340	7.46	2.67	751	1.25	.21
	Single	413	7.22	2.55			
Normalization of Domestic Violence	Married	340	6.21	2.18	751	-2.22	.03
	Single	413	6.59	2.36			

According to Table 5, when the domestic violence awareness of the participant group was compared according to marital status, no significant difference was found in the total score and the dimensions of consequences of domestic violence and acceptance of domestic violence ($p > .05$). However, in terms of defining domestic violence, the score of married participants was significantly higher than the score of single participants, and in terms of normalization of domestic violence, the score of single participants was significantly higher than the score of married participants ($p < .05$).

Table 6. ANOVA Analysis on the Comparison of Domestic Violence Awareness According to Education Level

Variable	Level of Education	n	\bar{X}	ss	F	p	Difference
Total	Elementary	31	39.84	4.84	.97	.43	
	Secondary	51	40.24	5.91			
	High School	308	40.40	4.98			
	Associate Degree	138	40.78	4.98			
	Undergraduate Degree	176	40.98	3.90			
	Graduate Degree	49	41.57	4.43			
Defining Domestic Violence	Elementary	31	12.13	3.57	7.74	.000	6>1,2,3
	Secondary	51	12.33	3.58			
	High School	308	12.30	3.60			
	Associate Degree	138	12.72	3.38			
	Undergraduate Degree	176	13.84	2.26			
	Graduate Degree	49	14.22	1.46			
Consequences of Domestic Violence	Elementary	31	13.55	3.05	2.21	.05	
	Secondary	51	13.45	2.99			
	High School	308	13.90	2.44			
	Associate Degree	138	14.31	1.89			
	Undergraduate Degree	176	14.31	1.67			
	Graduate Degree	49	14.22	1.40			
Acceptance of Domestic Violence	Elementary	31	7.81	3.16	2.61	.02	3>5
	Secondary	51	7.63	3.02			
	High School	308	7.59	2.72			
	Associate Degree	138	7.28	2.45			
	Undergraduate Degree	176	6.78	2.24			
	Graduate Degree	49	7.12	2.47			
Normalization of Domestic Violence	Elementary	31	6.35	2.75	2.08	.07	
	Secondary	51	6.82	2.70			
	High School	308	6.62	2.33			
	Associate Degree	138	6.46	2.29			
	Undergraduate Degree	176	6.05	1.93			
	Graduate Degree	49	6.00	2.28			

According to Table 6, when the domestic violence awareness of the participant group was compared in terms of educational level, no significant difference was found in the total score and the dimensions of the consequences of domestic violence and normalization of domestic violence ($p>.05$). However, in the dimension of defining domestic violence, the score of the participants with post-graduate degrees was significantly higher than the scores of the participants with primary, secondary and high school degrees, and in the dimension of acceptance of domestic violence, the score of the participants with high school degrees was significantly higher than the score of the participants with undergraduate degrees ($p<.05$).

Table 7. ANOVA Analysis on the Comparison of Awareness of Domestic Violence According to Number of Children

Variable	Level of Education	n	\bar{X}	ss	F	p	Difference
Total	No Children	398	40.52	4.83	1.25	.29	
	One Child	151	40.54	4.50			
	Two Children	138	40.60	4.84			
	Three or More Children	66	41.73	4.90			
Defining Domestic Violence	No Children	398	12.69	3.41	4.02	.01	3>1,4
	One Child	151	13.05	3.13			
	Two Children	138	13.53	2.79			
	Three or More Children	66	12.02	3.26			
Consequences of Domestic Violence	No Children	398	14.08	2.18	3.05	.03	1,3>4
	One Child	151	14.09	2.07			
	Two Children	138	14.25	2.11			
	Three or More Children	66	13.29	2.76			
Acceptance of Domestic Violence	No Children	398	7.24	2.56	13.29	.000	4>1,2,3
	One Child	151	7.21	2.28			
	Two Children	138	6.84	2.37			
	Three or More Children	66	9.15	3.26			
Normalization of Domestic Violence	No Children	398	6.51	2.32	5.53	.001	4>2,3
	One Child	151	6.19	2.10			
	Two Children	138	5.99	1.87			
	Three or More Children	66	7.27	2.97			

According to Table 7, when the domestic violence awareness of the participant group was compared according to the number of children, no significant difference was found in the total score ($p>.05$). However, in the dimension of defining domestic violence, the score of the participants with two children was significantly higher than the score of the participants with no children and those with three or more children, in the dimension of consequences of domestic violence, the score of the participants with no children and those with two children was significantly higher than the score of the participants with three or more children, in the dimension of acceptance of domestic violence, the score of the participants with three or more children was significantly higher than the score of the participants with no children and those with one and two children, and in the dimension of normalization of domestic violence, the score of the participants with three or more children was significantly higher than the score of the participants with one and two children ($p<.05$).

Table 8. Independent Groups T-test for Comparison of Awareness of Domestic Violence According to Family Structure

Dimension	Group	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Total	Nuclear Family	673	40.53	4.61	751	-1.87	.06
	Extended Family	80	41.59	5.97			
Defining Domestic Violence	Nuclear Family	673	12.92	3.23	751	1.58	.11
	Extended Family	80	12.31	3.44			
Consequences of Domestic Violence	Nuclear Family	673	14.09	2.16	751	1.64	.10
	Extended Family	80	13.66	2.59			
Acceptance of Domestic Violence	Nuclear Family	673	7.22	2.47	751	-3.38	.001
	Extended Family	80	8.25	3.40			
Normalization of Domestic Violence	Nuclear Family	673	6.31	2.14	751	-3.94	.000
	Extended Family	80	7.36	3.12			

According to Table 8, when the domestic violence awareness of the participant group was compared according to family structure, no significant difference was found in the total score and the dimensions of defining domestic violence and the consequences of domestic violence ($p > .05$). However, in the dimensions of acceptance of domestic violence and normalization of domestic violence, the score of participants living in extended families was significantly higher than the score of participants living in nuclear families ($p < .05$).

Table 9. ANOVA Analysis on the Comparison of Domestic Violence Awareness According to Income Level

Variable	Group	n	\bar{X}	ss	F	p	Difference
Total	Low	108	41.04	6.28	1.13	.32	
	Moderate	611	40.53	4.48			
	High	34	41.53	4.50			
Defining Domestic Violence	Low	108	12.39	3.49	1.30	.27	
	Moderate	611	12.93	3.18			
	High	34	12.94	3.67			
Consequences of Domestic Violence	Low	108	13.66	2.71	1.97	.14	
	Moderate	611	14.11	2.11			
	High	34	14.03	2.24			
Acceptance of Domestic Violence	Low	108	7.99	2.92	4.33	.01	1>2
	Moderate	611	7.20	2.47			
	High	34	7.47	3.50			
Normalization of Domestic Violence	Low	108	7.00	2.98	6.18	.002	1>2
	Moderate	611	6.28	2.08			
	High	34	7.09	2.91			

According to Table 9, when the domestic violence awareness of the participant group was compared in terms of income level, no significant difference was found in the total score and the dimensions

of defining domestic violence and the consequences of domestic violence ($p>.05$). However, in the dimensions of acceptance of domestic violence and normalization of domestic violence, the score of participants with low income was significantly higher than the score of participants with moderate level income ($p<.05$).

Table 10. Independent Groups T-Test for Comparison Regarding Awareness of Domestic Violence According to Employment Status

Dimension	Group	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Total	Yes	381	41.18	4.40	751	3.12	.002
	No	372	40.10	5.08			
Defining Domestic Violence	Yes	381	12.99	3.00	751	1.11	.27
	No	372	12.72	3.49			
Consequences of Domestic Violence	Yes	381	14.08	2.08	751	.42	.67
	No	372	14.01	2.34			
Acceptance of Domestic Violence	Yes	381	7.55	2.75	751	2.39	.02
	No	372	7.10	2.43			
Normalization of Domestic Violence	Yes	381	6.56	2.46	751	1.77	.08
	No	372	6.27	2.09			

According to Table 10, when the domestic violence awareness of the participant group was compared according to employment status, the total score and the score of the participants who were employed in the dimension of acceptance of domestic violence were significantly higher than the score of the participants who were unemployed ($p<.05$). However, no significant difference was found in the dimensions of defining domestic violence, consequences of domestic violence and normalization of domestic violence ($p>.05$).

Table 11. ANOVA Analysis on the Comparison of Domestic Violence Awareness According to Place of Residence

Variable	Place of Residence	n	\bar{X}	ss	F	p	Difference
Total	Village	80	40.08	5.24	1.99	.14	
	District	284	40.36	4.85			
	Province	389	40.97	4.61			
Defining Domestic Violence	Village	80	12.19	3.69	5.56	.004	3>1,2
	District	284	12.54	3.56			
	Province	389	13.22	2.87			
Consequences of Domestic Violence	Village	80	13.71	2.70	3.08	.05	
	District	284	13.87	2.44			
	Province	389	14.24	1.89			

Acceptance of Domestic Violence	Village	80	7.71	2.92	1.89	.15	
	District	284	7.44	2.69			
	Province	389	7.16	2.46			
Normalization of Domestic Violence	Village	80	6.46	2.06	.43	.65	
	District	284	6.51	2.39			
	Province	389	6.34	2.26			

According to Table 11, when the domestic violence awareness of the participant group was compared according to the place of residence, no significant difference was found in the total score and the dimensions of consequences of domestic violence, acceptance of domestic violence and normalization of domestic violence ($p > .05$). However, in the dimension of defining domestic violence, the score of the participants living in the province was found to be significantly higher than the scores of those living in villages-towns and districts ($p < .05$).

Table 12. ANOVA Analysis on the Comparison of Domestic Violence Awareness by Region of Residence

Variable	Region of Residence	n	\bar{X}	ss	F	p	Difference
Total	Mediterranean Region	222	40.47	4.46	2.46	.02	
	Aegean Region	172	40.08	4.97			
	Marmara Region	98	40.16	4.17			
	Black Sea Region	94	40.50	3.87			
	Central Anatolia Region	99	41.76	5.22			
	Eastern Anatolia Region	32	42.38	6.13			
	Southeastern Anatolia Region	36	41.53	6.06			
Defining Domestic Violence	Mediterranean Region	222	12.71	3.51	2.49	.02	5>7
	Aegean Region	172	13.08	3.11			
	Marmara Region	98	12.97	3.28			
	Black Sea Region	94	13.06	3.09			
	Central Anatolia Region	99	13.35	2.82			
	Eastern Anatolia Region	32	11.84	2.75			
	Southeastern Anatolia Region	36	11.36	3.75			
Consequences of Domestic Violence	Mediterranean Region	222	14.24	1.95	4.30	.000	1,3,4,5>7
	Aegean Region	172	13.81	2.62			
	Marmara Region	98	14.49	1.57			
	Black Sea Region	94	14.19	1.71			
	Central Anatolia Region	99	14.14	2.05			
	Eastern Anatolia Region	32	13.44	2.77			
	Southeastern Anatolia Region	36	12.64	3.30			

Acceptance of Domestic Violence	Mediterranean Region	222	7.19	2.37	9.25	.000	6,7>1,2,3,4,5
	Aegean Region	172	7.05	2.42			
	Marmara Region	98	6.77	2.15			
	Black Sea Region	94	6.95	2.31			
	Central Anatolia Region	99	7.62	2.91			
	Eastern Anatolia Region	32	9.41	3.17			
	Southeastern Anatolia Region	36	9.33	3.48			
Normalization of Domestic Violence	Mediterranean Region	222	6.33	2.06	7.02	.000	6,7>1,2,3,4,5
	Aegean Region	172	6.13	2.03			
	Marmara Region	98	5.94	1.45			
	Black Sea Region	94	6.30	1.94			
	Central Anatolia Region	99	6.65	2.92			
	Eastern Anatolia Region	32	7.69	3.18			
	Southeastern Anatolia Region	36	8.19	3.32			

According to Table 12, no significant difference was found in the total score when the participant group's awareness of domestic violence was compared according to the region of residence ($p>.05$). However, in the dimension of defining domestic violence, the score of the participants living in Central Anatolia Region was significantly higher than the score of the participants living in Southeastern Anatolia Region, the score of the participants living in Mediterranean Region, Marmara Region, Black Sea Region and Central Anatolia Region in the dimension of consequences of domestic violence was significantly higher than the score of the participants living in Southeastern Anatolia Region, and the score of the participants living in Eastern Anatolia Region in the dimensions of acceptance of domestic violence and normalization of domestic violence was significantly higher than the score of the participants living in Mediterranean Region, Aegean Region, Marmara Region, Black Sea Region and Central Anatolia Region ($p<.05$).

Table 13. Independent Groups t-test for Comparison of Domestic Violence Awareness According to Exposure to Violence

Dimension	Violence Exposure	n	\bar{X}	ss	sd	t	p
Total	Yes	170	40.88	4.05	751	.74	.46
	No	583	40.58	4.97			
Defining Domestic Violence	Yes	170	13.33	2.67	751	2.16	.03
	No	583	12.72	3.40			
Consequences of Domestic Violence	Yes	170	13.98	2.19	751	-.46	.65
	No	583	14.07	2.22			
Acceptance of Domestic Violence	Yes	170	7.16	2.54	751	-.95	.34
	No	583	7.37	2.62			
Normalization of Domestic Violence	Yes	170	6.42	2.29	751	-.01	.99
	No	583	6.42	2.29			

According to Table 13, no significant difference was determined in the total score and the dimensions of consequences of domestic violence, acceptance of domestic violence and normalization of domestic violence when the domestic violence awareness of the participant group was compared in terms of exposure to violence ($p > .05$). However, in the dimension of defining domestic violence, the score of the participants who were exposed to violence was significantly higher than the score of the participants who were not exposed to violence ($p < .05$).

DISCUSSION AND CONCLUSION

Domestic violence is defined as violence perpetrated between family members behind closed doors (WHO, 2002). As part of the effort to combat domestic violence, it is essential that individuals recognize which behaviors constitute violence and what the consequences of violence are, as well as not normalizing and accepting violence.

In this study, domestic violence awareness was compared based on various socio-demographic variables (gender, age, marital status, educational status, number of children, family structure, income level, employment status, place of residence, region of residence, previous violence exposure). The hypotheses were discussed by analyzing the data obtained from individuals aged 18 and over living in Turkey. As a result of the study, the findings were discussed and recommendations were made in light of the studies conducted using the “Domestic Violence Awareness Scale” (DVAS), the reliability and validity study of which was conducted by Özyürek and Kurnaz (2019).

It was found in the study conducted by Güzel and Camadan (2021) that male participants had a higher awareness level regarding domestic violence than female participants. In this study, when awareness levels of domestic violence were compared by gender, as in Güzel and Camadan (2021), males scored higher in both total score and acceptance of domestic violence than females. The score of males was higher than that of females in the dimension of normalization of domestic violence. In the dimension of defining domestic violence, the score of females was higher than that of males. No gender-based differences were observed in the dimension of consequences of domestic violence. However, in the study conducted by Aydın and Parlak (2022) with the participation of Health Services Vocational School students, unlike this study, the mean scores of female participants in the sub-dimension of acceptance of violence and normalization of violence were higher than those of male participants. As a result of the study conducted by Uyaroğlu et al. (2021), females were found to have a greater awareness of domestic violence than males. According to Deleş and Kaytez (2021), the scores of female participants in the acceptance of domestic violence subdimension were higher than those of male participants. In the study conducted by Özyürek et al. (2018), it was revealed that female participants had low levels of acceptance of domestic violence and did not normalize domestic violence. In addition, Özyürek et al. found that females with higher education levels and without children had higher levels of awareness of domestic violence compared to other groups.

In their study, Ulutaş Keskinliç et al. (2021) found that there was no statistically significant difference according to the age groups of the participants. According to the study conducted by Özyürek et al. (2018), being younger than 34 years of age was a critical component of correctly defining and understanding domestic violence. Ataman, Bozkurt and Akdeniz (2022) found that participants aged 45 and older were more aware of domestic violence than those of other ages. In this study, when the domestic violence awareness levels of the participant group were compared according to the age group, there was no significant difference between the total score and the dimensions of the consequences of domestic violence, acceptance of domestic violence and normalization of domestic violence. However, participants in the 41-50 age group scored higher than participants in the 18-30 age group in the dimension of defining domestic violence.

In their study, Ulutaş Keskinliç et al. (2021) found that there was no statistically significant difference according to the age groups of the participants. According to the study conducted by Özyürek et al. (2018), being younger than 34 years of age was a critical component of correctly defining and understanding domestic violence. Ataman, Bozkurt and Akdeniz (2022) found that participants aged 45 and older were more aware of domestic violence than those of other ages. It was determined in this study that there was no significant difference between the total score and the dimensions of the consequences of domestic violence, acceptance of domestic violence, and normalization of domestic violence when the awareness levels of the participants were compared according to their age group. Nevertheless, participants in the 41-50 age group scored higher than participants in the 18-30 age group in the dimension of defining domestic violence.

Based on the study conducted by Başgöl, Özdemir, and Benli (2023), a significant difference was observed between participant family structure and awareness of domestic violence. The mean scores of participants with nuclear families were found to be higher. According to Ataman, Bozkurt, and Akdeniz (2022), there was a statistically significant difference between the defining domestic violence sub-dimension of the DVAS and the family structure of the participants ($p<0.05$). Participants with fragmented families scored higher on the sub-dimension of defining domestic violence than those with extended families, and those with extended families scored higher than those with nuclear families. As a result, they did not find a statistically significant difference between the total mean score, normalization of domestic violence, consequences of domestic violence, and acceptance of domestic violence sub-dimensions of DVAS and the family structure of the participants. In their study conducted with Vocational School of Health Services students, Aydın and Parlak (2022) found that the mean scores of participants from nuclear families were significantly higher than those from extended families. In the study by Ulutaş Keskinliç et al. (2021), participants with extended families exhibited higher levels of awareness, no normalization of domestic violence, and were more likely to define domestic violence than those with nuclear families. According to this study, participants living in extended families scored higher than those living in nuclear families in terms of acceptance of

domestic violence and normalization of domestic violence. It was determined from this perspective that those with extended families did not accept and normalize domestic violence.

Using the findings of Ataman, Bozkurt, and Akdeniz (2022), it was determined that the unemployed participants scored higher on the subdimensionals of defining domestic violence, normalizing domestic violence, and accepting domestic violence than the employed participants, as well as the overall mean score. Similarly, in the study conducted by Başgöl, Özdemir, and Benli (2023) with nursing students, the level of awareness of domestic violence was higher in unemployed participants than in employed participants ($p < 0.05$). According to the results of this study, the total score as well as the score of employed participants on the dimensions of acceptance of domestic violence were higher than the score of unemployed participants. However, no significant difference was observed in the dimensions of defining domestic violence, consequences of domestic violence, and normalization of domestic violence according to employment status ($p > 0.05$).

The findings of Ataman, Bozkurt, and Akdeniz (2022) indicated that participants with three or more children were more aware of domestic violence. In the study conducted by Özyürek et al. (2018), it was found that females who had a higher education level and did not have children had an increased level of awareness of domestic violence than other groups. Ulutaş Keskinliç et al. (2021) determined that participants with four or more children defined domestic violence more accurately than participants with one child or three children, and that their thoughts corresponded to the attitudes and behaviors expected of them when interpreting domestic violence, scientific and legal issues. In this study, in the dimension of defining domestic violence, the score of the participants with two children was higher than the score of those with no children and those with three or more children, in the dimension of the consequences of domestic violence, the score of the participants with no children and two children was higher than the score of those with three or more children, in the dimension of acceptance of domestic violence, the score of the participants with three or more children was higher than the score of the participants with no children and those with one and two children, and in the dimension of normalization of domestic violence, the score of the participants with three or more children was higher than the score of the participants with one and two children.

A study conducted by Güzel and Camadan (2021) revealed that participants with a low level of family economic status were more aware of domestic violence than those with a high level. In the study carried out by Uyaroğlu et al. (2021), higher levels of awareness of domestic violence were found among participants with good perceptions of income. As reported by Ataman, Bozkurt, and Akdeniz (2022), participants with higher incomes were found to have higher scores on the sub-dimension of domestic violence of the DVAS defining domestic violence than those with lower incomes. However, the researchers found that there was no statistically significant difference between the normalization of domestic violence, the consequences of domestic violence and the acceptance of domestic violence sub-dimensions, as well as the total mean score of the DVAS and the economic status of

the participants. Başgöl, Özdemir, and Benli (2023) found that there was no significant difference between the variables regarding the participants' economic status and their awareness of domestic violence ($p>0.05$). As a result of this study, it was observed that participants with low-income levels scored higher than those with moderate income levels in terms of acceptance of domestic violence and normalization of domestic violence.

It was found that married participants had a lower level of domestic violence awareness than those who were single in the study conducted by Ataman, Bozkurt, and Akdeniz (2022). In the study by Uyaroğlu et al. (2021), married participants scored higher on domestic violence awareness than single participants. Based on the results of study conducted by Başgöl, Özdemir, and Benli (2023), there was no significant relationship between participants' marital status and their awareness of domestic violence ($p>0.05$). According to this study, there was no significant difference in the dimensions of domestic violence awareness, total score, consequences of domestic violence, and acceptance of domestic violence based on marital status ($p>.05$). It was found, however, that married participants scored higher than single participants on the dimension of defining domestic violence. It was concluded from this point of view that married participants were able to provide the correct definition of domestic violence. A significant difference was found between the scores of single participants and those of married participants on the dimension of normalization of domestic violence. To put it another way, it was understood that single participants did not normalize domestic violence.

As a result of the study conducted by Başgöl, Özdemir, and Benli (2023), no significant differences were found between the participants' place of residence and their awareness of domestic violence ($p>0.05$). In the study conducted by Güzel and Camadan (2021), the domestic violence awareness levels of the participants living in rural areas (town/village) were determined to be higher than the participants residing in urban areas (district, province and metropolitan). In this study, when the domestic violence awareness levels of the participants were compared according to their place of residence, no significant differences were found in the total score and the dimensions of the consequences of domestic violence, acceptance of domestic violence, and normalization of domestic violence ($p>.05$). The scores of participants residing in the province, however, were higher than those residing in villages, towns, and districts in terms of defining domestic violence. It was determined from this perspective that participants living in the province were able to accurately define domestic violence.

In the study conducted by Güzel and Camadan (2021), the participants living in the Southeastern Anatolia Region were determined to have higher domestic violence awareness levels than the participants living in the Marmara Region. No significant difference was found in the total score in this study ($p>.05$). However, in the dimension of defining domestic violence, the scores of the participants living in Central Anatolia Region were reported to be higher than the scores of the participants living in Southeastern Anatolia Region. In the dimension of the consequences of domestic violence,

the scores of the participants living in the Mediterranean Region, Marmara Region, Black Sea Region, and Central Anatolia Region were higher than the scores of the participants living in the South-eastern Anatolia Region. In the dimensions of acceptance of domestic violence and normalization of domestic violence, the scores of the participants living in Eastern Anatolia Region were higher than the scores of the participants living in the Mediterranean Region, Aegean Region, Marmara Region, Black Sea Region, and Central Anatolia Region.

In the study conducted by Ataman, Bozkurt, and Akdeniz (2022), 37.9% of the participants were found to be victims of family violence. According to the results of this study, 22.1% of the participants had previously been exposed to violence. In the study conducted by Güzel and Camadan (2021), no statistically significant differences were found in the level of awareness of domestic violence of the participants in terms of witnessing violence previously. In this study, there was no significant difference in the total score or the dimensions of consequences of domestic violence, acceptance of domestic violence, and normalization of domestic violence ($p>.05$). However, when it comes to the dimension of defining domestic violence, the score of participants who were exposed to violence was higher than that of participants who were not exposed to violence. As a result, it was possible to conclude that participants who had previously been exposed to violence were able to define domestic violence appropriately.

Based on the results of this study, it can be concluded that the level of awareness of domestic violence differed significantly by gender and employment status of the participant group. According to our analysis, the similar results observed in studies on domestic violence awareness in the literature and those which did not overlap with this study were the result of the fact that different numbers and sample groups were used to conduct the studies.

In order for social peace to be achieved, it is believed that the prevention of violence in the family, which is the most basic building block of society, must be addressed. As a result, it has been concluded that in order to eliminate domestic violence, first and foremost, society must become aware of domestic violence behaviors, their consequences, and the institutions and organizations that can provide them with assistance if they experience domestic violence. In this respect, public trainings are a crucial component of awareness-raising activities regarding domestic violence. Training on this subject should be offered within the scope of premarital counseling services in formal and non-formal education institutions, as well as in Community Health Centers, and more public service announcements should be made. Regardless of the factor that causes domestic violence to occur, the individual who is a victim of violence should not have to accept and normalize the violence they are exposed to. It is the duty of the state to ensure the protection of individuals from violence and to protect victims of violence. In this context, it is recommended that more women's guesthouses and shelters be established and the qualifications of staff working in institutions providing services to combat violence be increased.

The future study should investigate the level of awareness of domestic violence among employees of institutions and organizations (health institutions, police, gendarmeries, courthouses, etc.) by including the empathy level variable in the process where individuals experiencing domestic violence first apply and then receive services related to their experiences.

REFERENCES

- Ataman, H., Bozkurt, A. & Akdeniz, C. Ö. (2022). Kadınların aile içinde yaşanan şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 31(5), 337-348. DOI: 10.17942/sted.1149434
- Aydin, Ş. & Parlak, A. G. (2022). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Aile İçi Şiddet Farkındalığı ve Etkileyen Faktörler: Tanımlayıcı Kesitsel Araştırma. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 14(2). DOI: 10.5336/nurses.2021-84294
- Başgöl, Ş., Özdemir, N. G. D. & Benli, C. K. (2023). Hemşirelik Öğrencilerinin Aile İçi Şiddet Farkındalıklarının Flört Şiddetine Etkisi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 32(1), 27-36. DOI: 10.17942/sted.1181179
- Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum. (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Deleş, B. & Kaytez, N. (2021). Çocuk Gelişimci Adaylarının Aile İçi Şiddet ve Çocuk Haklarına İlişkin Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (26), 325-347. Retrieved May 5, 2024, from <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2154598>
- George, D. & Mallery, M. (2010). SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference. Boston: Pearson.
- Güzel, B. & Camadan, F. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Şiddet Farkındalığının Açıklanmasında Aktif Yurttaşlık Öz-Yeterlik Algisi ve Çeşitli Demografik Değişkenlerin Rolü. *İmgelem*, 5(9), 479-505. <https://doi.org/10.53791/imgelem.997515>
- Han Almış, B., Koyuncu Kütük, E., Gümüşttaş, F. & Çelik, M. (2018). Kadınlarda Ev İçi Şiddet İçin Risk Faktörleri ve Ev İçi Şiddete Uğrayan Kadınlarda Ruhsal Bozulmanın Belirleyicileri. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 55(1), 67-72. <https://doi.org/10.29399/npa.19355>
- Harcar, T., Çakır, Ö., Sürgevil, O. & Budak, G. (2008). Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu. *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), Eylül-Aralık, 2008, s. 51-70. Retrieved May 5, 2024, from <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/210969>
- Kul, S. (2014). Uygun İstatistiksel Test Seçim Kılavuzu/Guideline for Suitable Statistical Test Selection. *Plevra Bülteni*, 8(2), 26-29. DOI:10.5152/pb.2014.08
- Kurtuldu, Ö. R. (2018). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Karşı Aile İçi Şiddetle Mücadele Kampanyaları; Sabancı Vakfı “İş Dünyası Aile İçi Şiddete Karşı” Projesi Analizi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 97-110. DOI: 10.26695/mukatcad.2018.20
- Moore, A.M., Frohwirth, L. & Miller, E. (2010). “Male Reproductive Control of Women who Have Experienced Intimate Partner Violence in The United States”. *Social Science & Medicine*, 70 (11), 1737-1744. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2010.02.009>
- Özyürek, A. & Kurnaz, F. B. (2019). Aile İçi Şiddet Farkındalığı Ölçeği: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9 (1) 227-250. DOI: 10.23863/kalem.201.126

- Özyürek, A., Kurnaz, F.B. & Çetin, A. (2018). The Level of Prediction of Domestic Violence Awareness by Certain Demographics. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 47-60. DOI: 10.26899/inciss.200
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. (6th Edition). Boston: Pearson.
- TÜİK. (2023). Retrieved May 5, 2024, from <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Nufus-ve-Demografi-109>
- Research on Domestic Violence Against Women (2014). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Özet Rapor, Aralık 2014, Ankara. Retrieved April 13, 2024, from <https://aihmis.org.tr/aktarımlar/dosyalar/1428409374.pdf>
- Ulutaş Keskinliç, A., Coşanay Güley, B., Emre, O. & Kayıkçı, M. (2021). Annelerin Aile İçi Şiddet Farkındalıklarının Belirlenmesi. 5. Uluslararası Farklı Şiddet Boyutları ve Toplumsal Algı Kongresi, 23-26 Şubat 2021. Ss: 104-115.
- Uyaroğlu, A. K., Lok, N. & Lok, S. (2021). Evaluation of a Sports Center Registered to Individuals of Domestic Violence Awareness. *Science, Movement and Health*, 21(1), 10-14.
- Weaalen J. Goodwin M. Spitz A. Petersen R. & Saltzman L. (2000). Screening for intimate partner violence by health care providers. *American Journal of Preventive Medicine*; 19(4):230-237. DOI:[https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(00\)00229-4](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(00)00229-4)
- WHO (2002). World Health Organization, World Report on Violence and Health. Geneva. Retrieved April 12, 2023, from http://www5.who.int/violence_injury_prevention/download.cfm?id=0000000582
- WHO (2021). Retrieved April 12, 2023, from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
- Yalçıntaş, M. (2019). Fen Bilimleri Öğretiminde Kuantum Öğrenme Modeli Kullanmanın İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Akademik Merak, Kaygı, Özyeterlik ve Başarı Düzeylerine Etkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- YSK (2023). Retrieved April 12, 2023, from <https://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/82585/2023-225.pdf>

Bingöl, E. ve Paslı, F. (2024). Çocuk yaşta evliliklerin yazılı basında yer alışı şeklinin incelenmesi. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 5 (1), 66-83.
[doi:10.61861/spshcd.1389733](https://doi.org/10.61861/spshcd.1389733)

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Başvuru: 14/11/2023

Kabul: 12/05/2024

ÇOCUK YAŞTA EVLİLİKLERİN YAZILI BASINDA YER ALIŞ ŞEKLİNİN İNCELENMESİ

An Examination of Children's Marriage News in the Printed Media

Ebru BİNGÖL¹

Figen PASLI²

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ebrub.2020@gmail.com,

[ORCID: 0000-0002-0230-007X](https://orcid.org/0000-0002-0230-007X)

² Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, figen.pasli@kocaeli.edu.tr,

[ORCID: 0000-0001-7150-8264](https://orcid.org/0000-0001-7150-8264)

ÖZ

Çocuk yaşta evlilik olarak tanımlanan birliktelikler çocuk ihmal ve istismarının bir formu ve aynı zamanda toplumsal hayatı etkileyen önemli sorunlar biridir. Yazılı basın aracılığıyla kitlelere ulaşabilen haberlerde kullanılan sözcükler toplumsal algı üzerinde etki bırakmaktadır. Çalışmanın amacı yazılı basında yer alan çocuk yaşta evlilik haberlerinin veriliş şeklini incelemek ve bu konuda öneriler sunmaktır. Araştırma kapsamında Türkiye’de ulusal düzeyde yayın yapan, tirajı yüksek gazeteler seçilmiştir. Milliyet, Sabah, Sözcü, Vatan, Yeni Şafak, Hürriyet, Yeni Akit gazetelerinin internet sitelerinde bulunan çocuk yaşta evlilik haberleri incelenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Sonuç olarak; çocuk yaşta evlilik algısının haberlerde ele alınış şeklinin toplumsal cinsiyet algısından etkilendiği ve haberlerde çocuk haklarının ihlal edildiği görülmüştür. Çocuk yaşta evlilik haberleriyle bir çocuk istismarı olduğuna yönelik toplumsal algının geliştirilmesinde farkındalık yaratmak ve verilen haberlerde hak temelli yaklaşıma özen gösterilmesi konularında sosyal hizmet müdahalelerine gereksinim vardır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk yaşta evlilik, toplumsal cinsiyet, haber medyası, çocuk istismarı, sosyal hizmet

ABSTRACT

Cohabitation, defined as child marriage, is a form of child neglect and abuse and at the same time one of the important problems affecting social life. The words used in the news that can reach the masses through the news media have an impact on the social perception. The aim of this study is to examine the news of child marriage in the newspapers and to offer suggestions on this subject. As part of the research, newspapers which are published at the national level in Turkey were chosen. Twenty news about child marriage on the websites of Milliyet, Sabah, Sözcü, Vatan, Yeni Şafak, Hurriyet and Yeni Akit newspapers were investigated. The data obtained within the scope of the research was analyzed by the content analysis method. It has been seen that

the way in which child marriage news is handled in the printed media is affected by perception of gender and children's rights have been violated. It was concluded that there is a need for social work interventions to raise awareness in developing social perception that child marriage is a form of child abuse and to pay attention to a rights-based approach in the news.

Keywords: Child marriage, gender, news media, children's rights, child abuse, social work.

GİRİŞ

Çocuklar için uygulanabilecek kanunla daha erken yaşta reşit olarak kabul edilen bireyler hariç, on sekiz yaşına kadar her birey çocuk olarak kabul edilmektedir (UNICEF, 1989). On sekiz yaş altındaki birey olan çocukların haklarını güvence altına alabilmek amacıyla 20 Kasım 1989 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşmede çocuklara ait haklar hayatta kalma hakkı, gelişme hakkı, korunma hakkı ve katılım hakkı olarak tanımlanmıştır (Koç ve Paslı, 2021). Çocukluk, sosyo-kültürel bir kavram olması sebebiyle toplumsal norm ve değerlere göre değişiklik göstermektedir. Yani çocukluk yalnızca biyoloji alanının değil sosyoloji ve psikoloji alanlarının da konusudur. Dünyada değişen koşullar ve toplumsal farklılıklar çocukluk algısı üzerinde etkili olmaktadır (Güçlü, 2016).

Cinsiyet kavramı genellikle bedenin erkek ya da dişi olarak tanımlanmasına neden olan anatomik ve fizyolojik farklılıklar için kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet terimi ise, tersine, erkekler ve dişiler arasındaki toplumsal ve kültürel farklılıklarla ilgilidir (Giddens, 2012). Sosyal bilimlerde toplumsal cinsiyet kavramının kullanımında, cinsiyet kavramının biyolojik bir olgu olmasının haricinde bu kavramın kültürel ve toplumsal yapıdan da etkilenmekte olduğuna vurgu yapılmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı, ataerkillikle, kadın veya erkek olmakla, cinsiyet farklılıklarından kaynaklanan eşitsizliklerle ilgilidir (Bozok, 2018).

İçinde yer aldığı çevreyle karşılıklı etkileşim içerisinde bulunan birey, toplumsal cinsiyet rolleri hususunda kendi çevresinde hakim olan genel toplumsal cinsiyet algısından etkilenmektedir. Zastrow ve K.Kirst'in (2016) belirttiğine göre bireyler, diğer bireylerle bir hususta etkileşim halinde bulunurken bu hususla ilgili hakim olan düşünme biçimi bireylerin gerçeklik algısını oluşturur, bu karşılıklı etkileşimin bir sonucu olarak bireyler nasıl davranmaları gerektiğini öğrenir ve her bireyin kendi çevresinin niteliklerine göre davranışları çeşitlilik gösterir.

Her toplumda bazı cinsel davranışları onaylayan, bazılarını ise kınayan cinsel normlar mevcuttur. Toplum üyeleri bu normları toplumsallaşma süreci sonucunda öğrenir. Kabul gören cinsel davranış tiplerinin farklı kültürlerle göre çeşitlilik sergilemesi çoğu cinsel tepkinin doğuştan gelmeyip sonradan öğrenildiğine işaret eden olgulardan sadece biridir (Giddens, 2012). Aile bireyleri arasında gerçekleştirilen iş bölümü, toplumsal cinsiyet rollerinden etkilenmektedir. Bu durumu Çapar (2006) kadınların ev içinde ve ev dışında kadın rol ve sorumluluklarını, erkeklerin ise genellikle ev dışında ancak gerekli durumlarda ev içerisinde 'üzerine düşen' rol ve sorumluluklarını ifa etmek zorunda olduğu şeklinde açıklamıştır. Toplumsal düzen üzerinde etkili olan normlar, zaman içerisinde toplumsal hayatta varlığını sürdürür ve bireylerin gerçekleştirilmesi gereken cinsiyet rollerini belirler (Kıran, 2017).

Cinsiyet, insanların toplumla ilişkilerini düzenleyen bir ilişki modelinden oluşur. Toplumun her alanına –kurumlarımıza, kamusal alanlara, sanata, giyime, harekete- derinden gömülüdür. Cinsiyet, devlet dairelerinden sokak oyunlarına kadar tüm ortamlarda deneyime gömülüdür (Eckoert ve McConnell–Ginet, 2013).

Evlilik kavramının hem hukuki hem toplumsal yönü bulunmaktadır. Evlilik, bireylerin hür iradeleri ile verdikleri kararın neticesinde gerçekleşmelidir ve bir evliliğin resmi olarak gerçekleşebilmesi için kanunda belirlenen yaşın tamamlanması zorunludur (Çetin, 2020). Arzu edilen yaş ve bir eşin seçilme şekli de dahil olmak üzere evliliği çevreleyen gelenekler, bir toplumun aileye bakış açısına, yapısına, yaşam biçimine ve üyelerinin bireysel ve kolektif sorumluluklarına bağlıdır. 'Aile' fikri ve işlevi dünya çapında farklılık gösterir ve sürekli bir evrim halindedir (UNICEF, 2001). Evliliğin yasal olarak geçerli sayılabilmesi için belirlenen yaş, evliliklerin gerçekleşme şekli, aile kavramına biçilen değer, toplumsal cinsiyet rollerinden etkilenmekle birlikte her toplumda farklılık göstermektedir. Bu sonuçtan hareketle, 'çocuk yaşta evlilik' gibi bir gerçeklik üzerinde durulmalıdır.

UNICEF' e göre çocuk yaşta evlilik, 18 yaşın altındaki bir çocuk ile bir yetişkin veya başka bir çocuk arasındaki herhangi bir resmi evliliği veya gayri resmi birliği ifade etmektedir (www.unicef.org). Birçok ülkede, çocuk yaşta gerçekleşen evlilik olayı, yaptırımların belirsizliğiyle sonuçlanmaktadır. Mevcut medeni hukukta veya ortak hukukta çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler yasaklanabilir; ancak gelenekler, dini inançlar ve uygulamalar tarafından bu evlilikler yaygın olarak kabul görebilir. Çoğu ülkede evliliği düzenleyen yasalar olmasına rağmen, bu yasaların uygulanmadığı ve yasa ihlalcilerine (ebeveynler, görevliler veya eşler) karşı çok az kovuşturma yapıldığı gözlenmektedir (UNICEF, 2021). Çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler, dünya çapında herhangi bir konumda görülmesi mümkün olan önemli bir problemdir (Aydemir, 2011).

Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin ataerkil düzene sahip toplumlarda görüldüğüne ve geleneksel yollardan aktarıldığına yönelik genel bir algı bulunmaktadır (Elitok ve Çabuk, 2014). Toplumsal cinsiyet rolleri her toplumun cinsiyete ilişkin değer ve inançlarına göre bireylerin sahip oldukları farklı beklentilere dayanır (Blackstone, 2003). Kadınlar; genel olarak hane halkı, toplum ve toplum içindeki erkek ve erkeklere kıyasla onlara ikinci sınıf vatandaş statüsü veren köklü kültürel normlara tabi tutulmaktadır (Muchacha ve Matsika, 2018). Ataerkil düzene sahip toplumlarda kadınlar bebeklik sürecinden itibaren ev içi işlerle ilgilenme, hizmet etme gibi eylemleri gerçekleştirmeye uygun şekilde yetiştirilir. Geleneksel toplumların çoğunda görülen bu durum sonucunda kadının eş olma rolünü yerine getirebilmesi ve evinin kadını olabilmesi, evliliğin gerçekleşebilmesi için yeterli görülmemekte olup evlenen bireyin yaşı bir önem kazanmamaktadır (Elitok ve Çabuk, 2014).

Çocuk yaşta gerçekleşen evlilik 'erken evlilik' olarak da tanımlanmaktadır (Özcebe ve Biçer, 2013). 1990 yılında yürürlüğe giren ve ülkemizin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin birinci maddesinde belirtildiği üzere çocuğa uygulanabilecek kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşına kadar her birey çocuk olarak kabul görmektedir (unicef.org). Türk Medeni Kanunu 124. Maddesi'nde evlilik ehliyeti açıklanmış olup bu hususta Evlilik Yönetmeliği

düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Evlendirme Yönetmeliği 14.madde'ye göre; 18 yaşını doldurmuş, mahkeme tarafından vesayet altına alınmamış olan erkek ve kadın bireyler başka bir kimsenin rızası veya iznine bağlı olmaksızın evlenebilir. 7 yaşını tamamlayan erkek ve kadın velinin izni, veli yoksa vasi veya vesayet makamının izni ile, 16 yaşını dolduran kadın ve erkek birey hakim izni ile evlenebilir (Evlendirme Yönetmeliği, m.14). Hukuki anlamda kabul görmeyecek şekilde gerçekleşen erken evliliklerin ise yasalarla belirlenen evlilik şartlarını sağlamaması sebebiyle resmi olarak kabul görmemesi bu evliliklerin hepsinin kayıt altına alınamadığı anlamına gelmektedir. Bu hususla ilgili istatistiklerin tam olarak istenilen durumu yansıtmaması ise çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerle ilgili çalışma yapılmasını güçleştirmektedir (Elitok ve Çabuk, 2014).

Erken evlilik olarak da bilinen çocuk yaşta gerçekleşen evliliğinin sebepleri farklı başlıklarda incelenebilmektedir.

Çocuk Yaşta Gerçekleşen Evliliğin Nedenleri

Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin normalleştirilerek kabul görmesinde geleneksel değerlerin etkisi bulunmaktadır. Ataerkil düzene sahip toplumlarda özellikle kız çocuklarının erken yaşta evliliğe maruz bırakılması gelenek olarak benimsenmektedir (Aydemir, 2011). Çocuk yaşta gerçekleştirilen evliliklerde kız çocuklarının bir erkeğin bakım ve himayesine verilmesiyle çocuğun şiddet ve taciz benzeri durumlardan korunabileceğine inanılmaktadır. Kız çocuğunun evlenmeye maruz bırakıldığı erkeklerin aileleri ise kendi aile düzenlerini daha kolay benimsetebilmek amacıyla yaşı küçük gelin almayı talep eder. Çocuğun yaşının küçük olmasının, yeni aile düzenine uyum sağlamasına ve evlendirildiği kişiye itaat etmesine kolaylık gösterdiği inancı bulunmaktadır (Burcu ve ark, 2015). TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun 2009 yılında yaptığı tespiti göre geleneksel aileler, kız çocuğunu, kendilerine sınırlı bir zaman içerisinde emanet edilen bir varlık olduğuna inanmakla birlikte kız çocuklarının asıl yuvasının kocalarının yanı sıra olduğu fikrini benimser.

Ekonomik güçlülere maruz kalan ailelerin maddi yetersizlikler sebebiyle kız çocuklarını para veya ekonomik olarak değerli görülen mallar karşılığında evliliğe maruz bıraktığı görülmektedir. Bu sebeple gerçekleşen evlilikler başlık parası benzeri uygulamalarla gerçekleşmekte olup bu uygulamaların geleneksel olduğu vurgusu yapılmaktadır (Aydemir, 2011).

Sosyo-kültürel yapısı daha zayıf olan ve eğitim seviyesinin daha düşük olduğu ailelerde çocuk yaşta gerçekleşen evliliklere daha sık rastlanıldığı, erkek ve kız çocuklar için yapılan evlilik planlamasının farklılık gösterdiği gözlemine ulaşılmıştır. Askerlik durumu ve asgari düzeyde eğitim almaları erkek çocuklarının evlendirilme durumunu etkilemekteyken kız çocuklarının eğitim almasına gerek görülmemekle birlikte kız çocuğunun ergenlik döneminin başlaması evlilik sürecinin başlaması için yeterli görülmektedir (Yüksel ve Yüksel, 2014).

Kız çocuklarının erken yaşta evliliğe maruz bırakılması gerektiği inancının benimsenmesine toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin oluşturduğu ayrımcılık neden olmaktadır. Ataerkil düzene sahip toplumlarda biyolojik cinsiyetin bir sonucu olarak kadınların ev içi rolleri yerine getirmeye uygun oldukları fikri be-

nimsenmekte olup kadınların yaş durumu fark etmeksizin eş olma ve ev hanımı olma rollerine uyum sağlayabileceklerine dair inanış olduğu görülmektedir (Aydemir, 2011). Erkeklerin evliliği de zorunlu ve gerekli görülmeyle birlikte, evlenmemiş erkekler evlenmemiş kadınların yüzleşmesi gereken pek çok soru ve yorumla karşı karşıya değildir. Toplum bekar kadınlara herhangi bir statü vermez. Bununla birlikte, erkekler arasındaki bekarlık sorgulanmaz, çünkü erkek iffeti toplum için önemli değildir (Chowdhury, 2004).

Zorunlu göç ve savaş sebepleriyle insanların yaşadığı ekonomik ve kültürel değişim çocuk yaşta evlilikleri arttıran etmenler arasındadır (Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, 2011). Bir felaketin olduğu bazı bölgelerde ekonomik gelir sağlayabilmek amacıyla evlilikler gerçekleştirildiği, bazı bölgelerde ise kimsesi bulunmayan kişileri himaye edebilmek amacıyla evliliklerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Oluşan felaket sonrası süreçte nitelikli cinsel istismar durumları yaşanması sebebiyle kız çocuklarını koruyabilmek amacıyla çocuk yaşta evlilikler gerçekleştirilmektedir (Aydemir, 2011).

Çocuk Yaşta Gerçekleşen Evliliğin Etkileri

Yetişkin bireyler bir seçimde bulunarak evliliğe karar verirken çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler bireye seçim hakkı sunmamaktadır. Çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler insan hakları ihlali olarak değerlendirilmektedir ve özellikle kız çocuklarında görülen cinsel istismarın bir biçimidir (Boran ve ark, 2013). Evliliğin gerçekleşmesiyle birlikte bireylere yeni rol ve sorumluluklar yüklenmektedir. Çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler ile çocuklar, yetişkinlere ait rol ve sorumlulukları yerine getirmeye zorunlu bırakılmaktadır. Bunun sonucunda çocuklar cinsel istismara ve şiddete maruz kalma riski altında bulunmakla birlikte eğitim görmek gibi çeşitli fırsatlardan faydalanamamaktadır (Aydemir, 2011). Çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler, hem erkekler hem de kızlar için endişe verici bir konudur. Bununla birlikte, fenomen hem erkekler arasında yaygın olmadığı için hem de erken doğumla ilişkili fiziksel tehlikeler veya evdeki statü ve güç gibi sonuçların çoğunun kızlara özgü olması nedeniyle kız çocukları üzerindeki etkisine daha çok odaklanılmaktadır. Çocuk yaşta gerçekleşen evlilikler, kadınların fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimi ve refahı için olası olumsuz sonuçları nedeniyle endişe kaynağıdır (Jensen ve Thornton, 2003). Bu evlilikler, evliliğe maruz bırakılan çocukların bilişsel, fiziksel ve duygusal gelişimlerini olumsuz yönde etkilemekle birlikte kronik sağlık problemlerine ve erken yaşta ebeveynliğe sebep olabilmektedir (Orçan ve Kar, 2008). Çocuk yaşta evliliğe maruz kalan bireyler dezavantajlı bir gruptur. Bu bireylerin sahip olduğu sosyo-ekonomik durumların niteliği ve eğitim durumları, dezavantajlı grup olarak konumlandırılmalarına etki etmektedir. Bu çocukların kendi sosyal çevrelerinden uzaklaştıkları ve toplumsal etkinliklere katılım göstermede özgüvensiz hissettikleri görülür. Çocuğun, evlilik sonrası süreçte sosyal çevresi ile olan iletişimi zamanla sonlanır ve çocuk evin içerisinde ailesi ile birlikte izole bir hayat yaşar (Akpan, 2003). Çocuk yaşta gerçekleşen evlilik çocukların çocukluk dönemlerini kısaltır, çocukların eğitim görmesini durdurur, çocukların ve onların bebeklerinin sağlığını olumsuz şekilde etkiler (Nour, 2009). Ergenlik döneminin ve çocukluk döneminin sağlıklı bir şekilde sonlanmaması ile birlikte çocukların yetişkin rollerini yerine getirmek zorunda bırakılması çocukların kimlik oluşumunu ve kişilik gelişimini olumsuz etkiler. Çocuklar gelişim

dönemlerine ait haklarından da yararlanamaz (Elitok ve Ark., 2014). Çocuk yaşta evlendirilen bireyler, toplumsal yaşama katılım hususunda pek çok engelle karşılaşmaktadır. Çocukların eğitimlerinin sonlanması, meslek edinmelerini zorlaştırırken çalışma hayatına katılımlarını da azaltır. Kendilerine ait geliri olamadığı için diğer insanlara bağımlılıkları artar. Tüm bu olumsuzluklar, sadece çocuk yaşta evliliğe maruz kalan çocukları değil onların çocuklarını da etkilemektedir (UNFPA, 2020). Toplumsal cinsiyet algısının sonucu olarak özellikle kadınların, eğitime katılım hakkından yoksun kalması ve istihdama katılım gösterememesi ile birlikte içinde bulunduğu toplumun kuralların ve yaptırımların da etkisiyle kadınlar sağlık haklarına erişim sağlayabilme hususunda da kısıtlanabilmektedir (Karacan ve Gökçe, 2020).

Çocuk Yaşta Gerçekleşen Evliliklerin Türkiye Durumu ve Dünyadaki Durumu

Tüm dünyada bugün hayatta olan tahmini 650 milyon kız çocuğu ve kadın, çocukluk döneminde evlendirilmiştir. UNICEF'in 2020 yılında açıkladığı istatistiklere göre her yıl on iki milyon kız çocuğu 18 yaşından önce evlendirilmektedir. Dünyada 18 yaşından önce evlendirilen kız çocuklarının oranının %76 ile en yaygın görüldüğü ülke Nijer'dir. % 68 ile Orta Afrika Cumhuriyeti ikinci sırada, % 67 ile Çad üçüncü sırada bulunmaktadır. Bu listede Türkiye ise % 14 ile seksen yedinci sırada yer almaktadır. UNICEF' in Mart 2021 tarihinde yayınladığı analize göre önümüzdeki on yıl içinde çocuk yaşta evliliklerin sayısı 10 milyon daha artabilir (UNICEF, 2021).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2021 yılında yayınladığı 'İstatistiklerle Çocuk' başlıklı raporuna göre 16-17 yaş grubunda olan kız çocuklarının resmi evlenmelerinin toplam resmi evlenmeler içindeki oranı 2002 yılında %7.3 iken bu oran 2020 yılında %2,7'ye düşmüştür. Diğer taraftan, aynı yaş grubunda olan erkek çocuklarının resmi evlenmelerinin toplam resmi evlenmeler içindeki oranı 2002 yılında %0,5 iken bu oran 2020 yılında %0,1 olmuştur (TÜİK, 2021).

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün (2019) açıkladığı 'Nüfus ve Sağlık Araştırması' raporuna göre Türkiye'de 25-49 yaş aralığında bulunan kadınların %21'i 18 yaşından önce, %4 ü ise 15 yaşından önce evlenmiştir.

2020 yılında Adalet Bakanlığı tarafından açıklanan istatistiklerde Aile Mahkemelerinde evlenme izni talebiyle açılan toplam 10.580 adet davanın 9.038 tanesinin tam kabul edildiği görülmektedir (Adalet Bakanlığı, 2020). 2021 yılında Adalet Bakanlığının açıkladığı adli istatistiklerde ise evlenme izni talebiyle açılan dava sayısının 13.538 olduğu ve bu davaların 11.879 tanesinin tam kabul gördüğü anlaşılmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2021).

Dünya liderleri, Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında 2030'dan itibaren çocuk evliliklerini sona erdirme vaadinde bulunmuştur. Aksi halde 2030 yılına kadar 150 milyondan fazla kız çocuğu daha 18 yaşına gelmeden evlenmiş olacaktır (UNICEF, 2018). UNFPA Dünya Nüfus Raporu'na (UNFPA, 2020) göre COVID-19 salgını, çocuk yaşta evliliği sona erdirmek için yürütülen müdahalelerde ortalama bir yıllık bir gecikmeye yol açtığı takdirde, önümüzdeki on yıl içinde, önlenebilecek yaklaşık 7,4 milyon çocuk yaşta evliliğin daha gerçekleşmesi öngörülmektedir. Buna ek

olarak, salgının neden olduğu ekonomik gerilemenin 2020 ve 2030 yılları arasında yaklaşık 5,6 milyon çocuk yaşta evliliğe daha yol açacağı tahmin edilmektedir. Bu nedenlerle, tahmini hesaplamalara göre, COVID-19 salgınının etkisi sonucunda, toplam 13 milyon çocuk daha erken yaşta evlendirilme riskiyle karşı karşıyadır (UNFPA, 2020a).

Türkiye’de ve dünyadaki durumu yukardaki şekilde özetlenen bu durum, yazılı basında yer almaktadır. Yazılı basın, büyük kitlelere erişim sağlayabilirken aynı zamanda kitleler üzerinde etki de gösterebilmektedir. Bu durumda yazılı basının, çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin kitleler tarafından algılanış biçimi üzerinde de etki gösterdiği söylenebilir. Yazılı basında, çocuk yaşta gerçekleşen evlilik olayının haber içeriğine nasıl aktarıldığı ve bu haber içeriğinin sunulmuş biçimi toplumsal cinsiyet algısı üzerinde etkili olmaktadır (Duman ve Coşkun, 2019). Yazılı basının yayın içeriklerinde dolaylı olarak veya doğrudan verilen mesajlar, cinsiyet rollerinin normalize edilmesine ve okuyucu kitlesi tarafından özümsemesine sebep olabilmekle birlikte cinsiyet rollerinin ne şekilde yerine getirilmesi gerektiğine yönelik tek yönlü bir ideoloji oluşturur (Çelebi, 2022). Yazılı basının toplumsal hayatı bir ayna işleviyle yansıtıyor olması sebebiyle çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerle mücadele konusunda toplumun genel algısının belirlenmesine ve bu soruna çözüm üretilmesine katkısı bulunmaktadır (Peltekoğlu ve Akdemir, 2019)

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı gazetelerin internet sitesinde yer alan çocuk yaşta evlilik haberlerinde toplumsal cinsiyet algısının ele alınış biçimini incelemek ve bu konuda öneriler sunmaktır.

YÖNTEM

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada çocuk yaşta evlilik konusunu ele alan haberler nitel araştırma türü olan içerik analizi yöntemiyle çocuk algısı, çocuk hakları ve toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmiştir.

Nitel araştırma yöntemin içerik yorumlanmasında nitel ögeler kullanılmakta olup araştırılan konu derinlemesine ve ayrıntılarıyla birlikte incelenirken elde edilen sonuçlarda evrene ait genelleme yapılması beklenmez. Nitel araştırmalarda araştırmanın amacına yönelik veri sağlayabilecek örneklemeler belirlenir (Şahan ve Uyangör, 2021). Çalışmada veriler doküman incelemesi ile toplanmıştır. Doküman incelemesinde belli bir amaç doğrultusunda ana temalar ve kategoriler oluşturularak veriler analiz edilmeye çalışılır (Labuschagne, 2003). Araştırma kapsamında Türkiye’de 2018-2022 yılları arasında ulusal çapta yayın yapan ve tiraj sayısı 50.000’in üzerinde olan gazeteler seçilmiştir. Milliyet, Sabah, Sözcü, Vatan, Yeni Şafak, Hürriyet, Yeni Akit gazetelerinin internet sitelerinde yer alan çocuk yaşta evlilik haberleri incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada nitel araştırmanın veri analizi yöntemlerinden olan içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. Çocuk yaşta evlilik konusu, yazılı basının konuyu ele alışında içerikleri

çocuk algısı, çocuk hakları ve toplumsal cinsiyet bağlamında araştırılmıştır.

Farklı gazetelerde aynı haberlerin ele alınmış olması ve çocuk yaşta evlilik haberlerinin gazetelerin internet sitesinin arşivinde kategorileştirilmemiş olması haberlere ulaşabilmeyi güçleştirmiştir. 2018-2022 Nisan tarihleri arasında yayımlanan tüm çocuk yaşta evlilik haberlerine ulaşamamak ve sadece dijital ortamdaki haberleri incelemek çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Doküman incelemesinde araştırma amacına uygun olarak toplam 20 haber incelenmiş olup; 18 tanesi çocuk yaşta evlilik durumunun bulunduğu birbirinden farklı haberlerdir, 2 tanesi ise çocuk yaşta evlilik algısı üzerine yazılmış olan aynı konu hakkında iki farklı gazetede haberdir. Bu nedenle belirlenen 18 haber araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Çocukların kimlik bilgileri, çocukların evlendirildiği kişinin kimlik bilgileri, çocuğa ait foto/video ve sansür durumu, çocuğun ailesinin ikamet bilgileri, evlilik etiketleri, çocuk-eş etiketleri, evlilik durumunun hukuki geçerliliğinin sorgulanma durumu, haber başlıkları, çocuk yaşta evlilik nedenleri haberlerdeki veriliş şekilleri ile incelenmiştir.

BULGULAR

Tablo 1: Haberlerde mağdur ve faile ilişkin tanımlayıcı bilgiler

Haber numarası	Çocuğun ad soyad bilgileri	Failin verilen ad soyad bilgisi	Verilen İkamet bilgileri	Çocuğa ait foto sansür	Çocuğa ait video sansür
1	Ad açık soyad ilk harf	Ad ve soyad açık	İlçe	Var	Var
2	Ad soyad ilk harfler	Ad soyad ilk harfler	İl ilçe	Yok	Yok
3	Ad soyad ilk harfler	Ad soyad ilk harfler	İl ilçe mahalle	Var	Var
4	Ad soyad ilk harfler	Ad soyad ilk harfler	İl ilçe	Yok	Yok
5	Ad açık soyad ilk harf	-	İlçe mahalle	Var	Yok
6	Ad açık soyad ilk harf	Ad açık soyad ilk harf	İlçe	Var	Var
7	Ad soyad ilk harfler	Ad açık soyad ilk harf	İl ilçe mahalle	Yok	Yok
8	Ad soyad ilk harfler	Ad soyad ilk harfler	İl ilçe	Yok	Yok
9	-	-	İl	Yok	Yok
10	Ad soyad ilk harfler	Ad soyad ilk harfler	İl ilçe	Var	Yok
11	Ad soyad ilk harfler	Ad soyad ilk harfler	İl ilçe	Yok	Yok
12	Ad soyad ilk harfler	Ad açık soyad ilk harf	İl	Yok	Yok
13	Ad soyad ilk harfler	Ad soyad ilk harfler	İl ilçe	Var	Var
14	Ad açık soyad ilk harf	Ad açık soyad ilk harf	İl	Yok	Yok
15	Ad açık soyad ilk harf	Ad açık soyad ilk harf	İl	Yok	Yok
16	Ad açık soyad yok	-	-	Yok	Yok
17	Ad soyad ilk harfler	-	İl ilçe	Yok	Yok
18	Ad ve soyad açık	-	İl ilçe	Var	Yok

1. Çocuk Yaşta Evliliğe Maruz Bırakılan Çocuğun Kimlik Bilgilerinin Veriliş Biçimi Açısından Haberlerin İncelenmesi

Bu kapsamda çocuk yaşta evlilik olayının yer aldığı on sekiz haber bulunmaktadır. Bu sütunda görülen 'ad açık' ve 'soyad açık' ifadesi mağdur çocuğun ad ve soyad bilgisinin açıkça verildiği, 'ad ve soyad ilk harfler' ifadesi ad ve soyadın ilk harflerinin haberde yer aldığı, '-' ifadesi ise herhangi bir ifade kul-

lanılmadığı anlamında kullanılmıştır. Haberlerin bir tanesinde (Haber 18) mağdur çocuğun adının ve soyadının açıkça verildiği, beş tanesinde (Haber 1,5,6,14,15) ismin açıkça yazılıp soyadın ilk harfinin verildiği, bir tanesinde (Haber 16) ismin açık yazılıp soyadın belirtilmediği, bir tanesinde (Haber 9) ad soyad bilgisinin hiç verilmediği, on tanesinde (Haber 2,3,4,7,8,10,11,12,13,17) ad soyad bilgilerinin ilk harflerinin verildiği görülmüştür. Mağdur çocuğun adını ve soyadını açıkça belirten gazetenin incelenen diğer haberlerinde (Haber 18) ad soyad bilgisinin ilk harflerini verdiği dikkat çekmektedir. Haberlerde bilgileri verilen çocukların on yedi tanesi kız çocuğudur.

2. Çocuk ile Evlilik Gerçekleştiren Kişinin Kimlik Bilgilerinin Veriliş Biçimi Açısından Haberlerin İncelenmesi

Bu kapsamda çocuk yaşta evlilik olayının yer aldığı 18 haber bulunmaktadır. Bu sütunda görülen 'ad açık' ve 'soyad açık' ifadesi mağdurun evlendirildiği failin ad ve soyad bilgisinin açıkça verildiği, 'ad ve soyad ilk harfler' ifadesi ad ve soyadın ilk harflerinin haberde yer aldığı, '-' ifadesi ise herhangi bir ifade kullanılmadığı anlamında kullanılmıştır. Haberlerin bir tanesinde (Haber, 1) ad ve soyadın açıkça belirtildiği, yedi tane haberde (Haber 2,3,4,8,10,11,13,) ad ve soyadın ilk harflerinin verildiği, beş tane haberde (Haber 6,7,12,14,15) adın açıkça verilip soyadın ilk harfinin verildiği, dört tane haberde (Haber, 5,9,16,17,18) ad ve soyad bilgisinin bulunmadığı görülmüştür.

3. Haberlerde Mağdur Çocuğa Ait Görsel Destek ve Sansür Bulunma Durumlarının İncelenmesi

Bu kapsamda çocuk yaşta evlilik olayının yer aldığı on sekiz haber bulunmaktadır. 'Çocuğa ait foto/video ve sansür durumu' kendi içinde iki sütuna bölünmüş olup ilk sütun haberde foto/video desteği olup olmadığını, ikinci sütun ise foto/video desteğinde sansür olup olmadığını göstermektedir. Haberlerin dört tanesinde (Haber 1,3,6,13) görsel desteğin bulunduğu ve bunlara sansür uygulandığı, iki tane haberde (Haber 5,10,18) görsel desteğin bulunup sansür uygulanmamış olduğu, on iki tane haberde (Haber 2,4,7,8,9,11,12,14,15,16,17) ise görsel desteğin bulunmadığı görülmüştür.

4. Haberlerde Çocuk Yaşta Evlilik Olayının Gerçekleştiği Yer Bilgilerinin Veriliş Durumlarının İncelenmesi

Haberde olayın gerçekleştiği ikamet; il, ilçe ve mahalle bilgisi olarak incelenmiştir. İncelenen haberlerin dört tanesinde il isminin bulunduğu, bir tanesinde sadece ilçe isminin bulunduğu, sekiz tanesinde il ve ilçe isminin bulunduğu, iki tanesinde ilçe ve mahalle bilgisinin bulunduğu, iki tanesinde il, ilçe ve mahalle bilgisinin bulunduğu, bir tanesinde konum bilgisi verilmediği görülmektedir.

Tablo 2: Çocuk yaşta evlilik olayının haberlerde sunum şekli

Haber Numarası	Evlilik Tanımı	Çocuk-Fail Tanımı	Hukuki Bilgi Olup Olmadığı	Haber Başlığı	Evlilik Nedeni
1	Dini nikah	Eski eş	Hayır	Çocuğun yaşı	-
2	Dini nikah	Çocuk gelin, ikinci eş	Hayır	Çocuk ve gelin kavramı	Çocuk uslandırma
3	-	-	Hayır	İçerikten bağımsız	-
4	Zorla evlilik	-	Hayır	Çocuk ve gelin kavramı	-
5	Kendi rızası	-	Hayır	Çocuk ve gelin kavramı	-
6	Dini nikah	-	Evet	Çocuk ve gelin kavramı	-
7	-	-	Hayır	Çocuk ve gelin kavramı	-
8	-	Damat, Çocuk gelin	Hayır	Çocuk, gelin ve damat kavramı	Tanıdığa gitsin
9	Zorla evlilik	Çocuk gelin	Hayır	Çocuk ve gelin kavramı	-
10	Dini nikah zorla evlilik	Çocuk gelin, damat	Hayır	Çocuk, gelin ve damat kavramı	Başını bağlamak
11	-	Küçük çift, çocuk gelin, damat	Hayır	Çocuk ve gelin kavramı	Büyüklerin isteği
12	Dini nikah	Nikahsız eş	Evet	Çocuk ve gelin kavramı	karşılıklı rıza
13	-	Gelin, damat	Hayır	Çocuk ve gelin kavramı	-
14	Dini nikah	-	Evet	Çocuğun yaşı	Korunsun kollansın
15	Kendi rızası	Çocuk gelin, eş	Evet	Çocuk ve gelin kavramı	-
16	Kendi rızası	Çocuk gelin	Hayır	Çocuğun yaşı ve rızası	Akraba ve komşu baskısı
17	-	Damat	Hayır	Çocuk ve gelin kavramı	-
18	-	Çocuk damat, gelin	Hayır	Çocuk, gelin ve damat kavramı	-

5. Haberlerde Çocuk Yaşta Gerçekleşen Evliliklerin Nitelendirilme Biçiminin İncelenmesi

Haberlerin dört tanesinde (Haber 1,2,6,14) 'dini nikah' etiketi kullanıldığı, bir tanesinde (Haber 10) 'dini nikah ile zorla evlilik' ifadesinin bulunduğu, iki tanesinde (Haber 4,9) 'zorla evlilik' etiketinin kullanıldığı, üç tanesinde (Haber 5,15,16) çocuk için 'kendi rızası' ifadesinin geçtiği, yedi tanesinde

(Haber 3,7,8,11,13,17,18) evlilik olayına dair bir nitelendirme yapılmadığı görülmektedir.

6. Haberlerde Evlilik Durumuna Maruz Bırakılan Çocuk ve Çocuğun Evlendirildiği Kişinin Nitelendirilme Biçimlerinin İncelenmesi

Haberlerin bir tanesinde (Haber 13) 'damat' ve 'gelin' ifadelerinin yer aldığı, bir tanesinde (Haber 17) 'damat' ifadesinin yer aldığı, bir tanesinde (Haber 2) 'çocuk gelin' ve 'ikinci eş' ifadesinin kullanıldığı, iki tanesinde (Haber 8, 10, 'çocuk gelin' ve 'damat' ifadelerinin kullanıldığı, bir tanesinde (Haber 18) 'çocuk damat' ifadesinin kullanıldığı, bir tanesinde (Haber 15) 'çocuk gelin' ve 'eş' ifadelerinin kullanıldığı, bir tanesinde (Haber12) çocuğun evlendirildiği yetişkin için 'nikahsız eş' ifadesinin kullanıldığı, iki tanesinde (Haber 9, 16) 'çocuk gelin' ifadelerinin kullanıldığı görülmekte olup haberlerin altı tanesinde (Haber 3,4,5,6,7,14) herhangi bir nitelendirme görülmemektedir.

7. Haberlerde Çocuk Yaşta Evlilik Durumlarının Hukuki Geçerliliğinin Sorgulanması Durumlarının İncelenmesi

Haberlerin on dört tanesinde (Haber 1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,13,16,17,18) hukuki açıdan herhangi bir sorgulama yapılmadığı, bir tanesinde (Haber 6) çocuk yaşta evliliğin cinsel istismar suçu olduğunun belirtildiği, bir tanesinde (Haber 12) kanunların açıklanması yoluyla bilgilendirme yapıldığı, iki tanesinde (Haber 14,15) Ülkemizde mülteci konumunda olan ve evliliğe maruz bırakılan çocuklar için Türk yasalarının açıklandığı görülmektedir.

8. Haberlerde Haber Başlıklarının İfade Edilme Biçiminin İncelenmesi

Yazılan haber başlıklarının üç tanesinde (Haber 1, 14, 16) dikkat çekmek amacıyla yaşın ön plana çıkarıldığı, on dört tanesinde (Haber 2,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,15,17,18) 'çocuk' ve 'gelin' veya 'çocuk' ve 'damat' gibi kelimelerinin bir araya getirilerek kavram normalleştirilmesi yapıldığı, bir tane haber başlığında (Haber 3) ise başlıkta yer alan ifadenin haber içeriğinden bağımsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

9. Çocuk Yaşta Evliliklerin Haberlerde Verilen Evlilik Sebeplerinin İncelenmesi

İncelenen haberlerin on bir tanesinde (Haber 1,3,4,5,6,7,9,13,15,17,18) evlilik durumunun nedenleri hakkında bilgi yer almamaktadır. Evlilik durumunun nedenleri olarak haberlerin bir tanesinde (Haber 2) çocuğu 'uslandırmak' ifadesinin yer aldığı, bir tanesinde (Haber 8) 'tanıdığa gitsin' ifadesinin yer aldığı, bir tanesinde (Haber 10) 'başını bağlamak' deyiminin kullanıldığı, bir tanesinde (Haber 12) 'karşılıklı rıza' ifadesinin yer aldığı, bir tanesinde (Haber14) 'korunup kollansın' ifadesinin yer aldığı, bir tanesinde (Haber 16) akraba ve komşu baskısı ile evlilik durumuna karar verildiği, bir tanesinde (Haber 11) 'büyüklerin isteği ile' ifadesinin yazıldığı görülmüştür.

10. Çocuk Yaşta Evlilik Algısının Haberlerde Yer Alış Şekli

Çocuk yaşta evlilik algısını anlayabilmek adına iki farklı gazetede aynı haberin ele alınış biçimi incelenmiştir. İlk gazete haberinde evlilik olayında taraf olan çocuk ve yetişkin için 'genç evliler' nitelendirilmesi yapıldığı görülmektedir. Bahsi geçen evliliklerde taraf olan kız çocuklarının severek ve isteyerek evlendikleri, 'eş' olarak nitelendirilen erkeklerin ise yetişkin olması sebebi ile tutuklu yargılanmalarının aile bütünlüğünü bozduğu ve resmi evlilik yaşınının 18 olması sebebi ile bu çiftlerin(!) mağdur edildiği yazmaktadır. İkinci gazete haberinde on sekiz yaş altında olan ve evliliği gerçekleştiren çocuklar 'mağdur' olarak nitelendirilmektedir. Haberde çocuk olduğu vurgulanan mağdurların evlilik durumu için rızasının aranmayacağı belirtilmiş ve bunun yasal dayanağından bahsedilmiştir. Bu iki haberdeki çocuk yaşta evlilik algısı toplumsal cinsiyet bağlamında düşünüldüğünde; ilk haberde geleneksel anlayışın ve ataerkil yapının hakim olduğu görülmektedir çünkü ataerkil anlayışta kız çocuklarının evlendiği yaşa değil, ev içinde ondan beklenen gerekli görevleri yerine getirebilme kapasitelerine bakılmaktadır. İkinci haberde ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı çıkıldığı, erişkin birey olmayan kız çocuklarının evlilik vasıtasıyla mağdur edilmemesi gerektiği anlayışının ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

TARTIŞMA

Tirajı yüksek olan gazeteler, ulusal çapta daha büyük okuyucu kitlelerine ulaşmaktadır. Teknolojinin gelişimiyle birlikte gazete haberlerinin internet ortamına da aktarılması haberlere erişimi kolaylaştırmış ve aynı zamanda artırmıştır. Daha çok kişiye ulaşabilen yazılı basın, toplumsal hayat üzerindeki etkisinin de arttığı söylenebilir. Bu sebeplerden yola çıkılarak gerçekleştirilen araştırmada yazılı basında yer alan çocuk yaşta evlilik algısı incelenmiştir.

Bulgularda çocuk yaşta evliliğin nedenlerine bakıldığında toplumsal cinsiyet algısını yansıtan kullanımlar dikkat çekmektedir. Ataerkil düzenin hakim olduğu toplumlarda özellikle kız çocuklarının çocuk yaşta evlendirilmesinin bir gelenek olarak kabul görmesi nedeniyle bu toplumlarda çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin sorun olarak tanımlanması yine gelenek ve görenekler nedeniyle engellenmektedir (Aile Danışmanları Derneği, 2013-2014). Evliliğe maruz bırakılan çocukların, çocuk olma rolünden yetişkin olma rolüne geçiş yapmasının bir sonucu olarak gelişimini tamamlayamaması, çocuğun gelişim hakkının ihlal edildiğini göstermektedir. Ataerkil değerlerin ve geleneksel anlayışın çocuk yaşta gerçekleşen evlilikleri normalleştiren etmenler olduğu düşünüldüğünde araştırmaya konu bu evliliklerin nedenleri arasında gösterilen 'uslandırmak', 'korunsun kollansın' 'başını bağlamak' 'tanıdığa gitsin' ifadeleri ataerkil değerleri ve geleneksel anlayışı yansıtmaktadır.

Geleneksel toplumlarda namus kavramının kadın kavramıyla bütünleşmiş olduğu görülmektedir. Geleneksel toplumlarda bulunan ailelerde, kız çocukları namuslarının korunabilmesi amacıyla çocuk yaşta evlendirildiğinde, bu namusun korunmama ihtimalinin ortadan kalkacağı kabul edilir (Kıran, 2017). Toplumsal cinsiyet rolleri tarafından belirlenen sorumluluklara göre belli bir yaşa erişen çocuk-

ların evlenmesi gerekli ve zorunludur. Bu anlayışın sonucu olarak haberlerde yer alan 'büyüklerin isteği', 'akraba ve komşu baskısı' ifadelerinin çocuk yaşta evliliklerin gerekçelerinden olduğu görülmektedir. Bu durum, çocuğun, kendisi ile ilgili kararlara katılım hakkının ihlal edildiğini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet kavramına işaret eden bir diğer haberde ise evlilik durumunun gerçekleşmesinin 'karşılıklı rıza' gösterilmesine bağlandığı görülmektedir. Toplum cinsiyet algısının etkisiyle çocuğun yaşının evlilik için toplumdaki bireyler tarafından yeterli görülmesi hukuken geçerli bir sebep değildir.

Türk Medeni Kanunu'na göre; 18 yaşını doldurmuş, mahkeme tarafından vesayet altına alınmamış olan erkek ve kadın bireyler başka bir kimsenin rızası veya iznine bağlı olmaksızın evlenir. 17 yaşını tamamlayan erkek ve kadın velinin izni, veli yoksa vasi veya vesayet makamının izni ile, 16 yaşını dolduran kadın ve erkek birey hakim izni ile evlenebilir (Evlendirme Yönetmeliği, m.14). Haberlerde çocuk yaşta evliliklerin hukuki geçerliliklerinin sorgulanması durumu on sekiz haberin sadece dört tanesinde görülmesi yazılı basının çocuk yaşta evlilik sorununa yeterli önemi vermediğini düşündürmektedir.

Tutar'ın (2014) araştırmasında; incelediği haberlerde çoğunlukla çocuğun yüksek yararı yerine haber değeri ön plana çıkarılacak şekilde haberin kurgulandığını ve çocukların haberin öznesi ve nesnesi olacak şekilde konumlandırıldığını belirttiği görülmektedir. Kitleleri yönlendirebilme gücü düşünüldüğünde yazılı basında yer alan haberlerin ifade ediliş biçimleri önem kazanmaktadır. Okuyucuların dikkatini çekmek amacıyla haber başlıklarında ve haber metinlerinde 'çocuk' ve 'gelin veya 'çocuk' ve 'damat' gibi kelimelerin bir araya getirildiği görülmektedir. Toplumsal bir sorun olan ve çocuk ihmal ve istismarı olarak tanımlanan çocuk yaşta evliliklerin bu tarz ifadelerle normalleştirilerek gündelik yaşamda kullanılması çocuğun üstün yararına aykırıdır. Okunurluğu artırmak adına haber başlıklarında evliliğe maruz bırakılan çocuk yaşının ön plana çıkarılması etik gözükmemektedir. Toplumsal hayatı etkileyen çocuk yaşta evlilik problemi, ticari kâr gütmeye amacıyla daha önemli görülmelidir. Toplumsal cinsiyet algısını gösteren diğer bulgular ise bahsedilen evliliklerde taraf olan mağdur çocuk ve çocuğun evlendirildiği kişi için kullanılan etiketlerdir. Bunlara 'ikinci eş', 'nikahsız eş', 'gelin', 'damat' ifadelerinin kullanılması örnek verilebilir. Bazı haberlerde görüldüğü üzere kız çocuğunun 'ikinci eş' olarak resmi olmayan birlikteliğe zorlanması toplumsal cinsiyet algısının kız çocuklarının hayatı üzerindeki olumsuz bir gerçeğidir. Evlilik olayına maruz bırakılan çocukları 'eş' olarak nitelendirip bu olayı meşrulaştırmak çocuk istismarının görünür şekli olmaktadır.

Medyada yer alan haberlerin farkındalık oluşturabilme ve bilgilendirme yapabilme görevleri bulunmakta olup bunların gerçekleştirilebilmesi için mağdurlar çocuk olduğunda haberlerdeki içeriğin ifade edilişi daha dikkatli değerlendirilmeli ve okuyuculara bu olayların özel bir adla nitelendirildiği belirtilmelidir. Çünkü günlük hayatımıza yerleşmiş kavramlar davranışlarımız üzerinde etkili olmaktadır (Doğrucan ve Yıldırım, 2011). Bulgular değerlendirildiğinde, haberlerin veriliş şeklinde evlilik kurumu içerisindeki rol ve sorumluluklar itibarıyla çocukluktan yetişkinliğe geçiş yapmak durumunda kalan çocukların gelişim haklarının ihlali söz konusu olmaktadır.

İnançların da toplumsal cinsiyet rollerini şekillendirdiği bilinmektedir. İnançların sonucu olarak ‘dini nikah’ adı altında çocukların resmi olmayan birlikteliğe zorlandığı görülmektedir. Bu durum, çocuğun kendi kaderini tayin hakkının ve katılım hakkının ihlali anlamına gelmektedir. Hukuken geçerli olmayan bu birlikteliklerin, haberlerin genelinde ‘dini nikah’ kavramı ile nitelendirildiği görülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen haberlerin sadece üç tanesinde ‘zorla evlilik’ nitelendirmesinin olması bu konu ile mücadele için yeterli değildir.

İncelenen haberlerde mağdur çocuğun ve çocuğun evlendirildiği failin kimlik bilgilerinin gizliliğinin ve kişileri belirleyici olan ikamet bilgilerinin gizli tutulma durumunun bazı haberlerde göz ardı edildiği görülmüştür. Görsel destek sağlanan haberlerin bazılarında çocuk, fail ve ailesinin yüzlerinin sansürlenmediği de görülmüştür. Bu durumların resmi olarak kişi hak ve hürriyetlerine aykırı olmasının yanında resmi olmayan bazı sonuçları da bulunmaktadır. Yazılı basında ihmal ve istismara maruz kalmış mağdur çocuklar ile ilgili haberlerde mağdur çocuk ve ailesine ait kimlik bilgilerinin, fotoğraf ve videoların, ikamet adresi gibi okuyanı çocuğa yönlendirebilecek tanıtıcı bilgilerin okuyucularla paylaşılması mağdur çocuğun ikinci kez örselenmesine sebep olmaktadır (Koç ve Paslı, 2020). Mağdur çocuğun kimliğinin ifşa edilmesi çocuğun korunma hakkının ihlal edilmesine neden olma olasılığını arttırmaktadır. Toplumun mağdur çocuğa yönelik bakış açısının değişmesi çocuğu sosyal dışlanmaya maruz bırakabilir. Bu da çocuğun hem sosyal hayattan kopmasına hem de onun duygudurumunda olumsuz etki bırakmasına sebebiyet verebilir. Kimliklerin ifşa olma durumunun mağdur çocuğun ve failin aileleri için de toplumsal hayatta olumsuz sonuçlara neden olabileceği unutulmamalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk yaşta evlilik haberlerinin yazılı basında ele alınış şeklinin değerlendirildiği bu çalışmada haberlerin toplumsal cinsiyet algısından etkilendiği, çocuk yaşta evliliklerin çocuk istismarı olarak nitelendirildiğine yönelik mesaj verilmediği ve haberlerin niteliği itibariyle çocuk hakkı ihlallerini yansıttığı sonucuna varılmaktadır.

Medya başta olmak üzere tüm gazetelerin kitleler üzerinde büyük etkilere sahip olduğu düşünüldüğünde yazılı basına şu öneriler sunulmaktadır: Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerin toplumsal bir sorun olduğu kabul edilmeli, sorunun çözümüne katkı sağlayabilmek adına haberlerde ikinci eş, gelin gibi kavramlarla toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini normalleştirecek ifade biçimlerinden kaçınılması ve ticari amaçların geri planda tutulması gerekmektedir. Haber içeriklerinde özellikle mağdur çocuğu ve aileleri ifşa edecek bilgiler verilmemesi, mağdur çocuğun ve onun ailesinin kimliğinin tanımlanabileceği şekilde sansürsüz görsel destek sağlanmaması, kişi hak ve hürriyetlerine saygılı haber yapılması çocuğun üstün yararı ve hak ihlalini önlemek açısından önemlidir. Haberlerin yapım ve yazım aşamalarında çalışan bireylerin çocuk ihmal ve istismarı, toplumsal cinsiyet ve çocuk hakları konularında eğitim görmelerini ve bilinçlenmelerini destekleyen çalışmalar yapılmalıdır. Haber içeriklerinde çocuk yaşta gerçekleşen evlilik olayının yasal olmadığı bilgisinin vurgulanması ve bu hususla ilgili

hukuki dayanaklardan bahsedilmesi bireylerde farkındalık oluşturabilmesi için önemlidir. Toplumsal bilinçlenmenin sağlanması ve toplumsal algının olumlu yönde değişmesi amaçları doğrultusunda çocuk yaşta evlilik ve toplumsal cinsiyet konularında yapılan araştırmalara, projelere, uzman kişilerin görüşlerine de haberlerde yer verilmesi gerekmektedir.

Son olarak çocuk yaşta evliliklerin bir çocuk hakları ihlali, çocuk istismarı formu olduğuna yönelik farkındalık geliştirilmesine yönelik makro düzeyde sosyal hizmet müdahalelerine gereksinim vardır. Sağlık, eğitim, sosyal hizmet kuruluşlarından hizmet alan, risk altındaki çocukların izlenimi sağlanması, çocuk ve ailelerle mikro düzeyde sosyal hizmet müdahalesi ve vaka yönetimi gerçekleştirilmelidir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Bu çalışma, kamuya açık yayınlardan içerik analizi yöntemi ile elde edilen verilere dayanmakta olup etik kurul izni gerektirmemektedir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aile Danışmanları Derneği. (2013-2014). Erken evlilik sorunu. Bilgilen *Güçlen Proje Raporu*. (<http://ailedanismanlari.org/wp-content/uploads/2014/05/bilgileng%C3%BC%C3%A7len-rapor1.pdf>)
- Aile Bakanlığı. (2020). *Adli İstatistikler*. (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/501202216013122420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>)
- Aile Bakanlığı. (2021). *Adli İstatistikler*. (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/9092022143819adalet_ist2021.pdf)
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2011). *Türkiye’de aile yapısı araştırması*. (<https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/taya2011.pdf>)
- Akpan, E. (2003). Early marriage in eastern nigerian and the health consequences of vesicovaginal fistulae (vuf) among young mothers. *Gender, Development, and Marriage. Oxfam Focus on Gender*, 70-77.
- Aktepe, E., & Atay, İ.E. (2017). *Çocuk evlilikleri ve psikososyal sonuçları. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(4), 412.
- Aydemir, E. (2011). Evlilik mi evcilik mi? erken ve zorla evlilikler çocuk gelinler. *USAK Raporları*, 11(08), 6-23.
- Blackstone, A.M. (2003). Gender roles and society. *Human Ecology: An Encyclopedia of Children, Families, Communities and Environments*, 335-338.
- Boran, P., Gülçay, G., Devocioğlu, E., & Eren, T. (2013). *Çocuk gelinler. Marmara Medical Journal*, 26(2), 58-62.
- Bozok, M. (2018). Toplumsal cinsiyet ve aile. *Aileyi Anlamak-Disiplinlerarası Yaklaşım 1.Bölüm*, Nobel Yayınları, 103-104.
- Burcu E., Yıldırım F., Sırma, Ç.S., & Saniyaman, S. (2015). *Çiçeklerin kaderi: Türkiye’de kadınların erken evliliği üzerine nitel bir araştırma. Bilig*, 73, 80-91.
- Chowdhury, F.D. (2004). The Socio-cultural context of child marriage in a Bangladeshi village. *International Journal of Social Welfare*, 13, 247.
- Çapar, M. (2006). Toplumsal cinsiyet ve iş bölümü. *Bilim,Eğitim,Toplum*, 4, 60.
- Çelebi, E. (2022). Medyanın toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(82), 823.
- Çetin, M. (2020). Toplumsal bir gerçeklik olarak çocuk evlilikleri. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 5, 109.
- Duman, N., & Coşkun, B.N. (2019). “Çocuk yaşta evlilik” ya da “Çocuk gelin” olgusuna psikososyal bir bakış. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 272.
- Doğrucan, A., & Yıldırım, Z. (2011). Yazılı basında çocuk istismarı haberlerinin incelenmesi: (Cumhuriyet, Hürriyet, Posta, Sabah, Yeni Şafak ve Zaman gazeteleri örneğinde). *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 192.

- Elitok, Ö., Çabuk, G., & Ark., (2014). Erken evlilik sorunu Antalya. *Bilgilen Güçlen Proje Raporu*, 8-24 <http://ailedanismanlari.org/wp-content/uploads/2014/05/bilgilen-g%C3%BC%C3%A7len-rapor1.pdf>
- Eckert, P., & McConell-Ginet, S. (2003). *Language and gender*. Cambridge and New York: Cambridge University Press, 3-21.
- Evlendirme Yönetmeliği. (1985). *Resmi Gazete*. (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatme-tin/3.5.859747.pdf>)
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. Kırmızı Yayınları, 1, 485-506.
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve çocukluğun sosyolojisi bağlamında çocuk hakları. *Sosyoloji*, Armağan Sayısı, 3.
- Gül, S.S., & Nizam, Ö.K. (2021). Sosyal bilimlerde içerik ve söylem analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42, 181-192.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2019). *2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması*. (https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%20%20rapor-lar/2018%20TNSA/TNSA2018_ana_Rapor_compressed.pdf)
- Karacan, E., & Gökçe, S. (2020). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın sağlığı. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 39-59.
- Kıran, E. (2017). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında Türkiye’de çocuk gelinleri. *Balkan Journal of Social Science*, 1, 3-5.
- Koç, F., & Paslı, F. (2020). Çocuğa yönelik istismar ve ihmal olaylarının haberdeki temsilinin çocuk hakları bağlamında incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 32(1), 112.
- Muchacha, M., & Matsika, A.M. (2018). Developmental social work: a promising practice to address child marriage in Zimbabwe. *Journal of Human Rights and Social Work*, 3(6), 5.
- Nour, N.M. (2009). Child marriage: A silent health and human rights issue. *Obstat Gynecol*, 2(1), 51-56.
- Orçan, M., & Kar, M. (2008). Türkiye’de erken yaşta yapılan evlilikler ve risk algısı: Bismil örneği. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(14), 98.
- Özcebe, H., & Küçük Biçer, B. (2013). Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: çocuk evlilikler. *Türk Pediatri Arşivi*, 48(2), 87.
- Peltekoğlu, F.B., & Akbayır, Z. (2019). Davranışsal içgörü ve halkla ilişkilerin kesişim noktası: çocuk gelin sorununda medyada farkındalık ve davranışsal halkla ilişkiler. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2), 836-837.
- Şahan, H.H., & Uyangör, N. (2021). Bilimsel Araştırmalarda Örneklem Seçimi. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. 112-137.
- United Nations Children’s Fund. (2001). *Early marriage child spouses*. Innocenti Digest Publication No.7.
- Jensen, R., & Thornton, R. (2003). *Early female marriage in the developing world*. Gender, Development, and Marriage, Oxfam Focus on Gender, 9-20.

- Yüksel, H., & Yüksel, M., (2014). *Çocuk ihmali ve istismarı bağlamında Türkiye’de çocuk gelinler gerçeği*. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 412.
- Tutar, C. (2014). Yazılı basında çocuk haklarının temsili: Hürriyet, Cumhuriyet, Sabah ve Zaman gazeteleri üzerinde yapılan bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 9(34), 5760-5786.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020, Nisan). İstatistiklerle Çocuk. (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2020-37228>)
- United Nations International Children’s Emergency’s Fund. (B.T., Aralık). *Çocuk haklarına dair sözleşme*. (<https://www.unicef.org/turkiye/en/convention-rights-child>)
- United Nations International Children’s Emergency’s Fund. (B.T., Mart). *Child marriage*. (<https://www.unicef.org/protection/child-marriage>)
- United Nations International Children’s Emergency’s Fund. (B.T., Aralık). *Convention on the Rights of the Child*. (<https://www.unicef.org/turkiye/en/convention-rights-child>)
- United Nations Population Fund. (2020, Mart). Çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerin sağlık riskleri ve sonuçlarına çok sektörlü yaklaşım. <https://turkiye.unfpa.org/>
- United Nations Fund Fur Population Activities, (2020, Şubat). *Child marriage*. (<https://www.unfpa.org/child-marriage>)
- Zastrow, C., & Kirst-Ashman, K. (2016). İnsan davranışı ve sosyal çevre I. Nika Yayınevi, 568.

Şimşek, Z. (2024). Travma bilgili koruyucu aile sistemi. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 4 (1), 84-98. doi:10.61861/spshcd.1379735

DERLEME | REVIEW

Başvuru: 22/10/2023

Kabul: 02/05/2024

TRAVMA BİLGİLİ KORUYUCU AİLE SİSTEMİ

Trauma-Informed Foster Care System

Zeynep ŞİMŞEK¹

¹ Prof. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, zeynep.simsek@bilgi.edu.tr,

0000-0002-4572-7137

ÖZ

İhmal, istismar, erken gebelikleri ve artan afetler gibi nedenlerle korunma gereksinimi olan çocukların sayısı artmaya devam etmektedir. Yaşanılan travmatik deneyimlere bağlı olarak çocuklarda çoklu travmaların görülme sıklığı artmakta ve travmatik stres tepkilerinin normalleşmesi için fiziksel ve psikososyal açıdan güvenli ortamlarda bakımın önemi bilinmektedir. Her ülke sosyo-ekonomik ve kültürel koşullarına uygun bakım modellerini geliştirmektedir. Ancak çocukların 18 yaşına kadar bedensel, zihinsel, ruhsal ve sosyal gelişimleri tamamlanmadığı için, ihtiyaçlarına duyarlı, birebir, sürekli ve tutarlı ilişkinin olduğu bakım modellerinde büyümeleri sağlanarak iyilik halleri korunmalı ve geliştirilmelidir. Bu nedenle yaklaşık 20 yıldır sosyal hizmet alanında travma bilgili yaklaşımlar kullanılmaya başlamıştır. Travma bilgili yaklaşım; travmanın yaygın etkisinin farkına varıldığı ve iyileşme yollarının anlaşıldığı, travma yaşayan çocuk, aile ve çalışanlarda travmanın belirti ve semptomlarının tanındığı, sistemin yeniden travmaya neden olmayan kanıta dayalı politikalar, prosedürler ve uygulamalarla şekillendirildiği hizmet sunumunu ifade etmektedir. Bilimsel çalışmalar koruyucu aile sisteminin travma bilgili bakımın ilkelerine uygun yapılandırılmasının çocukların üstün yararı açısından kabul gören bir yaklaşım olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Travma bilgili bakım, koruyucu aile sistemi, sosyal hizmet, çocuk refahı, çocuk koruma

ABSTRACT

The number of children in need of protection continues to rise as a result of factors such as neglect, abuse, teen pregnancy, and disasters. Multiple traumas in children are becoming more common as a result of traumatic events, and the need of care in physically and psychosocially secure surroundings for the normalization of traumatic stress reactions is well documented. Each country develops care models appropriate to its socio-economic and cultural conditions. However, because children's physical, mental, spiritual, and social development does not end until they reach the age of 18, their well-being should be protected and improved by ensuring that they grow up in care models that are sensitive to their needs and that one-on-one continuous and consistent relationships are established. For this reason, trauma-informed approaches have been used in the field of social work for approximately 20 years. Trauma-informed care refers to the provision of services in which the widespread impact of trauma is recognized and ways of recovery are understood, the signs and

symptoms of trauma in children, families, and employees who have experienced trauma are recognized, and the system is shaped with evidence-based policies, procedures, and practices that do not cause re-traumatization. According to scientific research, organizing the foster family system in line with trauma-informed care principles is an approved way for the best interests of children.

Keywords: Trauma-informed care, foster care system, social work, child welfare, child protection.

GİRİŞ

Yoksulluk, ihmal ve istismar, aile-içi şiddet, anne-baba/bakım verenin bedensel, ruhsal ya da zihinsel yetersizlikleri, ergen gebelikleri, ailelerin çocuk yetiştirme bilincinin yeterli düzeyde olmaması, annenin ya da babanın ölümü ve artan afetlerle birlikte pek çok çocuk biyolojik aileleriyle güvenli çevrede büyümemektedir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2018'in bulgularına göre, 18 yaş altı çocukların %2'sinin biyolojik anne ya da babasının hayatta olmadığı bildirilmektedir. Aynı araştırmada okuma-yazma becerisi, fiziksel, duygusal, sosyal gelişim ile öğrenme alanını içeren Erken Çocukluk Gelişim İndeksi değerlerine göre, yaklaşık 4 çocuktan birinin en az üç gelişim alanında normal gelişim gösteremediği belirlenmiştir (HÜNEE, 2019). Özellikle afet ve kriz durumlarının rutini bozması nedeniyle, küçük çocuklar yeterli bakım ve korumanın sağlanamamasına bağlı fiziksel, ruhsal ve sosyal risklere karşı daha savunmasızdırlar. Türkiye, nüfus büyüklüğüne göre 194 ülke arasında 18. sırada yer alırken, nüfusunun (85 milyon 279 bin 553) %26,5'ini (22 milyon 578 bin) 18 yaş altı çocuklar oluşturmaktadır (TUİK, 2023). Savaşlar ve iklim krizine bağlı afetlerle artan göçmen nüfusun sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri yanı sıra, yaşamı koruyan üreme sağlığı hizmetleri gibi temel sağlık hizmetlerine erişememeye bağlı çocuk nüfus oranı yükselmektedir. Ayrıca dünyada 1900'lü yıllardan bugüne 26.000 şiddetli afet yaşandığı, en ölümcülü deprem olmak üzere üçte ikisinin doğal olaylara bağlı gerçekleştiği, doğal olaylara bağlı afetlerde yoksulluğun önde gelen belirleyici olduğu ve risk azaltma çalışmaları yetersiz olan düşük-orta gelirli ülkelerde ölüm oranlarının yükseldiği bildirilmektedir (EM-DAT, 2023). Depremlerde küçük beden yapısına bağlı çocukların yetişkinlere göre daha fazla yaşama şansı nedeniyle korunma ihtiyacı olan çocuk nüfus artmaktadır.

Çocukların sağlıklı gelişimi için, çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı bakımla şekillenen fiziksel ve psikososyal açıdan güvenli çevrede ihmal ve istismardan korunması, gelişim dönemlerine uygun beklentilerle sürekli ve tutarlı bakım, erken tanı ve tedavi ön koşuldur. Dünya Sağlık Örgütü tarafından dünyada 2019 yılında 5 yaş altı yaklaşık 5,2 milyon çocuğun erken doğum komplikasyonları, doğum travmaları, zatürre, konjenital anomaliler, ishal gibi bulaşıcı hastalıklar nedeniyle öldüğü bildirilmekte olup, çocuk ölümlerinin temel ihtiyaçlara ve nitelikli sağlık ve sosyal hizmetlere erişememeye bağlı gerçekleşen ölümler olduğu görülmektedir (WHO,2023). Öte yandan araştırmalar beyin gelişiminin yaklaşık %90'ının yaşamın ilk 5 yılında gerçekleştiğini, besleyici ve duyarlı bakıma erişemeyen, oyun, kitap okuma, iletişim ve keşfetme fırsatlarından yoksun büyüyen çocukların daha az sinir bağlantısına sahip olduğunu göstermektedir (Lagercrantz, 2016; Vally vd., 2015; Hepper, 2015).Tüm bebek ve

çocuklara yönelik ihmal ve istismarın önlenmesi önemli olmakla birlikte, erken doğan, düşük doğum ağırlığına sahip ya da özel gereksinimli bebek ve çocukların daha fazla risk altında olduğu, toksik strese karşı daha kırılgan oldukları bildirilmektedir (Spittle vd., 2009)

Araştırmalar çocukların sağlıklı gelişimine yatırım yapıldığında refah düzeyinin yükseldiğini, kapsayıcı ekonomik büyümeyi teşvik ettiğini, fırsat eşitliğini sağladığını ve yoksulluğu sona erdirmenin uygun maliyetli bir yolu olduğunu göstermektedir (WHO, 2018). Çocuklar biyolojik anne-babalarıyla büyü-yemediklerinde güvenli çevrenin sağlanması amacıyla devlet tarafından ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerine dayalı çocuk koruma sistemi geliştirilmekte ve çocuklar farklı bakım modellerinde büyümektedirler. Türkiye'nin de 1990 yılında imzaladığı 'Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 20. maddesinde de, büyüme ve gelişmenin sağlıklı sürdürülmesi açısından geçici ve sürekli olarak biyolojik aile çevresinden yoksun kalan veya biyolojik ailesi yanında büyü-yemeyen çocuğun üstün yararı açısından devlet tarafından özel koruma ve yardım görme hakkı hükme bağlanmıştır. Türkiye'de halen çocuk koruma sistemi 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu esaslarına göre yürütülmektedir. Kanunda çocuğun ihmal veya istismara karşı korunması için çocuğun öncelikle biyolojik ailesi yanında büyümesini sağlamaya yönelik aileye/bakım verene danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında yapılması gerekenler belirlenmiş ve kuruluş bakımının son çare olacağı vurgulanmıştır. Ayrıca çocuğun ihmal ve istismarına yol açan risklerin önlenmesi için birinci basamak sağlık hizmetlerine entegre 'Çocuğun psiko-sosyal gelişiminin desteklenmesi programı', ailenin sosyo-ekonomik açıdan desteklenmesi gibi Sağlık Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından önleyici, erken tanı ve tedaviye erişimi sağlamaya yönelik sağlık ve sosyal hizmetler kapsamında çalışmalar yürütülmeye çalışılmaktadır (Erol ve Şimşek, 2013). Türkiye'de çocuğun kısa ya da uzun süreli biyolojik ailesinden ayrılmasını gerektiren durumlar yaşandığında ya da çocuğun biyolojik anne/babasıyla yaşaması mümkün olmadığında evlat edinme, koruyucu aile yanında bakım ve 'Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Evleri' gibi kuruluş bakımı uygulanmaktadır. 2022 yılı verisine göre, Türkiye'de 14.141 çocuk kuruluş bakımında büyürken, 9.011 çocuk koruyucu aile yanında büyümektedir (ASHB, 2022).

BAKIM MODELLERİNE GÖRE ÇOCUKLARIN DAVRANIŞSAL VE DUYGUSAL SORUNLARI

Kuruluş bakımının çocukların bedensel, bilişsel, ruhsal ve sosyal gelişime olumsuz etkisi Spitz'in "Kurum Hastalığı-Anne Yoksunluğu Sendromu" şeklinde tanımladığı çalışmayla başlamış ve literatürde aile yanında büyüyen çocuklara göre kuruluş bakımındaki çocuklarda 'otizm benzeri' davranışların, saldırgan davranışların, anksiyete, depresyon, hiperaktivite gibi duygusal ve davranışsal sorunlar ile sosyal sorunların görülme sıklığının yüksek olduğu, ileriki yaşlarda da etkisinin devam ettiği, bu nedenle mümkün olduğu kadar kurum bakımından kaçınılması gerektiği vurgulanmıştır (Spitz, 1945; Tizard ve Hodges, 1978; Vorria vd., 1998; Wolff ve Fesseha, 1998; Zeanah, 2004). Türkiye'de de 1960'lı yılların sonlarından itibaren yuva ve yurtlarda araştırma ve hizmet sunumuna yönelik çalışmalar yapılmış olmakla birlikte, 2003 yılında Türkiye'yi temsil eden örnekte, yaşa göre sınıflandırılmış

olan yuva ve yurtlarda büyüyen çocukların gelişimsel, duygusal ve davranışsal sorunları biyolojik anne-babasıyla ve koruyucu anne-babasıyla büyüyen çocuklara göre yaklaşık dört kat fazladır. Risk ve koruyucu faktörlerin araştırıldığı aynı çalışmada ‘kuruluş bakımına alınma yaşı, nedeni, kuruluş/koruyucu aile değişikliği, tekrarlayan fiziksel hastağın varlığı, bakım verenin niteliği, okul-yuva işbirliği, aile/akrabalarla iletişim, problem çözme becerisi, kadercilik, sigara-alkol kullanma, yeterli düzeyi ve damgalama’ duygusal ve davranışsal sorunları açıklayıcı faktörler olarak saptanmıştır. Çocukların %2.4’ünün ise ruh sağlığı hizmetinden yararlandığı belirlenmiştir (Üstüner vd., 2005; Şimşek vd., 2007; Şimşek vd., 2008; Erol ve vd., 2017; Erol vd., 2019). Özellikle, 12-20. aylar arasındaki çocuklar bağlandığı yetişkini güvenli üs olarak kullanmaya başlamakta, çevreyi araştırma ve keşfetme sırasında herhangi bir tehlike hissettiği anda anneyi/babayı/bakım vereni sığınabileceği bir üs olarak kullanmaya başlamaktadır. Güvenli üs, çocuğun birincil bakım verenin her zaman yanında olacağı, onu koruyacağı konusunda zihinsel bir temsil oluşturmasını sağlamaktadır. Bebekler ve küçük çocuklar onları koruyan, ihtiyaçlarını uygun şekilde karşılayan, duygusal olarak ulaşılabilen bakım verene gereksinim duyarlar. Ancak bakım verenin bebeğın sinyallerine, mesajlarına verdiği tepki tutarsız, düzensiz, duyarlılıktan yoksun ise bebek güvensiz bağlanma geliştirecektir. Dolayısıyla bebeklik dönemi ihmal ve istismara bağlı erken ölümler yanı sıra bağlanma bozukluğuna bağlı ortaya çıkan ruhsal sorunlar açısından en önemli yaş grubudur (Zeanah, 2004).

Bükreş Erken Girişim Projesi kapsamında toplum örneklemindeki çocukların yaklaşık %70’inin güvenli bağlandıkları, kuruluş bakımında ise bu sıklığın %20 olduğu saptanmıştır. Güvenli olmayan bağlanmanın ileri yaşlarda psikososyal işlevler açısından risk faktörü olduğu bilinmektedir. Öte yandan çocuklar istismar eden bakım verenlere de bağlanma geliştirmektedirler. Özellikle erken çocukluk yıllarında karşılaşılan ciddi ve tekrarlayan ihmal ve istismar ile belirginleşen travmatik yaşantıların beyni hızlı cevap vermeye yönlendirmesine bağlı planlama ve dürtü kontrolünün gelişemediği, bu nedenle çocuğun temel ihtiyaçlarının sevgi ve sabırla karşılanacağı, güvende hissedeceği, günlük aktivitelerine yardımcı olunacağı bakım modellerinin geliştirilmesi gerektiği bildirilmiştir. Güvenli ortamda stres hormonu düşerek beyin normal işlevlerine devam etmekte ve travmatik büyüme gerçekleşmektedir (Zeanah, 2000; Browne vd., 2005). Türkiye’de de yuvalarda büyüyen 5 yaş 154 kurum bakımında, 286 aile yanında büyüyen çocuğun genel gelişimsel sorunları değerlendirildiğinde, kurumda büyüyen çocuklarda gelişimsel sorunların dört kat daha fazla olduğu saptanmıştır (Erol vd., 2019). Bu sonuç, kurum bakımında sosyal ve çevresel uyaran eksikliği ile ihmal ve istismarın ortaya çıkardığı yüksek stresin beyin gelişimini olumsuz etkilemesinden kaynaklandığı bildirilmektedir (Schore, 2001). Bu nedenle “üç yaş ve altında hiçbir çocuğun kuruluş bakımında kalmaması gerektiği” ve “ancak acil durumlarda en fazla 3 ay olmak koşulu ile yüksek-nitelikli kuruluşların kullanılabilmesi” vurgulanmıştır (Browne vd., 2005). Türkiye’de de erken çocukluk gelişimi açısından aile yanında bakım desteklenmekte, 0-3 yaşları arasında hiçbir çocuğun kuruluş bakımında olmaması taahhüt edilmekte, biyolojik ailesi yanında büyüemeyen çocuklar için de evlat edinme ya da koruyucu aile hizmet modeli benimsenmektedir.

Araştırmalar koruyucu aile yanında büyüyen çocukların da, biyolojik ailelerinde ihmal, istismar gibi zorlayıcı yaşam olayları yanı sıra, koruyucu aile sistemine giriş ve süreçte yaşananlar nedeniyle ihtiyaçlarının zamanında ve duyarlı bir yaklaşımla karşılanamamış olmasına bağlı davranışsal ve duygusal sorunlar yaşama riskinin yüksek olduğunu göstermektedir (Price vd., 2008). Ayrıca çocuğun büyüdüğü, iletişim içinde olduğu fiziksel ve psikososyal çevreden ayrılıp farklı bir çevreye gelmesi de kayıplarla belirginleşen bir süreçtir. Bu nedenle, koruyucu aile adaylarının yanlarına yerleştirilen çocukların fiziksel, bilişsel ve psikososyal sorunlarına duyarlılığını arttırıcı ve stres tepkilerini normalleştirici yaklaşım biçimlerini öğretici eğitimlerin çocuklardaki duygusal, davranışsal ve sosyal sorunları azalttığı, bakım kalitesini yükselttiği, sürekliliği sağladığı ve kurum-koruyucu aile-çocuk-biyolojik aile arasındaki ilişkilerin düzenlenmesine yardımcı olduğu gösterilmiştir (Price vd., 2019). Türkiye’de Şimşek’in (2004, 2008) Massachusetts Eyaleti koruyucu aile eğitim programının olumlu etkilerini deneyimlemesi sonrasında, Türkiye’de Bakanlık düzeyinde yapılan savunuculuk çalışmalarının etkisiyle Koruyucu Aile Yönetmeliğinde koruyucu aile olmadan önce “tercihen koruyucu aile eğitimi almış olmak” maddesi yer almıştır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2012 yılında Koruyucu Aile Temel Eğitim Modülleri hazırlanmış ve her ilin koruyucu aile hizmetinden sorumlu çalışanları hizmet içi eğitime alınmışlardır. Ancak vaka yükü, eğitim alanların çok sık yer değiştirmesi, eğitim ortamının ve sürecin yönetilmesine yönelik finansal desteğin olmaması gibi nedenlerle koruyucu aile adaylarına ve koruyucu ailelere eğitimler planlandığı şekilde verilememiştir. Koruyucu aile yanında bakımın niteliği açısından koruyucu aile eğitiminin bilimsel çalışmalarla kanıtlanan önemi ve sosyal hizmet uzmanlarının, ailelerin ve çocukların ihtiyaçları odak grup görüşmeleriyle belirlenerek yeni sorun alanlarını içerecek şekilde 2019-2020 yıllarında ‘Merhaba, Hazırım, Birlikteyiz, Bağlanma ve Gelişimi, Yaşam Düzeni, Beceri Kazanma, Travma ve İyileşme, Ergenlik, Bağımlılığı Anlama ve Yaklaşım, Sağlıklı Geçişler ve Güçlenme-Stresle Başa Çıkma’ alanlarından oluşan 11 oturumluk eğitim modülü haline getirilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın UNICEF işbirliğiyle yürüttüğü modül revizyonu çalışmaları sonrasında 81 il Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlükleri Koruyucu Aile Birimi çalışanlarına 2020 yılında eğitici eğitimleri gerçekleştirilmiştir (Erol ve Şimşek, 2023). Ayrıca Türkiye’de rol modeli olma yoluyla tutumların değişmesini sağlama, farkındalığı artırma, aileler arasında dayanışmayı sağlama ve sistemin gözden geçirilerek yaygınlaşması için Uluslararası düzenlemeler yanı sıra, bu alanda sivil toplumu oluşturmak amacıyla 2005 yılında Koruyucu Aile, Evlat Edinme Derneği (KOREV), bu tarihten sonra da Denizli, İstanbul gibi diğer illerde dernekler kurulmuştur.

KORUYUCU AİLE SİSTEMİNİN YASAL ÇERÇEVESİ

Yukarıda açıklanan bilimsel kanıtlara dayalı olarak önleyici sosyal hizmet uygulamaları kapsamında; çocukların biyolojik aileleriyle büyümedikleri durumda evlat edinme, koruyucu aile hizmeti ve çocuk evlerinde bakım yaygın kullanılan modellerdir. Koruyucu aile sisteminin temel amacı, çocukların biyolojik ailelerine dönene kadar ya da evlat edinme gibi uzun dönemli bakım planı tamamlanana kadar, bunlar mümkün değilse çocukluk döneminin bitimine kadar aile yanında büyümelerini sağ-

lamaktır. Koruyucu aile yanında bakım kapsamında çocuğun durumuna en uygun koruyucu ailenin seçimi, koruyucu ailenin eğitimi, sorumlulukları, hizmetin işleyişi 'Koruyucu Aile Yönetmeliği' ile düzenlenmiştir. 2012 yılında yayınlanan Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde dört farklı koruyucu aile modeli tanımlanmıştır. Bunlar; 1- Süreli koruyucu aile modeli, 2- Geçici koruyucu aile modeli, 3-Uzmanlaşmış koruyucu aile modeli, 4-Akraba veya yakın çevre koruyucu aile modelidir. Koruyucu aile olmanın kriterleri ise; Türk vatandaşı olmak ve Türkiye'de sürekli ikamet etmek, 25-65 yaş aralığında olmak, en az ilkokul düzeyinde eğitim almış olmak, düzenli gelire sahip olmak, geçici koruyucu ailelik ve uzmanlaşmış koruyucu ailelik için temel ana-baba eğitimleri, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini almış olmasıdır. Birinci ve dördüncü modelde çocuklar için güvenli ortamların ve ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunacak eğitimler ön koşul olmayıp tercih nedeni olarak belirtilmiştir. Çocukla kan bağı olan ya da olmayan, evli ya da evli olmayan kişiler koruyucu aile olabilmekte ve bir koruyucu aileye 0-3 yaşları arasında en fazla iki çocuk, 4 yaş ve üzeri için aralarında en fazla üç yaş farkı olmak üzere en çok üç çocuk aynı anda yerleştirilebilmektedir. Kardeş çocuklar için bu kriterler göz önünde bulundurulmamaktadır (Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012). Yönetmeliğin 15. maddesinde koruyucu ailelerin görev ve yükümlülükleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir;

- 'Yanına yerleştirilen çocuğun her yönden sağlıklı gelişimi için gerekli koşulları sağlamak ve uygulamak, Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği aralıklarda çocuk izlem protokollerine göre izlemi yaptırmak, varsa tedavi planı ile ilgili yükümlülükleri yerine getirmek, uygulanmasında koruyucu aile birimiyle işbirliği içerisinde olmak.'
- 'Çocuğun yetenekleri ve becerilerinin el verdiği ölçüde eğitim ve öğretimi veya meslek sahibi edindirilmesi için gerekli çabayı göstermek, çocuğu koruma, eğitme ve yetiştirme dışında hiçbir surette çalıştırmamak.'
- 'Görüşürülmesinde koruyucu aile birimince bir sakınca bulunmaması durumunda çocuğun; anne, babası ve diğer yakınları ile koruyucu aile birimince uygun görülen şekil ve zamanda görüşmesini sağlamak.'
- 'Çocuğun kan bağı bulunan ya da eski çevresinden kişilerle il müdürlüğünün bilgisi dışında iletişim kurmamak.'
- 'Çocuğun karşılanabilir nitelikteki ihtiyaç, istek ve beklentileri ile çocuğu ilgilendiren kararlarda düşüncesini almak.'
- 'Çocuğun devam edeceği okul, katılacağı kurs, sünnet gibi hayatını etkileyen, değiştiren konularda sorumlu sosyal çalışma görevlisi ile birlikte karar almak.'
- 'Hizmet sürecinde çocukla ilgili oluşan her türlü rutin dışı değişiklikleri ve bunlara ilişkin duyularını zaman geçirmeksizin sorumlu sosyal çalışma görevlisine bildirmek.'
- 'Koruyucu aile hizmet sürecine ve yerleştirilen çocuklara ilişkin olarak mesleki çalışmalarını yürüten sosyal çalışma görevlilerine gerekli çalışma şartlarını hazırlamak, periyodik izlemeleri ve

mesleki yönlendirmeleri kabul etmek, koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması için uygulama planı doğrultusunda işbirliği yapmak.'

- 'İl müdürlükleri tarafından koruyucu aile konusunda yapılacak eğitim ve çalışmalara katılmak.
- Çocuğun, il müdürlüğünün uygun görüşü alınmaksızın başka bir kişi veya ailenin yanına bırakarak oturma yerini değiştirmemek.'
- 'Telefon değişikliği bilgisini hemen, adres bilgilerindeki değişikliklerini acil durumlar dışında değişiklik gerçekleşmeden bulunduğu il veya ilçede en az yirmi gün önce, başka bir il'e taşınma durumunda en az bir ay önce il müdürlüğüne bildirmek ve taşınma sonrasında da sürekli yerleşim yerini yirmi gün içinde bildirmek.'
- 'Çocuğun koşullarının değişmesi sonucu il müdürlüğü tarafından hizmet modelinde bir değişikliğe gidilmesinin planlanması halinde, çocuğun yararının gerektirdiği işlemlerin yapılabilmesi için her türlü destekte bulunmak ve çocuğun ayrılık sürecine hazırlanmasında il müdürlüğü ile işbirliği yapmak.'
- 'Çocuk yerleştirme önerisini geçerli bir mazereti olmaması halinde kabul etmektir.'

Yukarıda belirtilen sorumluluklar tüm koruyucu aile modellerinde geçerli olup, koruyucu aile tipine özgü ek sorumluluklar da tanımlanmıştır (Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012).

TRAVMA BİLGİLİ KORUYUCU AİLE SİSTEMİ

Günlük rutin işleyişi/düzeni bozan, aniden, beklenmedik bir şekilde gelişen, dehşet, kaygı ve panik yaratan olaylara travmatik olay denir. Travma ise bireyin fiziksel veya duygusal açıdan zararlı veya tehdit edici olarak deneyimlediği veya bireyin işlevselliği, fiziksel, sosyal, duygusal veya ruhsal iyiliğini kalıcı olarak olumsuz etkileyen bir olay, olaylar dizisi veya koşulların sonucu ortaya çıkmaktadır (SAMHSA, 2014). Sosyal hizmet uygulamalarında travma bilgili bakım, danışanların hayatlarındaki erken dönem travmatik deneyimlerin yaygınlığının farkına varıldığı, stres belirtilerinin uyumsuz/sağlıksız başa çıkma belirtileri olarak değerlendirilip, travmanın danışanın yaşam boyu duygularını ve dünya hakkındaki temel inançlarını ve psikososyal işleyişini nasıl etkilediğinin anlaşıldığı nitelikli hizmet sunumunun bir yolu olarak tanımlanmaktadır. Travma bilgili sosyal hizmet uygulamaları, fiziksel ve psikososyal güvenliği, karşılıklı güveni, işbirliğini, seçimi ve güçlendirme gibi travma bilgili bakımın ilkelerini içeren ve mesleki ilişkide sağlıksız kişilerarası dinamiklerin tekrarlanmasını önleyecek şekilde kanıta dayalı hizmet modellerinin kullanıldığı hizmet sunumunu ifade etmektedir. Böylece terapötik ilişki güçlenmekte ve travma sonrası büyüme kolaylaşmaktadır (Levenson, 2017; Levenson, 2020). Ayrıca travma bilgili bakımın amacı patolojik söylemlerden uzaklaşıp, 'Sorun ne?' yerine 'Sana ne oldu?' gibi çözüm odaklı iletişim yaklaşımlarını içermektedir (SAMHSA, 2014).

Literatür incelendiğinde, istismar ve/veya ihmal deneyimlerinin karmaşık travmaya neden olması ve etkilerinin yetişkinliğe kadar devam etmesinin anlaşılmasıyla travma bilgili bakımın çocuk refa-

hı alanında yaygınlaştığı görülmektedir (Knight, 2015; Becker-Blease, 2017; Purtle, 2020; Spratt ve Kennedy, 2021). Bu nedenle birçok ülkede koruyucu aile politika, program ve stratejilerinin travma bilgili bakımı içermesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır (Cooper vd., 2023). Travma bilgili bakım fiziksel ve psikososyal güvenliğin sağlanmasını, çocuğun bağlar kurmasının desteklemesini ve duygusal düzenlemeyi öğretmeyi ifade etmektedir (Bath, 2008). Aynı zamanda travma bilgili bakım sürekli, tutarlı ve öngörülebilir tedavinin önemini kabul etmektedir (Harris ve Fallot, 2001). İlerleyen süreçte çocuğa dokunan herkesin travma bilgili olması, dolayısıyla travma bilgili yaklaşımların yalnız alan uzmanlarının kullanımıyla sınırlı olmadığı bildirilmiştir (Bath, 2008; SAMHSA, 2014). Travma bilgili bakımın ilkelerinin günlük ilişkilerde kullanılmasının çocuklar için güvenli ortamların sağlanmasındaki öneminin anlaşılmasıyla travma bilgili koruyucu aile bakımının önemi anlaşılmıştır. Travma bilgili bakımda ilişkilerin utandırıcı olmaması, güven, saygı ve kabule dayalı olması önemlidir (Levenson, 2020). Koruyucu aile sisteminin travma bilgili yaklaşımlarla düzenlenmesi, tüm ilişki ve süreçlerin yeniden travmatize edici olmamasını, koruyucu ailelerin eğitimleri başta olmak üzere sistemin ilişkide olduğu tüm hizmet sunucuların eğitime ve kurumlararası işbirliği prosedürlerine yaklaşımın temel ilkelerinin uygulanması gerekmektedir (Cooper vd., 2023). Türkiye’de koruyucu aile sistemine yönelik yürütülen araştırmalar incelendiğinde de, bürokratik süreçleri yeni teknolojileri kullanarak en aza indirme, vaka sayısının azaltılması, etkili bir denetim ve değerlendirme sisteminin kurulması, izlem sayısı ve niteliği ile çocuğun sosyal ve kültürel gelişimini destekleyecek şekilde ödemelerin artırılması, toplumda farkındalığın geliştirilmesine yönelik eğitim çalışmaları ve hukuki süreçlere ilişkin sorunların ortadan kaldırılması gibi sistemi güçlendirmeye yönelik öneriler sunulmuştur (Karataş, 2007; Tezel vd., 2018; Yıldırım ve Hız, 2020).

Literatür incelendiğinde koruyucu ailelere verilen eğitimin çocuğun duygusal, davranışsal ve sosyal sorunlarının azalmasında etkili olduğu, koruyucu ailelerin iyilik durumunu yükselttiği gösterilmiştir (Prive vd., 2008; Lin, 2014; Hanson ve Lang, 2016; Price vd., 2019; Chan vd., 2019; Cooley vd., 2019; Lotty vd., 2020; Collings vd., 2022). Travma bilgili koruyucu aile eğitimleri kapsamında yaklaşık 20 yıldır kanıta dayalı bir eğitim olarak uygulanan koruyucu aile eğitimleri sonrasında anksiyete/depresyonun 1.52 kat, sosyal içe dönüklüğün 1.90 kat, somatik yakınmaların 2.62 kat, kurallara karşı gelmenin 1.70 kat ve saldırgan davranışların 1.03 kat azaldığı saptanmıştır (Price vd., 2019). Ancak araştırmalar koruyucu aile sisteminin politika, mevzuat, uygulama ve değerlendirme ve denetimi içeren tüm basamaklarının travma bilgili düzenlenmemesi durumunda güçlüklerin yaşanacağını bildirmiştir (Purtle, 2020; Collings, 2022). Araştırmalar koruyucu aile yanında büyüyen çocuklara anti-opsikotropik ve psikotrop ilaçların daha fazla reçete edildiğini göstermektedir. Koruyucu aileler, vaka çalışanları, reçete yazan klinisyenler ile yarı yapılandırılmış bireysel ve grup görüşmeleri travma bilgili bakımın ruh sağlığı hizmetlerinin önemli bir bileşeni olduğunu, travma tedavisinde psikotrop ilaçların rolü konusunda görüş birliğinin olmadığını ve ilaçların aşırı kullanıldığını bildirmişlerdir. Bu sonuçlar travmaya duyarlı klinik etkileşimleri ve psikososyal destekleri vurgulayan koruyucu aile sistemine ihtiyacı göstermektedir. Dolayısıyla koruyucu aile sistemi içerisinde klinisyenlerin travmatik stres tep-

kilerine yönelik farkındalıklarının artırılması ve güvenli farmakoterapiye ihtiyaç olduğu gösterilmiştir (Bowden vd., 2022).

Koruyucu aile sistemi içerisinde çocuğu yeni yaşam biçimine alıştırmaya süreci, koruyucu ailenin, biyolojik ailenin, sosyal çevrenin tutum ve davranışları, biyolojik aile ile ilişkileri düzenleme süreci, ayrılma süreci ve koruyucu aile biriminin beklentileri yeniden travmatizasyona neden olabileceği için, koruyucu ailelerin, biyolojik ailelerin, koruyucu aile birimlerinin, okulların ve toplumun travma bilgili olması için eğitim ve farkındalık çalışmaları önem taşımaktadır. Huo ve arkadaşlarının (2023) sağlık sisteminde travma bilgili bakım için fırsatları ve engelleri belirlemek için yaptıkları sistematik gözden geçirmede aşağıda özetlenen temel noktaların travma bilgili koruyucu aile sistemi açısından da göz önünde bulundurulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Bunlar;

- Bilgi ve beceri kazandırıcı eğitimlerin sürekliliğinin sağlanamaması,
- Multidisipliner ekiplerin istihdam edilmemiş olması,
- Uygulama standartları ve süpervizyon eksikliği,
- Kurum içi kurumlararası işbirliğinin yetersizliği,
- Tarama ve değerlendirme için ölçme araçlarının yetersizliği,
- Travma bilgili kurum kültürü için yazılı politikaların ve süreçlerin olmaması,
- Bütçe ve fiziksel ortam sınırlılığı,
- Veri toplama – değerlendirme-geri bildirim eksikliği,
- Çalışanların iş yükü ve travma bilgili hizmet sunumunun öncelikleri olmayışı,
- Yeniden travmatize etme korkusu.

Çocukların sağlıklı gelişimi açısından Türkiye’de son yıllarda koruyucu aile sisteminin güçlendirilmesine yönelik artan ilgi nedeniyle, kanıta dayalı uygulamalar çerçevesinde travma bilgili bir sistemin kurulmasının ve aşağıdaki unsurların ele alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir;

- Koruyucu aile sisteminde çocuğu, aileleri ve hizmeti verenleri yeniden travmatize edebilecek politika ve prosedürleri belirleme ve ortadan kaldırmaya yönelik yasal ve yapısal düzenlemeleri gerçekleştirme,
- Sistem içerisinde çocuğa dokunan tüm tarafların, sistem içerisinde çalışanların ailelerin travma bilgili olması için eğitimlerin yapılması ve sürekliliğinin sağlanması,
- Travma bilgili koruyucu aile sistemi kültürünü oluşturmak için kurumsal taahhütlerin hazırlanması ve ilan edilmesi,
- Hizmet sunumundaki karar mekanizmalarına, planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerine hizmeti sunanların ve alanların dahil olmasının sağlanması,
- Çocuğun ihtiyaçlarına ve çocuğa saygılı şekilde erken tarama ve değerlendirmelerin yapılmasıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

KSonuç olarak, travma bilgili yaklaşımın geçirdiği aşamalar incelendiğinde; 1. nesil yaklaşımın travma sonrası stres belirtilerine yönelik bireysel ve klinik müdahalelere odaklandığı, 2. nesil yaklaşımın bireylerin ve toplulukların güven ve kontrol duygusunu kazanarak harekete geçmelerini sağlayan psikoeğitim ve güçlendirme programlarını önceliğine aldığı, son paradigmanın ise travma bilgili bir ortamda, geleneksel "yukarıdan aşağıya" hiyerarşik modelden, iyileşmeye giden tüm olası araçları ve yolları kapsayan bir politika değişimi öngörülmektedir. Dolayısıyla travmatik olaylar sonucu koruma sistemine giren çocuklardaki travmanın yaygın etkisinin farkına varmak ve iyileşme yollarını anlamak, travma yaşayan çocuk, aile ve çalışanlardaki travmanın belirti ve semptomlarını tanımak, sistemin yeniden travmaya neden olmayan politikalar, prosedürler ve uygulamalarla şekillenmesi travma bilgili koruyucu aile sistemini ifade etmektedir. Literatüre, çocuk, koruyucu aile birim çalışanları ve ailelerle çalışma sürecinde elde edinilen deneyimlere dayalı öneriler aşağıda sunulmuştur;

- Çocuğun yüksek yararına olacak şekilde özerklik ve takdir yetkisi; çocuğun yaşlarıyla aynı "normal" çocukluk aktivitelerini deneyimleme yeteneğini kazandıran aktiviteler için izin prosedürlerini azaltmak/kaldırmak,
- Ulaşılabilir ve duyarlı olunması; güçlü yönlerin ortaya çıkarılması, başarıların fark edilerek takdir edilmesi, kriz çıkmadan kaynaklara erişimin sağlanması ve ilk izlem birinci haftada başlamak üzere düzenli izlem ziyaretlerinin yapılması,
- Tekrarlayan rutin sorular için bütünlük veri tabanının kullanılması yoluyla çalışanın ve ailelerin yükünün azaltılması, zamanın etkin yönetimi ve hayal kırıklıklarının önlenmesi (söylemek istediğim, konuşmak istediğim o kadar çok şey vardı ki, zaman ancak sordukları soruları cevaplamaya yetti..)
- Evrak işlerini azaltacak şekilde ilgili kurumların veri sistemlerine erişimin sağlanması; örneğin büyüme-gelişim izlemlerinin sonuçları için kayıtlı olunan Aile Sağlığı Merkezinden (Bebek, Çocuk, Ergen İzlem Protokollerine uygun olarak 21 yaşa kadar aile hekimi tarafından rutin izlem zorunludur, izlemler fiziksel ve psikososyal izlemi içermektedir), okul başarısının takibi için okulların sisteminin kullanılmasının sağlanması,
- Başarının görülmesi ve gösterilmesi; geçerli-güvenilir ölçme araçlarıyla (Ankara Gelişim Tarama Envanteri, CBL, YSR, TRF vb.) gelişimin izlenmesi ve ailelere danışmanlık sırasında kullanılması,
- Akran desteğinin sağlanması; kendilerini yalnız hissetmemeleri için koruyucu anne babaların birbirlerinden destek almalarını kolaylaştırıcı grup oturumları, sosyal etkinlikler, koruyucu aile derneklerine üye olmalarının sağlanması gibi akran desteği ve süpervizyon sisteminin kurulması,
- Geçici/acil/dinlendirici koruyucu aileler yetiştirme ve sisteme dahil edilmesi; tükenmişliği önlemek, kriz durumlarında bakımın-ilişkilerin sürekliliğini sağlamak için kısa süreli çocuğun kalacağı

ailelerin belirlenmesi ve önceden ilişkilerin kurulmasının sağlanması (akrabalar, komşular, arkadaşlar, diğer koruyucu aileler....),

- Sürekli eğitim ve farkındalık; sık rastlanan sorunlarla ilgili belirlenmiş aralıklarla uzman desteğinin alındığı eğitimlerin düzenlenmesi (STK ve Üniversite işbirlikleri),
- Takdir belgelerinin verilmesi; takdir edilmek temel insan ihtiyacı olduğu için beklenen davranışları artırdığı bilinmektedir,
- Sağlıklı geçişlerin sağlanması; koruyucu aileden koruyucu aileye, biyolojik aileye veya evlat edinme sistemine geçiş sürecinde tüm tarafların sürece dahil edilmesi ve profesyonel destek sağlanması.

Çocukların üstün yararı kapsamında, fiziksel, ruhsal (yeteneklerinin farkında, ilişkilerinden doyum sağlayan, sağlıklı başa çıkma becerileri gelişmiş) ve sosyal (işlevlerini yerine getirebilen, topluma uyum sağlayan ve hizmetlere erişebilen) açılardan tam iyilik haline sahip çocuklar yetiştirebilmek için koruyucu aile sisteminde travma bilgili yaklaşımların geliştirilmesi ve kültür haline getirilebilmesi için kanıta dayalı uygulamaların geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Bath, H. (2008). The three pillars of trauma-informed care, *Reclaiming Children & Youth*, 17(3), pp. 17–21.
- Becker-Blease, K. (2017). As the world becomes trauma-informed, work to do, *Journal of Trauma & Dissociation*, 18(2), pp. 131–8.
- Bowden, C.F., Simmel, C., Mendez, A., Yu M., Neese-Todd, S., Crystal, S. (2022). The Complexity of Psychotropic Medication Prescription and Treating Trauma Among Youth in Foster Care: Perspectives from the Lived Experience. *Adm Policy Ment Health*, Sep;49(5):821-833. doi: 10.1007/s10488-022-01203-4.
- Browne, K.D., Hamilton-Giachritsis, C.H., Johnson, R., Agathonos, H., Anaut, M., Herczog, M., Zeytinoglu, S. (2005). Mapping the number and characteristics of children under three in institutions across Europe at risk of harm (European Commission Daphne Programme in collaboration with the World Health Organization Regional Office for Europe & The University of Birmingham). Birmingham, UK: University of Birmingham.
- Chan, K. L., Chen, M., Lo, K. M. C., Chen, Q., Kelley, S. J., Ip, P. (2019). The effectiveness of interventions for grandparents raising grandchildren: A meta-analysis, *Research on Social Work Practice*, 29(6), pp. 607–17.
- Collings, S., Conley, Wright, A., McLean, L. and Buratti, S. (2022). Trauma-informed family contact practice for children in Out-of-home Care, *The British Journal of Social Work*, 52(4), pp. 1837–58.
- Cooley, M. E., Thompson, H. M., Wojciak, A. S. (2017). Risk, resilience, and complexity: Experiences of foster parents, *Children and Youth Services Review*, 76, 35–41.
- Cooper, K., Sadowski, C., Townsend, R. (2023). You say one thing wrong, and your children are gone' exploring trauma-informed practices in foster and kinship care, *The British Journal of Social Work*, Volume 53, Issue 6, September 2023, Pages 3055–3072.
- Erol, N., Şimşek, Z., Oskay, A., Münir, K. (2017). Divergent Developmental Pathways of Children and Adolescent Reared in Long Term Residential Protective Care in Turkey. *Child Maltreatment in Residential Care: History, Research, and Current Practice* (Eds: Adrian V. Rus, Sheri R. Parris, Ecaterina Stativa). Springer International Publishing AG, Switzerland (p: 241-268).
- Erol, N., Şimşek, Z. (2023). Türkiye’de Bebek ve Çocuk Ruh Sağlığı Politika ve Uygulamalarında Kritik Adımlar. *Çocuk ve Gençler için Önleyici Müdahale Programları* (Feyza Çorapçı, Aysun Doğan (Eds). Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Ticaret Ltd.s:61-80.
- Erol, N., Şimşek, Z., İlçioğlu, Ekici, G., Rüzgar Efendi, G. (2019). ‘İstismar ve İhmal Açısından Koruma Altına Alınan Çocuklar’. *Çocuk İstismarı ve İhmali* (Ed: Betül Ulukol) Punto Yayınları, İstanbul, p: 577-602.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2019). 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve TÜBİTAK.
- Hanson, R. F. ve Lang, J. (2016). A critical look at trauma-informed care among agencies and systems serving maltreated youth and their families, *Child Maltreatment*, 21(2), pp. 95–100.

- Harris, M. ve Fallot, R. D. (2001). Envisioning a trauma-informed service system: A vital paradigm shift, *New Directions for Mental Health Services*, 89, 3–22.
- Hepper, P. (2015). Behavior during the prenatal period: Adaptive for development and survival. *Child Development Perspectives*, 9(1):38–43.
- Huo, Y., Couzner, L., Windsor, T., Laver, K., Dissanayaka, N.N., Cations, M. (2023). Barriers and enablers for the implementation of trauma-informed care in healthcare settings: a systematic review. *Implement Sci Commun*, May 5;4(1):49. doi: 10.1186/s43058-023-00428-0.
- Karataş, K. (2007). Türkiye'de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2),7-19.
- Knight, C. (2015). Trauma-informed social work practice: Practice considerations and challenges, *Clinical Social Work Journal*, 43(1), pp. 25–37.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. Resmî Gazete Tarihi: 14.12.2012 Resmî Gazete Sayısı: 28497.
- Lagercrantz, H. (2016). Infant brain development: Formation of the mind and the emergence of consciousness. Switzerland: Springer International Publishing.
- Levenson, J. (2017). Trauma-Informed Social Work Practice. *Soc Work*, Apr 1;62(2):105-113. doi: 10.1093/sw/swx001.
- Levenson, J. (2020). Translating trauma-informed principles into social work practice, *Social Work*, 65(3), pp. 288–98.
- Lin, C. H. (2014). Evaluating services for kinship care families: A systematic review, *Children and Youth Services Review*, 36, 32–41.
- Lotty, M., Dunn-Galvin, A. and Bantry-White, E. (2020). Effectiveness of a trauma-informed care psychoeducational program for foster carers—Evaluation of the Fostering Connections program, *Child Abuse & Neglect*, 102, 104390.
- Oswald, S. H., Heil, K., Goldbeck, L. (2010). History of maltreatment and mental health problems in foster children: A review of the literature. *Journal of Pediatric Psychology*, 35, 462–472. <http://doi.org/10.1093/jpepsy/jsp114>.
- Price, J. M., Chamberlain, P., Landsverk, J., Reid, J. B., Leve, L., ve Laurent, H. (2008). Effects of a foster parent training intervention on placement changes of children in foster care. *Child Maltreatment*, 13, 64–75. <http://doi.org/10.1177/1077559507310612>
- Price, J. M., Roesch, S., ve Burce, C.M. (2019). The effects of the KEEP foster parent training intervention on child externalizing and internalizing problems. *Developmental Child Welfare*, 1(1), 5-21. <http://doi.org/10.1177/2516103218812092>.
- Purtle, J. (2020) .Systematic review of evaluations of trauma-informed organizational interventions that include staff trainings', *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(4), pp. 725–40.
- Schore, A.N. (2001). The effects of early relational trauma on right brain development, affect regulation, and infant mental health. *Infant Mental Health Journal*, 22, 201-269. [https://doi.org/10.1002/1097-0355\(200101/04\)22](https://doi.org/10.1002/1097-0355(200101/04)22)
- Substance Abuse and Mental Health Services Administration-SAMHSA (2014). Trauma-Informed Care in Behavioral Health Services. Treatment Improvement Protocol (TIP) Series 57. HHS Publication No. (SMA) 13-4801.

- Spratt, T., Kennedy, M. (2021). Adverse childhood experiences: developments in trauma and resilience aware services', *The British Journal of Social Work*, 51(3), pp. 999–1017.
- Spittle, A.J., Treyvaud. K., Doyle. L.W., et al. (2009). Early emergence of behavior and social-emotional problems in very preterm infants. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 48(9):909–18.
- Spitz, R. (1945). Hospitalism: An inquiry into the genesis of psychiatric conditions in early childhood. *Psychoanalytic Study of the Child*, 1, 54-74.
- Şimşek, Z. (2004). Massachusetts koruyucu aile sistemi deneyimleri, Sosyal Hizmet Sempozyumu. Kasım, Antalya.
- Şimşek, Z. (2008). Massachusetts koruyucu aile ve evlat edinme sistemi deneyimleri. Erol, N. (Ed.), *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı*. Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına Sempozyum Sunuları, Ankara Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Şimşek, Z., Erol, N., Oztop, D., Münir K. (2007). Prevalence and predictors of emotional and behavioral problems reported by teachers among institutionally reared children and adolescents in Turkish orphanages compared with community controls. *Children and Youth Services Review*, 29, 883-899. <http://doi.org/10.1016/j.childyouth.2007.01.004>.
- Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D., Özer Özcan, O. (2008). Epidemiology of emotional and behavioral problems in children and adolescents reared in orphanages: A national comparative study. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 235-46.
- Tezel, Z., Demirel, B., Kaya Şahin, Z. (2018). Ailelerin koruyucu aile olmaya karar vermelerinde etkili olan etmenler ile koruyucu aile olmanın anlam ve önemi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(43), 15-36.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2022). Kurumsal İstatistikler. <https://www.aile.gov.tr/media/131765/kurumsal-istatistik-2022.pdf>
- The International Disaster Database (EM_DAT). (2023). Inventorying hazards & disasters worldwide since 1988. <https://www.emdat.be/> (Erişim Tarihi: 01.10.2023).
- Tizard, B., Hodges, J. (1978). The effect of early institutional rearing on the development of eight-year-old children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 19, 99-118. <http://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1978.tb00453.x>
- Türkiye İstatistik Kurumu. Dünya Nüfus Günü, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2023-49688#:~:text=Bu%20%C3%BCIkeyi%20%14%2C3%20ile,y%C4%B1l%C4%B1nda%20%30%2C0%20oldu.> (Erişim Tarihi: 16.10.2023).
- Üstüner, S., Erol, N., Şimşek, Z. (2005). Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların davranış ve duygusal sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3):130-140.
- Wolff, P.H., Fesseha, G. (1998). The orphans of Eritrea: A Five-year follow-up study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40, 1231-1237.
- World Health Organization. (2023). Children: improving survival and well-being. Erişim Linki: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/children-reducing-mortality>. (Erişim tarihi: 10.10.2023).

- World Health Organization, United Nations Children’s Fund, World Bank Group. (2018). Nurturing care for early childhood development: a framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential. Geneva: World Health Organization. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.
- Vally, Z., Murray, L., Tomlinson, M., Cooper, P.J. (2015). The impact of dialogic book-sharing training on infant language and attention: a randomized controlled trial in a deprived South African community. *J Child Psychol Psychiatry*, 56(8):865–73.
- Vorria, P., Rutter, M., Pickles, A., Wolkind, S., Hobsbaum, A.A. (1998). Comparative study of Greek children in long term group care and in two-parent families: I. social, emotional, and behavioral differences. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36(4), 1633-644.
- Yıldırım, S., Hız, Ö. (2020). Koruyucu ailelerin sorunları Denizli ili örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2), 185-202.
- Zeanah, C.H. (2000). Disturbances of attachment in young children adopted from Institutions. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 15, 215-220.
- Zeanah, C. H. (2004). Bağlanma süreci ve kurumlarda yaşayan çocuklarda bağlanma bozuklukları. Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunuları. Ankara Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları. Ankara Üniversitesi Basımevi.

SOSYAL & SOSYAL POLİTİKA HİZMET ÇALIŞMALARI DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL POLICY AND SOCIAL WORK STUDIES

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ S.B.F. SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ YAYINI

e-ISSN 2757-6663

GENEL KURALLAR

Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi'nde, sosyal politika, sosyal hizmet disiplini ve sosyal mesleği kapsamına giren bilimsel çalışmalar (bkz. [Amaç ve Kapsam](#)) değerlendirilir. Makaleler Türkçe ya da İngilizce dillerinde yayınlanır. Dergiye gönderilen yazılar yayınlanmasa bile iade edilmez. Dergide yayınlanan yazılarda ifade edilen görüşler yazarlarına aittir. Dergide yayınlanan çalışmaların telif hakları yazar tarafından dergiye devredilir.

Telif hakkı devir formunu [buraya tıklayarak](#) indirebilirsiniz.

YAZIM KURALLARI

- Dergide sosyal bilimler alanlarında Türkçe ve İngilizce yazılan çalışmalar yayımlanır. Türkçe hazırlanan çalışmaların İngilizce özeti olması zorunludur.
- Dergiye gönderilen yazılar, daha önce yayınlanmamış veya bir başka dergiye yayın için gönderilmemiş olmalıdır.
- İlgili editör gerekli gördüğü yazım düzeltmelerini kendisi yapabilir. Yine yabancı bir dilde yazılan özet ilgili editör gerekli görmesi durumunda düzeltilir.
- Çalışmanın başına, 150 sözcükten az, 200 sözcükten fazla olmayacak şekilde Türkçe ve İngilizce Özet ve her iki dilde de 5 kelimeyi aşmayacak Anahtar kelimeler konulmalıdır.
- Yazılarda yazarı çağrıştıracak (ad, soyad, adres vb) hiçbir bilgi bulunmamalıdır. Bu bilgiler editöre not olarak iletilmelidir.
- Yazarla ilgili bilgi editör tarafından makale kabul edildiğinde eklenecektir.
- Yazıların bütün hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.
- Gönderilecek bilimsel çalışmaların kaynakça dahil minimum 4000, maksimum 9000 kelime aralığında olması önerilir.
- Dergide yayımlanacak makaleler **iThenticate** benzerlik/intihal taramasından geçirilmektedir. Benzerlik/intihal oranı %10'un üzerinde olan makaleler incelenmeye alınmamaktadır.

APA

Makalelerin alıntıları ve kaynakçası APA kaynak gösterme esaslarına göre düzenlenmiş olmalıdır.

Biçim

Sayfa yapısı; soldan 3, sağdan 2, alttan ve üstten 2,5cm aralıkta olmalıdır. Genel olarak Calibri yazı tipi 11 punto büyüklüğünde kullanılmalı ve satır aralığı 1,5 olmalıdır. Tablolarda ve grafiklerde ise tek satır aralığı 10 punto kullanılmalıdır. Yazar(lar), adını soyadını baş harfleri büyük olacak şekilde yazmalı ve hemen altında unvanı, kurumu, bölümü ve mail adresi ve

ORCID numarasını yazmalıdır. Blok alıntı yapıldığında alıntının tamamı bir tab (1,25cm) içeride olmalıdır. Alıntıyı bitirildiğinde kaynak verilmelidir (Yazar, yıl).

YAPI

APA stilinde metin bölümlere ayrılmıştır. Ana bölümler sırasıyla:

- Başlık
- Özet/Abstract
- Giriş
- Yöntem
- Tartışma
- Sonuç ve Öneriler
- Araştırmaya İlişkin Etik Bilgiler
- Araştırmacının/Araştırmacıların Katkı Oranı
- Çatışma Beyanı
- Teşekkür
- Kaynakça
- Ekler

olarak ayrılmıştır. BAŞLIK sola dayalı bir şekilde Türkçe tamamı büyük harf; İngilizce başlık ise yalnızca ilk harfleri büyük olacak şekilde yazılır. ÖZ/ABSTRACT Makalenin en az 150 en fazla 200 kelimeyi aşmayacak bir özeti (Türkçe ve İngilizce özet konur) bulunmalıdır. Özeti başlığının “ÖZ” ve “ABSTRACT” olarak konulması gerekmektedir. Ayrıca makale için en fazla 5 Türkçe (Anahtar Kelimeler) ve 5 İngilizce (Keywords) anahtar sözcüğe yer verilmelidir.

ARA BAŞLIKLAR

1. Düzey: Ortalanmış, Kalın, Baş Harfleri Büyük Geri Kalanı Küçük
2. Düzey: Sola yaslanmış, Kalın, Baş Harfleri Büyük Geri Kalanı Küçük
3. Düzey: Bir tab içeride, Kalın, Başlığın yalnızca ilk harfi büyük geri kalanı küçük, sonunda nokta var.
4. Düzey: Bir tab içeride, Kalın, İtalik, Başlığın yalnızca ilk harfi büyük geri kalanı küçük, sonunda nokta var.
5. Düzey: Bir paragraf içeride, İtalik, Başlığın yalnızca ilk harfi büyük geri kalanı küçük, sonunda nokta var.

ATIF (Yazı İçinde)

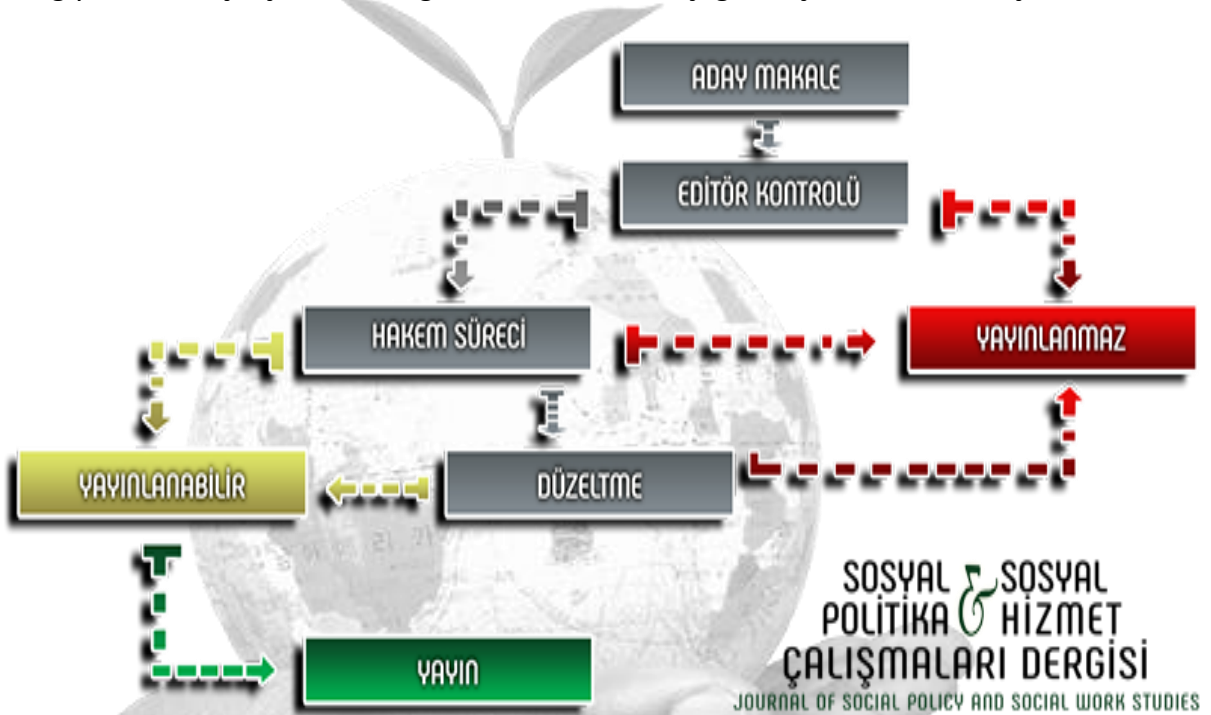
Metin içinde atıf farklı şekillerde yapılabilir:

- Karacan (1998) ... aktarmaktadır (s. 108).
- ...açmasıdır (Acar ve Baykara Acar, 2006).

Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi olarak, metin içi atıflarda yazarların adları ve eserin yayım yılıyla beraber yazılması prensibini benimsiyoruz. Eğer kaynak sayfalardan oluşmuyorsa (örneğin internetten alınan bir yazıya), atıf yapılan kısmın kaçınıcı paragrafta yer aldığı (Yazar, Yıl, para. x) şeklinde belirtilmeli, x yerine paragrafın metindeki sırası yazılmalıdır.

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

- Dergiye sunulan çalışmalar, insanlar ya da hayvanlar üzerinde klinik veya deneysel bir araştırma içeriyorsa etik izinlerle ilgili gerekli bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı numarası) çalışma içerisinde
- Dergiye sunulan çalışmalar, insanlar ya da hayvanlar üzerinde klinik veya deneysel bir araştırma içeriyorsa etik izinlerle ilgili gerekli bilgileri (kurul adı, tarih ve sayı numarası) çalışma içerisinde belirtilmeli ve izin alınan etik kurul belgesinin sisteme yüklenmesi gerekmektedir.
- Dergiye sunulan çalışmalarla birlikte [Telif Hakları Devir Formu](#)nun da sisteme yüklenmesi gerekmektedir.
- Dergiye sunulan çalışmaların SPSHÇ Dergisi [Yazım Kurallarına](#) ve [Yayın Etiği ve İlkelerine](#) uygun olması gerekmektedir.
- Dergiye sunulan çalışmaların biçimsel uygunluğunun sağlanması açısından derginin son sayısında yer alan makalelerin kontrol edilmesi ve/veya makale şablonlarının kullanılması önerilmektedir.
- Dergiye sunulan çalışmaların Değerlendirme Süreci aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ S.B.F. SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ YAYINI
PUBLICATION OF KOCAELI UNIVERSITY DEPARTMENT OF SOCIAL WORK
spsk.kocaeli.edu.tr spsk@kocaeli.edu.tr